SMILJE

1925-26

Nagrada
Ivici Štefani uč. III. razr. osn. škole
za lijepo vladanje i marljivost.

Zavod sv. Vinka u Sarajevu 28. VI. 1931 god.

0309

SMILJE

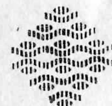
ČASOPIS ZA MLADEŽ

TEČAJ LV.

IZDAJE:
HRV. PEDAGOŠKO-KNJIŽEVNI ZBOR

UREDIO:
LJUDEVIT KRAJAČIĆ

(23 SLIKE)



U ZAGREBU
TISKARA I LITOGRAFIJA C. ALBRECHT
1926.

SMILJE

ČASOPIS ZA MLADEŽ.

SVEZAK 1. RUJAN 1925. TEČAJ LV.

J. Cvrtila:

ŠUMA.

Mir i tišina.
Nas dvoje sami
Lutamo šumom
U polutami.

Lijepo je, seko,
U dvoje tako
Tiho, bez riječi
Ići polako.

Nama se dobra
Stabla vesele,
Pa nam s visina
Blagoslov žele.

Vjetrić je čuo:
Netko dolazi —
I tiho prođe
Uz nas po stazi.

Mir i tišina,
I polutama
I neka svijetla
Radost je s nama.



J. R.

UNIŠTENO GNIJEZDO.

I.

Šumi šuma »Javornica«, a ja sjedim pred našom drvenom kućicom, koju grli vinova loza i vazda zeleni bršljan. Mislim: Gospode Bože, kako je to lijepo, što smo tako daleko od svijeta i što se k nama svraćaju samo rijetki putnici i dobri vjetrovi iz nepoznate daljine za šumom.

Moja kravica »Mirna« griska jesensku travicu, koju su oprale Gospine kiše i zadovoljno njuška oko moga uha; ja je jednom rukom milujem, a drugom vadim iz male košarice prve lješnike, koje sam nabrala s najmlađim bratom Slavkom, kad smo otišli u šumu po drva. Prinosim ih k ustima, ali ne ću da ih griskam, jer bih mogla pokvariti zube, koji su tako bijeli i lijepi, da ih i sama u ogledalcu rada gledam. Teta Anica ima jedan zlatni zub, ali ja si toga ne želim. Najljepše je ono, što mi je Bog dao, a to su moji bijeli zubi. Jedamput

sam našemu »Šarku« zavila jedan zub u zlatan papirić, što ga je stariji brat Tomica donio sa sajma, ali sam mu ga odmah povukla sa zuba, jer se moj »Šarko« ozbiljno naljutio na svoga zubara! I s pravom, jer je bijeli pravi zub ljepši od zlatnoga.

Ogledavam se za kamenom, kojim ću se pomoći, da dođem do slatke jezgre ali me netko zove.

— Što tražiš, Ljubice?, pita moja dobra mati i već nosi što mi treba. Ne znam ni danas, kako je ona uvijek znala, što sam ja htjela. Majka sve zna kao Bog.

Već onda nije bila zdrava, ali ipak je sve radila, kao da joj nije ništa. Kad je stala bacati krv, znala se više puta baciti na krevet i tiho plakati. Kad sam je zapitala:

— Majko moja, zašto plačeš?, ona me tužno pogledala i odgovorila:

— Kad ja umrem, moja će se djeca potucati po svijetu. Ja sam joj milovala voštane ruke i mirila je:

— Ja ne ću nikada otići iz naše mile kućice, a ni braća! Majka se bolno nasmiješila i sklopila ruke kao da se moli.

Kad je žuto lišće zatrpalo sve šumske puteve, majka se ozbiljno razboljela i samo zaspala. Nije se s nama ni oprostila, jer nije znala, kada će umrijeti. Otac ju lijepo pokopao i onda živio, kako je živio, dok je ona bila na životu.

Svakidan je odilazio u prvo selo i u vinu zaboravljao na svoju ženu i na svoju djecu. Kad se vratio kući, ništa mu nije bilo pravo. Sve su to platili siromašni naši konji, koje je nemilice tukao, kao da nijesu njegovi.

— Nemojte, ćaća, molio ga stariji brat Tomica, koji je osobito volio konje.

— Ukloni se, jer ću i tebe!, odvraćao je otac. Tomica je poznavao očevu ćud, pa je otišao u kuću. Slavko je šutio kao pokojna majka, a ja sam samo tiho plakala. Moje su suze dirale oca, pa je prilazio k meni i milujući me govorio:

— Šta bi ih tukao?! Konj mora biti pametan. Ako ga malo ošinem, ne ću ga zato ubiti.

— Ali to konja boli! opazim ja, a Slavko pridoda:

— On ne zna govoriti!

Otac nas oboje zagrli i reče:

— I ne treba! Vi ste luda djeca!

Kad smo unišli u kuću, otac je neprestano tražio onu, koja ga je uvijek mirno i pokorno čekala, ali nje nije bilo.

Oči su mu bile suhe, ali se vidjelo, da ga boli duša. Da nije bilo nas, ne bi se možda ni patio, ali ovako mu je bilo teško. Nije bilo u kući pravoga reda, jer smo svi bili prava djeca, a ja sam bila najmlađa i najslabija. Bilo mi je tek 7 godina.

II.

Oko Nikolinja došla je u našu kuću jedna nepoznata žena. Otac joj je govorio »kuma Jana« i neprestano je molio: »Kad god možeš, dođi k nama da mi što skuhaš i urediš djecu!«

Kuma Jana bila je pred kojih deset godina u Americi, pa je dobro kuhala, a znala je i šiti. S nama je postupala ljubazno. Da smo bili posve maleni, lako bi povjerovali da nam je mati, a ovako smo se počeli bojati, bojati — maćehe. Uveče je odilazila kući. Otac ju svaki dan obilno darivao i otpratio ili baš odvezao u njezino selo. Jedne večeri reče nam otac, da se ženi i da će kuma Jana biti njegova žena a naša mati.

— Mi smo za to! , reče stariji brat Tomica, a Slavko zaplače.

— A šta ti kažeš, mala?, upitao me otac.

— I ja sam zadovoljna!, odvratim ja, da ne uvrijedim oca. Tako je kuma Jana postala naša — mati. Ne mogu se na nju potužiti. Uvijek mi je bila dobra kao da sam od njezinoga srca otpala. Ona je bila udovica i imala je od prvoga muža 14-godišnjega sina Pavla. Dječak je bio dobar, ali ga moj otac, ne znam zašto, nije trpio. On je bio pravi pastorak. Ali naša maćeha nije na to gledala. Više puta mi je znala reći:

— Ti, Ljubo, nijesi tome kriva!. I lijepo me volila i učila. Kad je vidjela, da njezino dijete nema sreće u našoj kućici, molila je oca, da se preseli s njome u njezino selo i u njezinu kuću. A meni je tumačila tu promjenu ovako: »Vidiš, Ljubo, moje dijete nema u vašoj kući nikakvoga prava. Zato je najbolje, da vas troje ostanete u ovoj kući, a nas troje, da se preselimo u Lipovac«.

Otac nije htio odmah pristati na takav život, jer smo još bili premladi za samostalni život, ali jednoga dana sve promisli i reče:

— Neka bude. Pokušat ćemo i tu sreću.

Od toga dana uselila se u našu kućicu tiha radost i tiha tuga. Ne znam ni sama, kako je to došlo, ali mi smo se zaželili mira u našoj kućici rođenja, gdje smo rasli i gdje je živjela i umrla naša nezaboravljena mati. No kad smo vidjeli, kako otac dijeli i odvozi sve što je u kući, na tavanu i u podrumu, bilo nam je teško, jer smo se pobojali, da ne ćemo moći živjeti.

— A kako ćemo mi sami gospodariti?, upita Tomica oca.

— Doći će k vama teta Anica.

To nas je umirilo i mi smo se rastali s našim ocem i s njegovom ženom kao sa gostima, koji moraju otići. Žalili smo tek za Pavlom, jer nam je bio dobar kao pravi brat, a i on je

žalio za nama. On se nije mogao osloboditi svoga zla, jer naš otac nije ni znao, da mu nije dobar.

III.

K nama je došla teta Anica, koja nas je voljela kao svoju pravu djecu i vodila naše malo gospodarstvo upravo onako, kako ga je vodila naša pokojnica. Otac je nije volio, pa mu nije bilo pravo, što pod njezinim rukama sve cvate i napreduje. Kad smo već poodrasli i osovili se na svoje noge, zabrani nam otac, da obrađujemo njegovu zemlju.

— To ću ja prodati.

— A šta ćemo mi?, usprotive se braća.

— Ja svoje ne dam!, odvrati otac.

Teta Anica bila je poštena i pravedna duša, pa mu je prigovorila, a to ga je tako uvrijedilo, da nas cijele zime nije ni jedan jedini put pohodio. Mi smo šutjeli i radili.

U rano proljeće, kad su prvi topli vjetrovi otkrili crnu i toplu zemlju, otišli smo na našu njivu, da vidimo može li se orati. Tako mi stojimo i gledamo, ali eto oca. Bio je ljut i pijan.

— Zemlja će biti prodana i vi na njoj nemate nikakva prava ni posla.

— A kako ćemo živjeti bez zemlje?

— Širok je svijet!, nadobaci otac i stane nas tjerati u kuću.

U taj čas sjetih se svoje pokojne majke i zaplakah od boli.

— Što ti plačeš?, upita me otac nešto mirnije.

— Pravo je rekla naša mama!, i plačem dalje.

— Što je kazala?, upita otac.

— Kad ja umrem, moja će se djeca potucati po svijetu!, zaridam ja i umekšam oca, ali samo začas, jer je opet planuo:

— Ne dam svoje, pa Bog!

Pustili smo ga da ode. U noći smo dugo razgovarali i plakali. Teta Anica se odvezla u grad, da potraži lijeka i savjeta u toj pravoj nesreći. Vratila se žalosna.

— Djeco moja, nitko ne vjeruje, da vas rođeni otac tjera sa zemlje. Svi mi kažu, da to ne može biti, pa možda i ne će.

I tako se mi smirujemo, radimo i vjerujemo, da to i ne će biti.

IV.

Kad smo pokosili livadu i požnjeli pšenicu, eto opet oca:

— Došao sam po svoje!

— Uzmite, ćaća, koliko mislite da je po duši!, reče dobri Slavko. Ali on je uzeo i odvezao upravo bez duše. Nijesmo mu ništa prigovorili, ali nam je bilo teško. Muka je skupa. I

što si zalio svojim znojem, pod svoj krov nosiš. Ali otac je otac, a naša je duša bila pokorna i mirna kao i materina.

U oči Duhova bila je šuma »Javornica« nemirna i bijesna. Pod silnom olujom stenjala su golema stabla i naša mala kućica. Iz crnih oblaka spustila se silna kiša. Gromovi su udarali u daleka drveta, koja su svojim visokim vrhuncima dražila oblake i njegove strijele. Mi smo rano legli i zaspali. U pola noći probudi nas gust dim i pucketanje. Nad nama je gorio krov naše kuće, a u isti čas hambar i staja. Ustali smo i bježali po kući kao ludi, ali spasa nije bilo. Naša kućica je izgorjela, a u njoj i naša muka i naša sreća. Tko je uništio naše gnijezdo?

Ljudi su govorili, da nas je zapalio otac, a otac je govorio, da nas je zapalio grom.

*

Sada se ispunilo žalosno proročanstvo naše mile majke. Njezina se djeca potucaju po svijetu. Sreće ni topla gnijezda nijesmo našli, a u nesreći, u tuđem domu izgubili smo i ono, što smo baštinili od naše pokojne majke: p o š t e n j e. Sada sjedimo u zatvoru i čekamo osudu Pravde, a onomu, koji nas je okrao, neka sudi — Bog.



Josip A. Kraljić:

SOKOLIĆIMA U SLOBODI.

Djeco moja, moja tuga,
Moji jadi sve su teži,
Moja Sreća na Jadranu —
Na izdahu bona leži.

Na krilu joj sokolići
Tužno cvile! Majka mila
Ostavlja ih, a njim s reda
Prelomljena desna krila.

Poletjet bi nekud htjeli!
Kaplju vode Majka moli,
Da okvasi blijede usne
I ublaži teške boli.

Ali krilu nema ljeta,
Prelomljeno nema snage;
Poginut će sivi ptići
Na grudima majke drage.

Djeco moja — sokolići,
S vaših gnijezda — iz slobode,
Jedno krilo meni dajte
I bar jednu kaplju vode!

Popet ću se navrh Učke
I u d ô ću tužnu sići,
Gdje na krilu Majke plaču
Mali ptići sokolići.

Ponijet ću im kaplje vaše
I sasut im vaša krila;
Kliktati će sokolići
I iskrsnut Majka mila!

A kad nova srastu krila,
Prhnuti će smjele ptice
I na našu Učku pasti
Naše male sirotice.

Otud će vam kliktaj mili
Rajit grudi — sa visina,
A na Učki sjati sunce
I zapjevat Majka njina!

Djeco moja — sokolići,
S vaših gnijezda — iz slobode,
Jedno krilo meni dajte
I bar jednu kaplju vode . . . .

Josip Cvrtila:

SV. FRANJO I GRLICE.

Neki je mladić iz Sijene imao mnoštvo uhvaćenih grlica u košari, te ih nudio kupcima uz jevtinu cijenu. No sveti Franjo, vazda blag i dobar, neobično je ljubio nježne životinje i ptičice, i bio im sklon. Kad je dakle ugledao grlice, pun unutarnjega saučešća reče mladiću, čije su bile: »Mili moj, molim, pokloni mi te grlice, da nedužne ptičice, koje po svetome pismu označuju čiste, čedne i pobožne duše, ne dođu u ruke nemilosrdnih ljudi, koji će ih usmrtiti.« Po božjem nadahnuću pokloni mu mladi čovjek odmah sve grlice. Tada ih sveti otac uze u krilo i počne im sasvim povjerljivo govoriti: »Drage sestre grlice, vi proste, čiste i nedužne ptičice, zašto ste se dale uhvatiti? Ja ću vas ipak sačuvati od smrti, te ću vam sagraditi gnijezda, da se u njima ležete i tako ispunite božju zapovijed množeći se.« I sveti Franjo ode i svima načini gnijezda.

No ptičice nijesu htjele da prljaju po svetome Franji sagrađena gnijezda, nego su nijele jajašca i množile se kod braće redovnika, te su prema svecu i pokazivale pouzdanje nalik na kokoši, koje su braća gojila. Nijesu se također udaljivale od braće, dok im toga ne bi dopustio sveti Franjo blagoslovivši ih. Mladiću pak, koji mu je grlice darovao, reče sveti otac: »Sinko moj, ti ćeš još u mom redu postati malim bratom i služit ćeš Gospodina u zahvalnosti.« A kako je svetac prorekao, zbilo se, jer mladić je doista stupio poslije u red i provodio po zaslugama svoga svetog oca pohvalan i svet život do svršetka života.



Bogumil Toni:

ŽABLJA PJESMA.

Žabac kaput obukao
zelen sa tri šava,
da se kao zborovođ
bolje razaznava.

Oko njega društvo žaba
čeka još na njega,
kad znak dade, pjesma će se
žablja da razlijega.

Raspružio noge duge:
Nek paze pjevači!
otvorio usta širom:
to početak znači.

Koncerat je otpočeo,
žabac smjelo vodi;
lako je sad pjevati
kad ni traga rodi!

Pjevači su neumorni,
zbor im baš je jak,
al im pjesma uvijek ista:
gek, gek, gek i kvak!

Lj. Krajačić:

VILIM TELL.

Kad vas, djeco, lijepo opremljeni parobrodi ponesu po divnome Vierwaldstädtskom jezeru i kraj Brunnena, gradića samih prekrasnih vila izmiješanih vrtovima i šumskim hladovinama, u Urnersko jezero, stisnuto međ strmne pećine, obuzme vas osobit osjećaj. Tamno modro zelenkasta boja vode, osobito modrilo uzdušno; one klisure i gore ponegdje obrasle bijelo i crnogoricom, vrhovi njihovi na nekim mjestima bijeli kao dlan božji, pa najposlije oni mnogi vodopadi iz golih pećina, sve to sjeća vas, da su ovdje negda stanovali junaci, kojih se i danas svaki Švicarac s najvećom zahvalnošću spominje u svojim narodnim pričama.

I kad parobrodom ulazite sve dublje i dublje u jezero i kad vas sve jače njegova neobična prirodna ljepota gotovo hvata za srce, onda odjedared na jednome mjestu lijeve obale stignete kapelici, koju svi zovu Tellova kapelica. I nema stranca, koji pred tom kapelicom ne bi zastao, nema putnika, koji ne bi k njoj svratio, ne da se pomoli, nego da se nagleda krasnih slika, naslikanih na četiri zida, od kojih tri govore povijest Tellova junaštva, a četvrta prikazuje zakletvu Švicara, da će se boriti za svoju slobodu protiv okrutne gopode, koja su ih vijekovima i nemilosrdno mučila i izrabljivala. A svima tim junacima za slobodu Švicarca prednjačio je Vilim Tell, pa nikakvo čudo, da sve one veličajne gore još i danas kao da živu njegovom snagom i ozvanjaju njegovim koracima. A priča eto glasi:

Bila je nedjelja poslije sv. Otmara. Prema Altdorfu, malenome mjestancu nedaleko Urnerkoga jezera, snilazio je s brda snažnim koracima visok, plećat čovjek, živa pogleda, zarašt ene brade i neobično snažnih mišica. Desnom je rukom preko ramena prebacio lûk, a lijevom je vodio za ruku svoga ljepušnog sinčića Valtera.

Bio je to Vilim Tell, čuveni i najbolji lovac na divokoze u onim krajevima. Uputio je u pohode svome starom tastu Valteru Fürstu, koji je živio u Altdorfu.

Prolazeći pored zvonika gradskoga, koji i danas stoji na glavnome trgu, upozori ga sinčić na neku odugačku motku, uspravljenu usred trga, koju su čuvala dva oružana vojnika siledžije i gospodara tamošnjih krajeva — zluglasnoga Geslera. Navrh motke ljuljao se Geslerov šešir i svatko, tko bi prolazio trgom, morao je da prođe pored te motke i da se duboko pokloni šeširu.

Tell se učini, da to ne vidi i htjede, da prođe kraj motke i straže i ne poklonivši se. No jedva što je učinio nekoliko

koraka, iskoče preda nj oba vojnika i dugačkim mu svojim kopljem zakrče put.

— Pustite me da prođem! Ne dopuštam, da mi zatvorate put!, viknuo je ljutito Tell i jakim mišicama pograbio oba koplja i vojnike odgurnuo u stranu. Nasta rvanje i upravo u času, kad je Tell oba vojnika svladao i umalo im oteo koplja, dojaši sa svojom pratnjom siledžija Gesler.

— Gospodaru, ovaj čovjek ne htjede da se pokloni tvome šeširu, a kad ga za to htjedosmo da vodimo preda te, on se poče s nama da rve i umalo nas svlada!, reče jedan vojnik.



— Zašto nijesi odao počast mome šeširu?, stupi Gesler na konju pred Tella i mrko ga omjeri zlobnim pogledom. Poznavao je on Tella, dobra i čuvena lovca, i mnogo je o njemu slušao pripovijedati. U zluradu mu srcu bijaše upravo voljko, što se eto sastao s tim čovjekom.

— Oprosti, gospodaru! Učinih to iz neznanja, jer eto zovem se Tell,* dakle ne mogu biti mudar!, lukavo se ispričavao Tell.

— Imadeš li djece?, upita Gesler.

— Imadem! Evo dvoje!

— Koje ti je najmilije?

— Oboje volim jednako!

— A tko je ovaj dječak, što se tako priljubio uza te?

* **Tell — njemački toll, t. j. budalast.**

— To mi je eto sin Valter!

— Ha, ha! Izvrsno, Tell!, s užasom nekim nasmije se Gesler. Čuo sam, govore, izvrstan si strijelac! Gađaš sigurno divokoze u skoku, ptice u lijetu, pa hajde da vidim i ovdje to tvoje osobito umijeće! Evo ti cilj, kakova još nijedan lovac dosad nije gađao. Skinut ćeš, eto, s glave tvoga sina strjelicom ovu jabuku. Pazi, gađaj dobro, jer ne pogodiš li, izgubit ćeš život!

Sav puk, koji se tu bio skupio, krikne od užasa i stade moliti u Geslera milosti za Tella i njegova sina. Svi su gledali u sigurnu smrt nevinoga djeteta.

— Gospodaru, mislite li to ozbiljno ili je sve tek puka šala? Kako da strjelicom gađam jabuku na glavi mojega djeteta? Okanite se toga i eto vam moj život!, rekne Tell i snažnim prstima razgali košulju, a gola prsa pruži prema Gesleru.

— Ili, ili! Ili ćeš pucati, ili ću dati pogubiti i tebe i tvoga sina!, paklenskim zadovoljstvom i hladnim mirom osta Gesler kod svoga zahtjeva. I jedva da se Tell okrenuo, da pogleda dijete, sinčića mu vojnici već svezaše o jedno drvo i postaviše mu jabuku na glavu. Otac i sin gledahu se u taj čas općega užasa oči u oči.

— Oče, samo gađaj! Nije me za tvoj hitac strah!, sa smiješkom je dječak hrabrio oca. I glasoviti strijelac divokoza spusti se na desno koljeno pun boli i užasa. Čas je tako klečao, a onda se odjedared dignuo kao od nekih teških misli oslobođen, iz tobolca izvadio dvije strjelice, jednu položio kraj sebe na zemlju, a drugu stavio u lûk, lûk prislonio licu, nategnuo i u času, kad se svima krv gotovo sledila u srcu, a glas zamro u grlu, neka žena vikne puna radovanja: »Gledajte, gledajte, jabuka je pala!«

Svima nekud odlanu, a u Tellovom naručaju nađe se njegov sinčić. Tople roditeljske suze i vrući cjelovi prosuše se po njegovu mlađanu licu. Sve unaokolo obuze opća radost, samo Gesler gledaše mrko preda se, kao da smišlja kakovu novu strašnu osnovu.

— Tell, zagrmi Gesler sred opće radosti, reci, čemu si dvije strjelice izvadio iz tobolca, kad ti je trebala za pucanje samo jedna?

Svima stade dah, a nova zabrinutost zaokupi lica i duše nazočnih.

— Takav je, gospodaru, običaj u nas lovaca!, izgovori se Tell sluteći, da mu Gesler bezuvjetno opet nešto sprema.

— Ne vjerujem, ne govoriš istinu. Reci samo, ne krzmaj, život si svoj pošteno otkupio, pa čemu onda da se bojiš reći istinu?

— Pa dobro, gospodaru! Reći ću ti! Da sam prvom strjelicom pogodio Valtera, vjeruj, drugom ne bih ni tebe bio promašio!, mirno i otvoreno odgovori Tell, a narod se s iskrenosti ove zaprepasti.

— Dobro!, smrče se Gesler. — Život sam ti poklonio i riječi svoje ne ću pogaziti, no vidim, opasan si po moj život! Nema druge, već da te spremim na sigurno mjesto! Zatvorit ću te u duboke tamnice, u koje niti dolazi sunce, niti zaviruje mjesec! Tako će me zauvijek minuti i strah ispred tebe! Vežite ga!



I vojnici i Geslerova pratnja navališe na Tella, svezaše ga poput opasne životinje, otkinuše ga od Valtera i ukrcaše u Flüelenu na lađu, da ga odvezu u Geslerov dvorac Küssnacht, i tu bace u duboku tamnicu. Na lađu ukrca se i Gesler sa svojom pratnjom.

Ležao je tu Vilim Tell s unatrag povezanim rukama nemoćan i bolno pogledavao na svoj vjerni lûk, koji je osamljen i također nemoćan ležao nedaleko njega. No kad se lađa dobar komad puta otisnu po jezeru odjedared digoše se iza visokih brda mrki oblaci, potjeraše se vjetrovi, bure i oluje, udariše gromovi, a golemi valovi ponesoše lađu po uzburkanoj i opasnoj vodi poput orahove ljuske. Uzalud vojnici

nategoše sve svoje snage, da lađu privedu kraju, jer im snage i vještine tome poslu nije dostajalo, pa je opasnost, da lađa potone ili da se razbije o koju hrid i tako propadne sa svima njima, postajala sve veća.

— Gospodaru, gospodaru! Tell je izvrstan veslač i neobične snage. Samo on nas može spasiti gotove smrti! Dopusti, da odriješimo Tella, pa neka nas on privede kraju!, navališe i vojnici i pratnja na Geslera, koji se smrknut i pun straha za svoj život stisnuo u dno lađe.

— Oslobodite ga!, mrko zapovjedi Gesler i Tell se nađe za čas na slobodi i s valovima mrkim započe tešku i napor-



nu borbu na život i smrt. Valovi su, reći bi, sve bješnje udarali o lađu, ali Tell je poznavao njihovu ćud i svoju golemu snagu, pa je nakon kratka, ali žilava i odlučna rvanja priveo lađu kraju. I tamo, gdje se danas na uzanoj kamenoj ravnici samo nešto poviše jezera diže spomenuta kapelica, Tell privede lađu i u jedan zgodan čas, neopisivom brzinom, pograbivši svoj lûk, iskoči sam iz lađe, a lađu sa svom Geslerovom svitom i vojnicima nogom ponovo odgurne na jezero i prepusti bijesu valova. Gesler sa svojom pratnjom gotovo se nije mogao od užasa ni snaći, kad se Tell izgubio u gustoj šumici i brzim koracima preko kamenja i gudura uputio prema Geslerovu gradu Küssnachtu.

Čitavu noć borili se Geslerovi vojnici s pobješnjelim valovima i jedva pred jutro, kad se bura i oluja stišale, uspjelo im je lađu privesti kraju. Izmučeni dadoše se na put prema Küssnachtu.

U predvečerje toga dana Gesler pun srdžbe i želje za osvetom približavao se gradu. Prolazeći sa svojom svitom pustom cestom, koja bijaše s jedne i druge strane obraštena šikarom i golemim hrastovim drvećem, baci se iznenadno pred njegova konja neka uboga žena, Armgarda, zajedno sa svojom dječicom i stade okrutnika vruće moliti, da joj iz tamnice na slobodu pusti muža, a djeci jadnoj i nevoljnoj oca.

— Pregazite ih konjima!, kao razbješnjela zvijer rikne Gesler i ošine bičem svoga konja, kako bi prvi pregazio sirotu ženu. No u času kad se konj od bolna udarca prednjim nogama propeo uvis, ne dospje Gesler, da ga natjera na ženu, jer iz grmlja dojuri strjelica i pogodi ga ravno u srce.

— To je Tellova strjelica!, zavapi Gesler padajući na zemlju.

— Poznaješ dobro strijelca! Ne trebaš dakle da tražiš krivca!, kao odgovor dobaci Tell dignuvši se iza grmlja i onda iščeznu naglo iza golemih hrastova . . . . . .

To je eto priča o junaku Tellu i radi nje svi putnici pohađaju Tellovu crkvicu, kad ih sreća nanese na Urnersko jezero. A slike koje vam tu donosim, snimljene su sa zidova u Tellovoj kapelici.



Roko Klaić:

LJETO.

Škripe kola,
žito vuku
četir vola!
Škripe kola.

S brda, s dola
čuješ buku:
škripe kola,
žito vuku.



J. Hilditsch:

SLIJEPA DJEVOJKA.

U času kad je novi vlasnik kupio vlastelinstvo bila je tu zaposlena i djevojka srednjih godina. Bila je slijepa. Od rana proljeća do kasne jeseni šetala je slijepa djevojka s malenom vlastelinovom kćerkom u velikoj vlastelinskoj bašči. Slijepa djevojka plela bi i tiho se razgovarala s malom, koja već više godina nije imala drugih drugova u igri, pa je veoma voljela slijepu djevojku. U onaj dan, kad je neki talijanski prosjak došao na vlastelinstvo vodeći majmuna na uzici, nije ona slijedila odraslije djevojke s dvora, koje su sve odbacile što su imale u rukama i brže otrčale, samo da koji trenutak ne izgube, već je polako išla rukom o ruku sa slijepom djevojkom, iako to bijaše prvi komedijaš i prvi majmun, što ih je ta draga vlastelinova djevojčica vidla na dvoru. Slijepa djevojka i mala djevojka sjele su na klupu odmah iza žutoga zida kovačnice, gdje se izdizale i razgranjale skladno mandalice i kajsije.

— Danas sunce tako divno sja!, započela je slijepa djevojka, pa okrenula svoje blijedo lice prema suncu.

— Veliš divno, Kirsti, a ipak ne vidiš kako sunce sja!

— Sunce sja divno, Heleno! Nebo je sasvim modro, gotovo ne možeš naći jednoga oblačka na njemu. Tu i tamo možda po koji malen i posve bijel!

— Ali ti to ipak ne vidiš, Kirsti?!

— Ja to osjećam, mala moja i čujem! Čujem eto lastavice, kako visoko nada mnom lete i cvrkuću, a to, vidiš, one čine samo kad je nebo vedro!

Malena se Helena zamisli.

— Sjećaš li se još onoga, Kirsti?; počne onda djevojčica iznova.

— Misliš li onoga dana kad smo došle iz šume i bojale se, da je već vrlo kasno? Onda, kad sam već gore u drvoredu znala, da još nije ni šest sati, a ti si se čudila, otkuda ja to znam? Draga, rekoše mi to golubovi; gukali su s jugozapadne strane dimnjaka.

— Ne, Kirsti, ne mislim to; mislim na onaj veliki oblak. Gle sada i opet prolazi jedan veliki oblak kraj sunca! Jesi li osjetila?

— To nije bio oblak, Heleno!

— Ne, to nije bio oblak, ja sam te htjela samo prevariti.

— Bila je to samo tvoja malena ruka.

— Da, zasjenila sam ti rukom oči! Tako si mirno sjedila. Ali se valjda ne ljutiš na mene, Kirsti?

— Draga, mala Heleno!, uzdahne slijepa djevojka i pogladi kosu svoje male prijateljice.

— Ali ću ti zato sada dati cvijeća!, rekne djevojčica i prođe oprezno između lijeha po vrtu. Jednom rukom držala je visoko svoju pregačicu, a drugom je ubirala cvijet po cvijet s velike i dugačke grane rascvjetalih ruža, karanfile i drugo prekrasno ljetno cvijeće. Uskoro bilo je krilo slijepe djevojke gotovo pretrpano cvijećem. Bijelim rukama stala je kopkati po cvijeću, uzimala je cvijet za cvijetom u ruku, opipavala ga, naslućivala mu lagano oblik i svaki je cvijet pomirisala.

— O ti ne možeš vidjeti cvijet, Kirsti!, rekla je ozbiljna lica Helena. Pa opet se tako raduješ cvijeću. Hoćeš li, da ti o njemu pričam? Gle ovo je evo veliko i žuto!

— Znam Helena. Vidjela sam mnogo cvijeća, dok sam još bila malena kao ti . . . dok nijesam oboljela.

— Ali ovaj cvijet nijesi još nikada vidjela!, rekne mala Helena i pruži slijepoj djevojci makov cvijet.

— Taj je cvijet crven!, odvrati slijepa djevojka i pomiriše cvijet.

— Kako ti to znaš, Kirsti?, upita Helena začuđeno.

— Eto gle, samo crveno cvijeće miriše ovako!

— Ali taj cvijet gotovo i ne miriše, Kirsti! Takav cvijet nijesi ti još nikada vidjela! Otac ga je ovdje posijao, pa taj makov cvijet ne raste ni u kojem drugom dvorcu.

— Možda, no nešto od toga mirisa ima u svakome crvenom cvijetu; bijelo cvijeće miriše drukčije, modro ima opet svoj osobit miris, a žuto posve zasebno miriše.

— Ali makovo cvijeće ne miriše gotovo ništa, Kirsti! Pored toga makova ima različne boje, ima ih i žutih i ljubičastih.

— Ali ovaj je crven!

Helena se zamisli začas.

— Ne znaš pravo, Kirsti, ovaj je mak žut!

— Ne, Helena, crven je!

Dijete ustane i pogleda slijepu djevojku. Ona je problijedila. Njezine ruke zadršću, a usnice se trgoše.

— Kirsti, ti me varaš! Gle, čini mi se, ti ipak ponešto vidiš!

— Helena, Helena!, uzdahne Kirsti.

— Ah da, Kirsti! Ti moraš svakako da bar donekle vidiš makov cvijet, drukčije ne bi znala, da je crven, i ne bi onda mogla reći, koliko je sati . . . . Ah, priznaj mi Kirsti, draga Kirsti!

Usnice slijepe djevojke zadrhtaše, a u njenim mrtvim očima skupiše se suze. Mala Helena glasno zaplače i sakrije svoje lice u krilo slijepe djevojke. Sumrak se spuštao kad obadvije pođoše niz bašču. Prođoše pokraj klupe iza kovačnice i skrenuše do sjenice sačinjene od jasmina. Ona je ležala u najdubljem kutu bašče. Helena se okrenula i oprezno ogledala.

— Kirsti, nijesu nas opazili!

Sjedoše i tijesno se priviše jedna uz drugu.

— Ah pripovijedaj mi, Kirsti! Brzo, brzo, prije negoli nas pozovu k večeri . . . . .

— Reci, je li ona djevojka, o kojoj si mi pripovijedala, opet progledala?

— Da, opet je progledala.

— I to s pomoću onoga masnog crva, veliš?, upita Helena skupivši obrve.

— Pst . . . ., nemoj tako glasno, Heleno!

— Dobro, Kirsti, ali sad mi moraš dalje pripovijedati! To je tako divno! Pomisli samo kako je to bilo krasno za njezine . . . .

— Da, Helena, vidiš to može da se dogodi onda, kad slijepac ima čovjeka koji ga osobito voli, više nego sve na svijetu! — Ako i slijepac takvome čovjeku iskrenim srcem ljubav uzvraća, onda može da se sljepoće oslobodi . . . . . I takav čovjek, koji je slijepca zavolio i koji je slijepcu osobito drag, mora noću, uoči Ivanja, upravo u dvanaest sati, ubiti močvarnoga crva i s mašću njegovom namazati slijepcu oči.

— A to je učinio i onaj . . . .?

— Da Helena! . . . Često sam slušala pričati o nekoj djevojci, koja je u osamnaestoj godini izgubila vid. Ta je slijepa djevojka imala brata, koji ju osobito ljubio. On je eto ubio crva noću uoči Ivanja, namazao oči njegovom masti slijepoj svojoj sestrici i ona je mahom progledala.

— A ti nijesi nikada imala braće, Kirsti?

— Ah Helena, ja sam oslijepila u dvanaestoj godini i imala sam samo sestricu!

— Kirsti, a zar ne bi moj otac mogao ubiti crva, kad bismo ga lijepo zamolile?

Slijepa djevojka smješeći se zanijeka glavom.

— A bi li ti voljela ponovo progledati, Kirsti?

— Ah, zaboga, mala moja! . . . Svakako . . . . Najprije bih htjela tebe vidjeti!

— Imam smeđu kosu, Kirsti!

— I modre oči.

— Da!

— I tako si blijeda, sasvim blijeda.

— A oca bi također htjela vidjeti, Kirsti? On ima crnu bradu i veoma je visok.

— Da, to odmah osjetim, čim se približuje.

— Ali mama je malena!

— Ona se neprestano smiješi, to mi odaje njen glas.

— Svakako ima mnogo toga, što bi ti htjela vidjeti?

Slijepa djevojka uzdahne.

— Kad bih mogla samo i naslućivati, da će taj dan jednom doći, Helena, onda bih samo htjela s tobom otputovati onamo, gdje sam kao dijete živjela. Bila je to malena crvena kuća, a stajala je upravo na obali velikoga mora. Bezbroj prebijelih ljiljana cvalo je na vodi, a svuda je carovala potpuna i neprekidna tišina! Kad je sunce zašlo, nastala je oko mora tama, ali čim se iz bijeloga dimnjaka naše kućice digao plavi dim, ponovo se svojom bijelom bojom isticali ljiljani. Progledam li ikada u životu, onda ću se s tobom voziti u

čamcu na moru, pa kad svane jutro, vidjet ćemo ponajprije bijele ljiljane, onda šumu unaokolo, pa našu malu kuću i napokon moju malu sestricu s našom šarenom kravicom.

— A onda, Kirsti?

— Onda bismo dan i noć išle uokolo, sve bismo razgledale svojim očima. Pohodile bismo susjedna sela, da vidiš bijele kuće. Htjela bih da u vrtovima pogledamo cvijeće, pa onda dalje željeznicu, koju odavde, kad je mirno vrijeme, čujemo zviždati.

Slijepa djevojka prestane i poče nečemu prisluškivati.

— Otvorena su vanjska vrata, Heleno! . . .

— Zacijelo ćemo morati u sobu!

— O ne, još ne!

— Zar ne čuješ, da nas zovu?

— Ah, ta nesrećna juha, Kirsti! Ja je tako ne volim!

— Ali ti moraš jesti, jer ćeš samo tako ojačati i dobiti rumene obraziće.

— Čuješ Kirsti, kad odrastem, onda ću uoči Ivanja u šumu, da ubijem za tebe masnoga crva!

— Da, mala moja Heleno, učini to, kad budeš velika! . . . .

— A je li to doista istina, Kirsti? Pomaže li to zaista?

Slijepa djevojka čas prisluhne dolazi li tkogod. Sve bijaše mirno. Onda čvrsto privine dijete uzase.

— Draga Heleno, pa da i ne pomogne, mnogo ne bi bilo izgubljeno . . . .

*

Dvor spava, tek vlastelinova kćerka leži u maloj plavoj sobi, bez trunka sna. Mjesec sja i baca oštre zrake po podu sobice. Daleko na cesti čuju se kotači. Nečija kola škripe po šljunku, a na susjednom dvorištu na brijegu laje pas.

Dijete sađe s kreveta. U dugačkoj bijeloj košuljici klekne na stolac kraj prozora i zagleda se napolje . . . Mjesec sja, šuma baca tamne sjene; kao široka srebrna vrvca vijuga rijeka kroz livade . . . A Kirsti sve to ne može da gleda. Kirsti, eto, samo ona može pomoći! Samo ona zna, čemu bi se Kirsti najviše radovala! Ona sama! Ali dijete ne smije uoči Ivanja poći u šumu da donese crva, sad još ne, a dok odraste trebat će još mnogo vremena! Dotle može Kirsti i umrijeti! Oprezno odšuma djevojčica iz sobe, pa kroz kuhinju uđe u sobu slijepe djevojke.

— Kirsti! Ja ću ubrzo narasti, pa ću onda uoči Ivanja donijeti crva za tebe! Zar nema nikakva sredstva od čega bih mogla brzo narasti i ojačati? . . . Ja bih od toga mnogo jela, makar mi i ne prijalo. Reci, Kirsti!, i pritom djevojčica strasno ovije ruke oko vrata slijepe djevojke.

Uređuje Ljudevit Krajačić. Štampa: C. Albrecht, Zagreb.

SMILJE

ČASOPIS ZA MLADEŽ.

SVEZAK 2. LISTOPAD 1925. TEČAJ LV.

J. R.:

NEPOZVANI GOST.

Kako mi je lijepo bilo
Dok sam sama bila!
Sve je bilo samo moje,
Pa se nijesam krila.

Ali otkad bracu imam
Ne smijem ni — jesti,
Jer mi redom sve otima,
Ne da mi ni — sjesti.

Već je baki mene žao,
Pa me tajno hrani,
Dok naš mali Mišo spava
Il se igra vani.

Danas mi je baka dala
Zdjeličicu mlijeka,
Pa mi reče: »Jedi dušo,
A tvoj brat nek čeka!«

Ali kad sam desnom rukom
U zdjelicu htjela,
Nešto me je prestrašilo
Velika i bijela.

Vrisnula sam kao da me
Dira mali braca,
Al kraj mene »Bundo« sjedi —
Vesela mu taca!

Žalostan je kao i ja,
Ali za njeg lako!
On će svoje polizati,
A ja? Naopako!

Ispade mi zdjeličica,
Zemlja mlijeko pije.
Teško onom, tko se lakom
Ispred brata krije!



Lj. Krajačić:

S M I J E H.

Kraj pune zdjele i dobro zatvorenih vrati ostavila je majka dvoje zdrave i plavokose svoje djece same u kući.

— Idem u grad! Budite valjani! Jelo vam je ovdje!, rekla je s vratiju.

— Pošto, mamice?

— Prodat ću jaja, pa naše dvije kokice!

— Zar Bijelku i Šaricu?, uznemiriše se djeca.

— Da! Ide zima! Treba vam obuća, a novaca nema! Nevolja ne pita! U ostalom . . . !, mahnula je rukom i zatvorila iza sebe vrata. I samoj bilo je teško.

— Zar moju Bijelku?

— Mamice, i moju Šaricu?, viknula su djeca popevši se na prozor i gledajući za majkom, koja je naglo izlazila iz dvorišta. Iz njene žute košare virile su dvije kokošje glave. Djeci se učini, da ih Bijelka i Šarica posljednjiput pozdravljaju. I kad je posve nestalo i majke, i žute košarice i u njoj dviju glavica, spuste se slomljena na klupu ispod prozora, pogledaju se i neka ih neopisiva tuga obuze. Stisnuše se jedno uz drugo, pogledaše se, zajecaše prigušeno, pa udariše u plač.

— Ma-a...mi...ca...ca... , ih je odnije...je...la-a!, gušilo se oboje u isti mah u suzama i osjećalo, kako su im srca nemirna zbog izgubljenih kokica, sve radosti njihova dvorišta. Prividi im se, kako majčica i sama teška srca u gradu nudi kokice na prodaju tuđim ljudima; pogađa se s njima, da izbije što veću cijenu i naposljetku kokice bolno pušta iz mršave, izrađene ruke. Prodala ih, a one ju posljednjiput gledaju titravim i vlažnim očima, kao da i one plaču.

— Sirotice!, uzdisala su djeca i plač je njihov rastao. Ozvanjao je po kući, kao da je tkogod u njoj umro.

— Haj, haj, što ste se toliko rasplakali!?, ozva se uto netko iza njih i u isti čas kroz mutno svijetlo zaplakanih očiju opaziše, gdje je između njih sio neki čudnovati dječak i veselo ih posmatrao. Na glavi mu troroga kapica puna različnih vrvica; noge obuvene u crvene šiljate papuče, a odijelo mu sašiveno od šarenih komadića svile. Prsti dugački i tanki previjaju se kao noge u pauka kosca.

— Otkuda i kako i ti ovamo?, snađoše se uskoro.

— Ja sam uvijek tamo, gdje su ljudi vedre volje, a turobnima dolazim, ako me i ne zovu i kroz prozor.

— Prozor je naš visok! Kako si mogao kroza nj?

— Digao me vjetar!

— Vani je mirno! Ti dakle lažeš!

— Lagan sam, laglji od uzduha, pa me i najmanje povjetarce nosi.

— Haj, kako si samo šaren!?

— Kao žahac, je li?

— A čemu si takav?

— Da razveseljujem! I vas ću razveseliti! Plačete! Pa da je zašto?

— Kako zašto?

— Za dvije kokoši!

— One su bile naša radost!

— Ludovi! Tako je moralo biti! A što mora biti, to ne valja žaliti! I njima ne će biti loše!

— Kako znaš?, radoznalo zagledaše se čudnome dječarcu u oči.

— Čemu me tako gledate? Zar me poznajete?

— Ne!

— A ipak ja sam bio često s vama u društvu!

— Ti!! Molimo te, gdje?

— S tobom, Mihajlo, kad ste doskora susjedova Jankića, onu malu ludu, u polju strpali i svezali u vreću i prisilili ga, da u njoj jadan pleše! Kako li smo se svi tome slatko nasmijali! A s tobom, Milkice, kad smo neki dan u obijesti plašljivoj Marici umotali vrapca u maramu i srdačno se smijali njenu strahu, gdje joj vrabac ispod dlana otprhnuo! Sjećate li se?

— Sjećamo se toga! Ali ti nijesi bio s nama! Mi se tebe uopće ne sjećamo, nit smo te vidjeli! Obmanjuješ nas!

— Dakle, ne vjerujete!? Gledajte! Dobro me gledajte!, snažnije ih prigrli čudni dječak uza se. Djeca upriješe poglede u nj očekujući, da će im još štogod reći, ali on je šutio. Vidjeli su samo kako postaje providan, sve providniji, gotovo ga nestaje. Samo u njegovu čudnom odijelu, u svakoj mu krpici, miče se po glavica njihovih drugova i drugarica. Onih s polja i onih iz škole, pa i njihove. I svi se odjedared smiju, srdačno, mnogo ludome Jankiću i plašljivoj Marici. Smiju se, a gle, u svakome licu njihovih drugova, pa i u licima njihovim i njihovih drugarica, uistinu smije se čudni, u šareno odjeveni dječak. Smiju se s njim do suza, tako, da im najposlije one i zamutiše slike ispred očiju. Sve iščeznu naglo, nenadano, ujedared. Dječak u čudno šarenu odijelu i opet je sjedio među njima, kao da se ništa čas prije i nije dogodilo.

— Dakle, jesam li bio s vama!

— Po ovome jesi! Kako to, da te onda nijesmo vidjeli? Nitko te od nas nije vidio!

— Ne pokazujem se uvijek i svakome! Tek me svatko rado prima. Nasmijavam svijet! Razgonim tugu, ublažujem bol, ubijam strah i nosim radost. Bez mene i sunce ne bi bilo lijepo! Međutim, evo vaših kokica!, naglo skrene čudni dječak govorom, kao da kokice vidi pred sobom.

— Gdje su!, iznenađeno zapitahu djeca.

— Eno ih! Eno! Majka ih je prodala nekoj gospojici. Kakva li je to čudna gospojica! Zima ide, a ona nosi slameni šešir; kratkih je suknjica i šiljata, uvis uvijena nosa. I kokice joj se podsmijavaju!

— I baš je smiješna! Ha, ha, ha!, nasmijahu se djeca.

— Donijela je kokice kući! Gledajte, nož im je stavila pod vrat, hoće da ih kolje! — »Ne kolji nas, lijepa gospojice«, go-

vore joj kokice — »Mi ćemo se same zaklati!« A gospojica puna straha, gdje joj kokice govore ljudskim glasom, trči po ukućane, da i oni vide to čudo! Da, ali kad oni u kuhinju, a kokica više nema! Pobjegoše kroz prozor.

— Nad gradom su preletjele, pa ravno u šumu. Tu sjede na grani golema hrasta i pjevaju:

»Oskuble smo perje meko,
posjekle smo glave šale,
pa ko čudo ponad gradom
među vas smo žive pale!
Nek nam zato nijeste kivne,
već radije čudite se,
gdje nam još su pjesme divne
i oči nam zvijezdom krese!«

— To ne može biti! Ti i opet lažeš!, prekinuše djeca čudnome dječaku pričanje.

— Zbijam samo šalu! Da vas razveselim.

— Pa onda pričaj dalje!

— Eto, sjede Bijelka i Šarica, a druge ptice i životinje skupljaju se oko njih, slušaju ih i čude se! Ne pitaju ništa. Plaše se! Samo lija, radoznala, ne poznaje, reći bi, straha. Prišumala se lukava pod drvo, pa ih posmatra. — »Vrijedni pjevači, kako vas zovu!« — »Bijelka i Šarica, teto lija!« — »Ha, zar Milkine i Mihajlove?« — »Njihove! Prodaše nas u gradu, a mi ravno ovamo!« — »Haj lijepe moje, pa pošto dođoste?« — »Da tebe, teto, zakoljemo i izjedemo, jer si ti našega roda mnogo poklala! Sad ćemo, na!«, udariše golim krilima po grani. A teta lija, kad to ću, izgubi srce, pa bjež. Sve se za njom smije! Smiju se i ptice i životinje, pa eto i mi joj se, kukavnoj, od srca smijemo!«, završio je pričanje čudni dječak. Glasan i dugotrajan hihot ozvanjao po sobi, a djeca se gotovo previjala u veselosti po klupi. I tko zna, kako bi to dugo potrajalo, da oboje ne omaknu na pod.

— Oho, Mihajlo, što je to?, upita Milica pružena potrbuške, nakon kratkoga pribiranja svijesti.

— Ne znam! Čini se, padosmo!, uzvraća Mihajlo nasmijan.

— Mi kao da smo u plaču zaspali!?

— Ja sam i sanjao o nekome čudnom dječaku!

— I ja, Mihajlo! Pripovijedao mi o plašljivoj Marici!

— A meni o ludome Jankiću!

— I o našim kokicama!

— I meni! Baš sam se nasmijao!

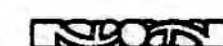
— I ja!

— Pa to je onda isti dječak nas oboje zabavljao!

— Tko je to samo bio?

— Smijeh! Djeco, Smijeh! On često pohađa i djecu i ljude i u snu, pa im žalosna srca razveseljuje!, objasnila je majčica, koja je u to stigla iz grada i ušavši neopaženo u sobu prisluškivala njihovu razgovoru.

— Bome, dobar dječak!, potvrdiše djeca i potrčaše veselo majci, a ona ih darivala novim opančićima. Kupila ih novcem, što ga je dobila za Bijelku, Šaricu i za jaja.



M. D. Robotić:

U JESEN.

Opustjela gnijezda,
Glasa nije čut.
S drvlja listak pada
Na zemljicu žut.

Povlači se sjeta
Kroza cijeli kraj.
Sumorna je jesen,
Sumoran je kraj!

Slabašna je jeka
Čuje izdaleka;
Bruji tužni zvon . . .

Uz tihano vrelo
Prirodi opijelo
Tužno sklada on . . .



KAKO JE POSTALA ŠVICARSKA.

Švicarska je po ljepotama svojim divna zemlja. Pravi biser, što je pao s božjega prsta, da ljude, koji je pohode, općara svojim krasotama. Puna je i priča. Svako brdo narod je sam iskitio po kojom pričom, pa tako imade i priča o tome, kako se taj divan komad zemaljske kugle prozvao upravo Švicarska.

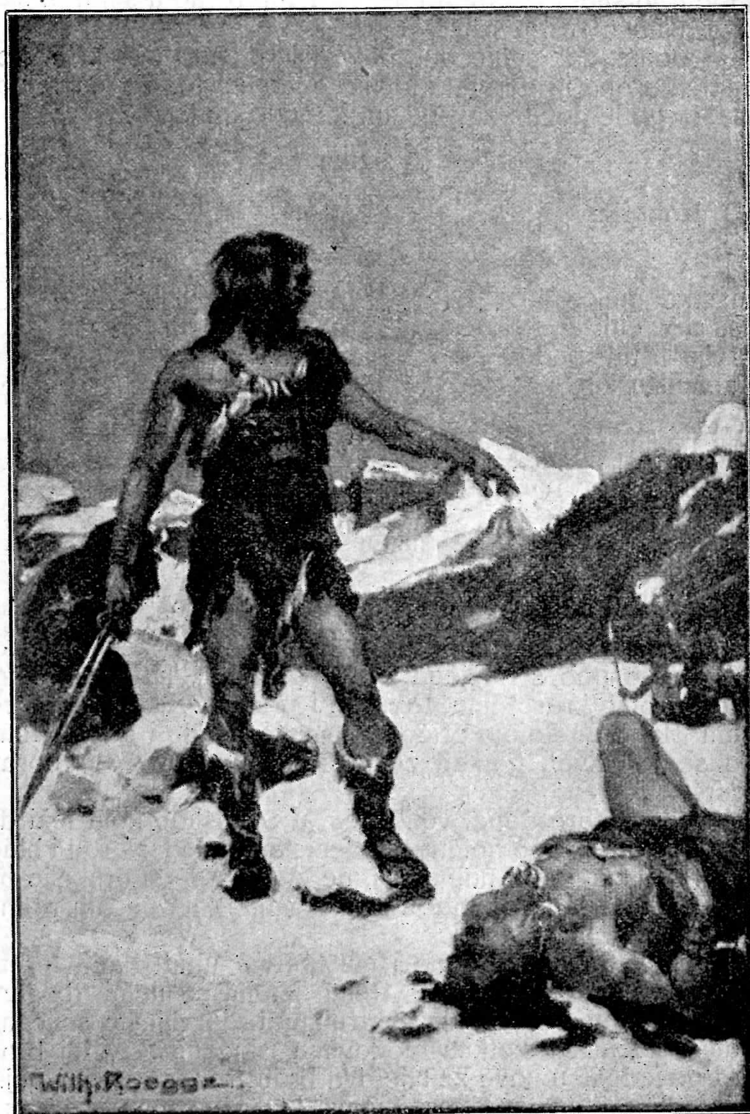
U staro, staro doba, veli priča, u Švedskoj, koja leži daleko na sjeveru, zbog goleme studeni nasta glad. Narod i blago stradavahu, pa narod najposlije, ne znajući da si drukčije pomogne, odluči seliti prema jugu u zemlju, koja će biti rodnija i darežljivija.

Pet hiljada djece, žena i muškaraca uputi dakle prema jugu. Odlučiše da stignu do Rima, jer im se učini, da tamo sunce uopće ne zalazi i da su vrhunci brda, mjesto sniježnim kapama, sočnim i slatkim plodovima iskićeni. Sav taj brojni narod povedoše u nove zemlje dva brata rođena: Švit i Šej.

Prođoše čitavom Njemačkom i kud stigoše učiniše strašan harač. Sve, što bi im stalo na put, uništiše i pobiše iako i sami u tim bojevima izgubiše mnogo snažnih muškaraca i hrabrih žena.

I kad ljudi ostalih zemalja, kud uputiše braća, da sa svojim pukom prođu, začuše za njihovu hrabrost, sklanjahu se u

brda i šume ispred njih i ostavljahu im nesmetane i otvorene putove svojih zemalja.



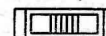
Tako putujući dugo i bijući se po zemljama drugih naroda stigoše Bodenskome jezeru, pa se tu ispred njih uzdigoše visoke, snijegom pokrivene Alpe, koje bijahu kao zid, koji im nije dao dalje. Međutim to njih u njihovoj namjeri ne smete! Pregaziše visoke gore golemim naporima i velikim žrtvama, pa uđoše u mrke, mračne i guste šume i prašume. Straha nijesu poznavali. Lutajući šumama i probijajući se naprijed najposlije Švit izvede svoj narod iz šume.

Nad glavom propeše mu se dvije poput tornjeva šiljate gore, a ispod njih ugleda široku, zelenu i plodnu ravnicu, koja se pružala sve do modra i tiha jezera. Švit zatrubi u rog, pa tako i njegov brat Šej po zveku trublje nađe put iz šume. Tu se utaboriše i jer zemlja bijaše lijepa i plodna, puna sunca i unaokolo ukrašena ljupkim brdima punim drveća i sočne trave, odlučiše da tu ostanu.

— Ovdje ostajemo! Ovdje ostajemo!, povikaše svi i smiriše se u ravnici ispod ona dva golema brda, koja se danas zovu »Dva Mita« i koji vas pozdravljaju svojim čudnim šiljatim vrhuncima i svojim golim kamenjem sa sviju strana divnoga Vierwaldstädtskoga jezera.

Utaboriše se dakle u nizini oba brata, Švit i Šej, i njihov izmoreni narod. No, kad povedoše riječ o tome, kako da zemlju svoju prozovu, nasta među braćom svađa i ljuta kavga. I po toj svađi utisnu se mržnja u srca njihova i oni postadoše među se ljuti neprijatelji.

I jedne večeri, kad je alpinska sunčana rumen drhtala po snježnim vrhovima brda i gora, napadoše braća jedan na drugoga oštrim i teškim mačevima i pobiše se ljuto. U teškoj i strašnoj bici Šej pade pogođen mačem brata svojega, a Švit osta sam gospodar naroda i nove zemlje, pa je tako po sebi prozva Švica. Kasnije svu zemlju, koju danas nastavaju Švicarci, prozvaše Švicom ili Švicarskom.



Ljudmila Korade:

KAD SU PRVE MAGLE PALE.

Kad su prve magle pale,
Odletješe laste male,
Odoše slavuji.
Mjesto njina slatkog glasa
Svakog časa
Vjetar sad zahuji.

Nebo sitne suze roni,
Olujina oblak goni;
Žali zemlju snenu,
Što je pusta, bez odjeće,
Jer joj cvijeće
Ubi mraz u trenu.

Pade cvijeće, lišće žuti.
Skinuo je vihor ljuti
Granju sve odijelo.
Al' zamalo snijeg će doći;
Preko noći
Odjeti će sve u bijelo.



D. M. Robotić:

BUKARICA

I.

Darova mi je majka za imendan. Morate znati, da je moj imendan ujedno i imendan našega seoca, jer smo ja i zagovornik naše crkve imenjaci. Zato se već nedjelju dana prije toga radosnog dana skupe na sajmištu šatre i vrtuljci, zvjerinjaci i kestenari, koji nas tako neodoljivo privlače.

Kako je međutim čitav dan škola, dospijevamo samo uveče i tek kradomice otrčati do sajmišta, da pogledamo te čudne i strane goste, što su pali odnekuda s nekom izmorenom kljusadi, razapeli šatre pokrivene šarenim i zakrpljenim ponjavama, a govore tako čudnim jezikom, pa im se od srca nasmijasmo. Oni nas, tepajući naš jezik, pitali, gdje bi mogli dobiti jaja, mlijeka i sijena, a mi, uvjereni, da nas ne će razumjeti, pokazali smo im rukom na seosku kuću odmićući se od njih. Njihove nas crne i vitke pojave natjeraše u strah.

Radije smo se okupili oko velikoga orla, što je mirno počivao u kavezu, ili s očima ispunjenim radošću i nepoznatom željom gledali u sjajne drvene konje i zebre, što su vukle za sobom pozlaćena kolica. Dakako, da su i životinje i kočije bile nepomične, kao uspavane, ali oni visoki ljudi, što se sad vraćaju iz sela pogureni, pod teškim naviljcima sigurno imaju kakav čarovni štapić, kojim će se samo dotaći tih lijepih konja, a oni će potrčati uz svirku unaokolo tako veselo i brzo, da ćemo ih jedva moći i pogledima stizavati.

Kad smo se posavjetovali o svemu i svačemu, po više puta obišli šatre, nagledali se čupavih žena, što su čučale u travi i pirile slabu vatru, jer su jesenje kiše smočile grančice i suvarke; kad smo svakom sandučiću i nečitljivo odgonenuli sadržinu, a sa zemlje dizali čudne papire i zavežljaje, što su ih nepoznati prodavači odbacivali; kad se sumrak jesenje večeri dobrano spustio, a prve zvijezde provirile kroz maglu, onda smo se tek sjetili doma i svejednako ogledavajući se na nejasne vatrice komedijaša maglom obavite, brzali kući. Smišljali smo pritom kako ćemo ispred roditelja najvještije opravdati naše izbivanje, a bude li otac zle volje, kako ćemo sve uopće prešutjeti.

II.

Iza nestrpljivo proživjelih školskih dana i još nestrpljivije provedenih predvečerja, nemirnih snova i nesnosnih večeri, kad ne možeš od neke silne želje i čeznuća zaspati, osvanuo i željeni dan. Kad sam se probudio, svi su moji bili već poustajali, pritrčali do mene, stali me izvlačiti iz kreveta, klikujući i vukući me za ruke i uši. Neodjeven morao sam primati čestitke, a pogledi mi svraćali prozoru, jer se kroza nj vidjelo šaroliko mnoštvo svijeta, što je hrlilo ranom zorom na sajmište.

Kad sam se odjenuo, spremio i uredio, potražio sam majku. Bila je zabavljena u kuhinji. Ona me najsrdačnije od sviju pozdravi i dade mi malu, modru bukaricu povezanu vrvcom. U njoj se crvenilo rujno i slatko piće. Znala je majka kako sam ja uvijek želio malu bukaricu, okruglu, modru, s grlićem širokim kao u tikvice, ali da ću je primiti ovako lijepo povezanu vrvcom i napunjenu, tome se nijesam nadao. Sve sam ostale darove gotovo prezreo u onaj čas! Držao sam bukaricu u ruci i ponosno s njome hodao amo tamo.

Zašto sam baš želio bukaricu, to ni danas ne znam. Znam samo toliko, da sam bio srećan, tako srećan, da se ne bih ni s kime mijenjao, a kome bih htio pokazati svoju sreću, nijesam mogao inako, no da mu je pružim, te i on iz te moje lijepe bukarice gucne ponešto slatka pića.

Nikakvo čudo, da je pića naglo nestalo, pa je bukarica naposljetku ostala prazna. To ne bi bilo ni tako strašno, ali još nije prošlo ni podne moga imenog dana, a ja sam eto potrošio njezinu slađanu sadržinu.

Koliko je piće bilo slatko, toliko me i omamljivalo. Opazio sam to putem, kad sam odlazio na sajam. Kljasti i ubogi, što mole pokraj puta milostinju, vrtjeli se ispred mojih očiju i dobivali nagrđena lica, da sam ih se stao bojati i skrivati se iza oca. A dok su oni sve više pružali suhe i nemoćne ruke, pokazivali svoje otvorene rane i sakate noge, i naricali tako strašno i bolno, ja sam malone zaplakao.

Toga je čuvstva pomalo nestalo, jer mi u ušima zujali oštri zveci sa sajmišta. Tamo je bilo veselo i bučno. Visoki vrtuljci vrtjeli se brzo, zvonili i svirali, zaglušivali su viku smionih ljuljača na čamcima, pa nestrpljivih trgovaca, koji su prodavali svoju robu. Sve je izgledalo svečano i fino. Ni traga onim poderanim šatrama — sve je tu nekud blistavo i sjajno; dragocjene stvarčice i igračke leže poredane na tezgama, prodavači i prodavačice rumeni kao jabuke i učtivi i veseli. Ni traga bijedi od prije nekoliko dana.

Svijet se tiska, a djeca viču stisnuta među njima. Neki dušu u frulicu, neki tjeraju licitarskoga konja, a netko opet plače izgubivši novac. Sve je nekud ludo, uzneseno, razigrano, sve je živo i razdraženo, pa me samo gurkaju ili mi, hvaleći se, pokazuju svoje perjanice i lutke, šipke i urice, i hvale se svojom vratolomnom vožnjom i jahanjem na konju.

Silna ta vreva smela me i hodao sam kao u nekoj omaglici. Sjećam se samo, da su me pitali: hoću li ovo ili ono, a ja u taj čas nijesam znao baš ništa; ni što sam želio, ni što sam htio. Je li upravo čudna slona, što klima glavom, ili željeznicu

ili bubnjara, ili pušku ili opet papirnatu zmiju. Pače, otimao sam se i suprotstavio, da se okrećem na vrtuljku. Bio sam samo veoma umoran . . . Pred očima su mi letjeli svijetli mravci i nijesam znao više, što je java, a što san . . .

Malena kućica imala je pred sobom dugu aleju zasađenu cvijećem. Netko je kraj mene puknuo u zelena vrata kućice. Ona se otvorila, a na tankoj niti vozio se prema nama na dvokolici čovječuljak i mahao malom zastavicom. Kad je stigao do kraja, onaj, koji je puknuo, uze zastavicu, okiti se njome, a čovječuljak odjuri natrag. Vrata se sama zatvoriše.

Svi se konji i lutke milo nasmiješili, zakimali mi glavicom i glasno zagugutali. Htio sam ih zapitati, zašto se smiju, ali oni su samo kimali glavicama, da su im sve vijorile crvene i zelene vrvce . . . .

O motki, na vrhu šatre vezani su bili žuti i crveni lampioni, koji se otimali sa svoga konca i htjeli da polete u visinu. Bili su to mali baloni, koji se tuckali, odbijali, nestašno stajali jedan do drugoga, a zatim sve jedan po jedan otkidajući se letjeti uokrug u sve veću visinu, dok nijesu postali tako maleni i sitni kao laste pod obzorjem . . .

Na travi kraj puta sjedi čovjek bez nosa. Mjesto nosa crni se šupljina; oči upale, tijelo slabašno. Pruža ruku bez prstiju; na njoj se crni privezan poderani i masni šešir. Tako me gleda, gleda . . . i nešto govori, govori . . . A ja vičem i bježim . . . .

III.

Probudio sam se sav znojan i vruć. Kraj mene svi moji. Gledaju me zabrinuto i tužno. Gdje sam to? Eno orman, peć, naš divan . . . ta ja sam u svojoj postelji!

— Je li ti još zlo?, pitaju me, a ja se pipam za znojno čelo. Čudim se.

Kraj moje postelje na stôcu stoji moja mala bukarica. Gle, i opet je puna!

— Je li zbilja bio moj imendan, ili sam ja o tome samo sanjao? Ali ne! Tako se dobro sjećam! Jest, sad mi je sve jasno! Tko je kriv, da mi je pozlilo? Ta nesrećna bukarica, a sad ste je opet napunili! Ne trebam je! Gurnuo sam je tako snažno, da se skotrljala na pod i otkotrljala nekud pod stô

Još mi je uvijek bilo teško u glavi, ali sam ipak ustao. Prislonio sam čelo o vlažan prozor i dugo gledao, sve do kasne večeri, kako se vraćaju veseli ljudi sa sajma.

Pred očima mi se i opet ukazala jadna slika onih trgovaca za onih večeri prije samoga sajma. Znadu li svi ovi ljudi, što se veselo vraćaju i što su se svađali tamo s tim prodavačima, da su oni beskućnici poderani i ubogi . . .

Začujem uto i glas nekoga bogalja, koji je došao po milostinju. Čujem mamine korake. Prosjak je dugo i dugo zahvaljivao klapajući svojim teškim cokulama po dugu hodniku.

— Ha, evo ga pred prozorom!

— Bože, ta to je onaj isti ispred kojega me popade strah. A što to drži u poderanu šeširu?! Moju modru bukaricu punu crvena napitka . . . .

Otklonim lice od stakla i pođem k stolu, gdje se razgovaralo i veselilo . . .

IV.

Čestoput vidim, prolazeći kraj gostionice, ljude, gdje sjede i drže u ruci čaše napunjene vinom.

Stresem se i pođem dalje. Sjetim se svoje bukarice i čisto mi je drago, da se sve baš onako dogodilo. — Jer, odonda ja ne pijem više ništa do vode . . . .



Bogumil Toni:

VRABAC I BURA.

Vitlala je bura ljuta,
duvala o krov i stijene.
»Što ti, Živko, nevaljalče,
zar se ti ne bojiš mene?«

Stisnuo se k nekom zidu,
raširio sitna krila,
smirio se na po mrtav,
odbjegla ga snaga čila.

»Nemam, buro, ništa straha,
vičan sam na vijor svaki,
(a mislio: Nijesam borme
doživio nikad taki!)«

A što kljunić tako zijeva
u našega vrapca siva?
Držala je bura čvrsto,
da već davno zavijek sniva.

»Što ti stoje ušir krila?«
zapita ga ipak ljuće.
»Ništ mi nije, to je zato
jerbo mi je malo — vruće!«



R. Katalinić Jeretov:

KUKO, MACA I ŠAROV.

Kuko bijaše malo gospodsko pseto. Razmaženo psetance, od milja nosili ga na krilu. Kuko dobivao uvijek bolje komade. Nekoga dana i opet mu postave dobru hranu na limeni pladanj, ali uto banu maca, pa mu odnese hranu. Kuko, dok je maca krala, šćućurio se u zapećku i drhtao nevoljan, a kad maca pobježe, stao da laje kao oroslan. Na Kukovu buku dotrča Šarov, stari junački pas.

— Što je, Kuko?, upita ga.

— Odnese mi maca hranu.

— Pa bilo ti udariti na macu. Što laješ sada? Ala si smiješan! Budi junak i brani svoje. Ostaneš li dalje takav delija, najbolje ti je ime Kuko — kukavica.

Ali Kuko osta Kuko do groba. Lajao je uvijek, kad je pogibelj prošla.



Josip Cvrtila:

LEPTIR.

Kukuljica tijesna,
 Taman mu je stan.
U njoj o proljeću
 Divan sniva san . . .

Neka huji bura
 I lopata snijeg,
Zazelenit će se
 Opet dô i brijeg . . .

Kukuljica tamna
 Raspast će se tad,
K suncu će upravit
 Lijet svoj leptir mlad . . . .



Hedviga v. Lepel-Gnitz:

IVO I MARICA.

Otac je odavna umro. I majka je potom uskoro umrla, pa Ivica i Marica ostadoše dvije prepukle sirote. Kad se susjedi udaljiše s groblja njih je dvoje još uvijek i neprekidno plakalo. Naposljetku otišao i svećenik, da se tužne djece ni spomenuo nije. O, kako bijahu osamljena onako zaplakana i gladna! Mrak je sve više stizavao, spustila se noć, što više i jutro je osvanulo ponovo, a njih je oboje još uvijek duboko ožalošćeno stajalo pokraj roditeljskoga groba. Ponajprije otare suze Marica, pa reče:

— Hajde, Ivice, snađi se, budi hrabar! Sve to ne pomaže! Mi se ipak jednom moramo vratiti kući!

— Kući, Marice?, umalo da opet nije zaplakao Ivica. Što ti pod tim misliš? Zar da idemo do župnika ili možda u ubožnicu! Ne, onamo ne idem!

— Pravo govoriš, Ivice!, doda Marica. Hajdemo u šumu, tamo je daleko bolje!

Uhvate se oboje za ruke i upute s nekom utjehom u duboku šumu. Tu usnuše na mekanoj mahovini i ustadoše tek onda, kad se i sunce diglo; potražiše kupina i korijenja, da utaže glad; napiše se s izvora i zapjevaše s ptičicama pjesmu jutarnju, koju naučiše od pokojne majčice. I tako je oboje putovalo sve dalje. Noću svijetlio im mjesec.

— To je naša golema svjetiljka!, reče Marica Ivici. No kad je pun mjesec minuo i kad noći postajahu sve tamnije, uzdahne mali Ivica: »Marice, naša je svjetiljka dogorjela. Zar da i dalje ulazimo u tako taman svijet? Tome ipak mora jednoć biti kraj.

— Pravo govoriš!, moj Ivice! I ja sam već o tome razmišljavala.

— Što, Marice!, pobrza Ivica, koji bijaše radoznao, kako su već radoznali svi mali dječaci.

— Čuj!, radosno dometne Marica, — Mislila sam, kako svaka stvar mora imati svoj svršetak, pa tako mora jednom i toj šumi biti kraj, a onda će bezuvjetno, znaš, ja držim, doći nešto po nas oboje osobito dobro!

— Ah, idi!, s nekim nepovjerenjem reče Ivica. — Tko da nama pomogne, kad je naša majčica mrtva?

— Oho!, prišapne mu Marica. Ja znam nešto, što obično dolazi u snu i nosi ljudima dobra!

— Daj i meni reci Marice!, nježno je dodao Ivica. Marica se sagnu duboko nada nj, pa mu posve tiho šapnu u uho: »To je sreća!«

— Idi!, prezrivo će Ivica. Zar sreća može uopće ići? Gdje su joj noge i ruke?

— Ne!, nasmije se Marica u duboku noć. Ruku i nogu doduše nema, dobri moj Ivice, ali ima krila! Krila tako dugačka i velika, da njima može cijeli svijet da preleti! Zar ne vjeruješ, da ona može i nas dvoje da sretne na svome putu? Bit će nam onda kao ptičicama u gnijezdu!

No Ivica nije htio tome da povjeruje.

— Sama nikako ne će doći, Marice!

— Nu dobro, onda ću je pozvati!, i pritom Marica zatrubi u šuplje stisnuti dlan u šumu:

Oj ti Srećo, Srećo draga, smjela,
bi li nam se skoro svratit htjela!

A jeka je odgovorila:

» . . . skoro, skoro svratit htjela«.

— Čuješ li Ivice? Odgovorila nam je! Samo hrabro Ivice, skoro će ona doći! Upamti, što ti rekoh!

Međutim Ivica je tužno potresao glavom.

— O Marice, daleko je to, daleko, tako se izdaleka javila!

— Haj, pa hajde, potrčimo joj ususret!, tješila je mudra sestrica Ivicu i oboje je dalje koračalo dubokom tamom.

— Ovdje ćemo prenoćiti! Umoran sam! Ne mogu dalje!, nakon poduljega vremena rekne Ivica.

— Šta!, odgovori Marica. Gledaj, ne vidiš li ondje kao neko svijetlo! Jest, Ivice, eno ondje kućica. Oboje radosno potrča prema kućici i zastade na pragu.

— Kuc, kuc!, zavika Marica, ali se iz kuće nitko ne odazva. Tek začuše, gdje je neka mačka iz kuće slabim glasom zamijaukala. Marica se maši kvake, pritisne lagano i vrata se odjedared otvoriše. Malena, bijela mačka skoči im ususret. Mijaukajući stade se umiljavati o Maričinu haljinu.



— Gledaj, Ivice, ona nas pozdravlja dobrodošlicom!, veselo reče Marica i digne mačku u naručje.

— Dobar dan, dobri ljudi!, povika još jedared Marica, ali se u kući nitko ne odazva. Nitko im nije izišao ususret. Pođoše dalje. U kuhinji je mirisalo dobrom hranom. Na ognjištu nađe Marica živu vatru, u loncima kuhalo jelo, u tavama cvrčalo meso.

— Hej, Ivice!, poviče Marica veselo. — Gledaj, različnih đakonija za našu glad!

— A u sobi je za nas dvoje već i stô prostrt, draga Marice!, reče Ivica, koji je dotrčao Marici, pa povuče Maricu u sobu u kojoj bijaše prostrt stô.

Marica od čuda zalomi rukama.

— Divnih li ljudi!, govorila je radosno. — Hajdemo dakle brzo na posao! Dok nije jelo prigorjelo! Idem da donesem jelo, a ti uto priredi i treći stolac za mačkicu!, doda Marica tiho i tajanstveno. — Ne, i četvrti stolac namjesti, Ivice!

— Za koga?, upita Ivica začuđeno.

— Haj, za Sreću! Znaš za Sreću valja uvijek sačuvati jedno mjesto! Inače preleti samo pokraj čovjeka.

Pritom je Marica potrčala u kuhinju, a mačka joj slijedila na svakome koraku.

— Gledaj, to je moje psetance!, dobacila je Ivici Marica, obrisala tanjure i donijela na pladnjevima i u loncima jelo na stô.

Mačkica mahom skoči na svoj stolac.

— Gledaj je, Ivice, kako je samo pametno! Zar nije jednako mogla skočiti i na koji drugi stolac?

— Miau, miau!, oglasila se mačkica.

— Marice, sve mi se čini, da ona razumije naš razgovor!, reče zadovoljno Ivica.

— Idi, ne luduj! Dođi i jedi!

Oboje izmoli svoju molitvicu i počeše slasno da jedu. Mačkici dadoše najljepše i najbolje komade. Kad se nahraniše do sita reče Marica: »A sad u krevet. Valja nešto i spavati«.

Legoše oboje u veliku, bijelu postelju, koja je bila već raspremljena i gotova, da umorna putnika odmori. Mačkica legne ispred kreveta na bijeli prostirač, koji je Marica brižljivo spremila za mačkicu. Spavali su slatko sve do ujutru.

— Miau, miau!, oglasi se ujutru mačkica. Marica skoči naglo iz kreveta i prekori se s lijenosti. Ivica je potom donio vode sa zdenca, Marica je zakuhala zajutrak i sve troje opet podijeli priređeno jelo. Potom odoše Ivica i Marica u vrt, razgledaše dvorište i staju, a mačkica ih neprekidno slijedila. Svuda najljepši red i sklad. Drveće puno voća, dvorište krcato ogrjevnim drvom, a kokoši, patke i golubovi trče i lete po dvorištu. U staji kravica.

— Hamu, Hamu!, zamukala je opazivši dječicu, jer joj jasle bijahu posve prazne. Oboje brzo i spremno napuni jasle djetelinom i radovahu se, kad je kravica stala da tečno žvata dobivenu hranu.

— Čuj, Ivice!, rekla je Marica, kad joj i u podne nitko živ nije dolazio. Ostat ćemo ovdje dok se tkogod od uku-

ćana vrati. Ja ću rediti kuću, ti ćeš voditi brigu oko vrta, a drage ćemo životinje zajedno hraniti! Tako ne će, »dobrim ljudima« ništa propasti!

Ivica se time posve saglasio, a djeci se učini, da je i mačkica bila posve zadovoljna, jer je uz svoj »miau, miau« skočila radosno Marici u naručje. Tako ostadoše djeca u kućici da dočekaju ukućane i svoju sreću . . . Međutim »dobri ljudi« nijesu dolazili, a stolac spremljen »Sreći« uopće nitko i nije dirnuo. Djeca su ipak marljivo spremala kuću, obrađivala vrt, njegovala životinje, a u dokonici sigrala se s mačkicom.

Tako prođoše i ljeto i zima, pa opet zima i ljeto, da je Marica uzrasla i do ljepušne djevojke, a Ivica do stasita momčića. Jednoga je dana Ivica uputio u šumu, da nasiječe drva, a Marica mu je odnijela jelo. Pratila ju mačkica. Na povratku počela je mačkica ujedared da čupka i poteže Maricu za kaputić i vukla je prema nekome grmu u kojem je ležala malena vjeverica. Bit će, da je pala s drveta. Marica je pokupi u svoju maramicu i ponese oprezno kući. Njegovala je tu dragu životinjicu tako oprezno, da je ubrzo vjeverica ozdravila. Vjeverica se međutim u to vrijeme i upitomi i osta u domu njihovu. Marica je morala i peti stolac smjestiti uz stô. Tako je prolazilo vrijeme, kad li jedne večeri oboje siročadi uzalud dozivahu i mačkicu i vjevericu. Obje životinjice kao da propadoše u zemlju. Tuga obuze djecu i život im posta pust. U plaču i usnuše, a drugoga jutra nije bilo mačkice, da ih svojim mijaukanjem diže. Spavali su dugo, sve dok je sunce stalo upravo udarati u obraze. Djeca naglo skočiše s kreveta, ali gle divnoga čuda kad izađoše na vrata. Iz šume dolazili konji upregnuti u zlatnu kočiju. Kočija se zaustavila ispred njihove kućice, a iz kočije izašli mladi kraljević i ljepušna kraljevna. I kraljević i kraljevna potrčaše djeci i veselo ih zagrliše.

— Zar nas ne poznajete?

— Ne, odgovoriše djeca.

— Haj, reče kraljevna Ivici. Ja sam vaša vjeverica, a moj braco, kraljević, vaša mačkica! Vi nas oslobodiste prokletstva.

Ivica i Marica zbuniše se posvema, pa gotovo ne povjerovaše svemu, što vidješe i čuše. Uto ču Marica, gdje je netko zove imenom. Ona se okrene, a ono mjesto siromašne kolibice divan, zlatan grad, a na ulazu u grad divna gospa s velikim krilima. Maše joj i govori: Ja sam, Marice, Sreća. Ti si me zvala i ja sam došla!

Radosti i veselju ne bijaše kraja. Kraljević uze za ženu Maricu, a kraljevna se uda za Ivicu, dok Sreća uputi dalje, da pohodi drugu dobru djecu. Oni u gradu ostadoše srećni i življahu dugo i zadovoljno.

Uređuje Ljudevit Krajačić. Štampa: C. Albrecht, Zagreb.

SMILJE

ČASOPIS ZA MLADEŽ.

SVEZAK 3. STUDENI 1925. TEČAJ LV.

J. R.:

MOJOJ MAJCI.

I.

Među grobom i životom,
Među zemljom i nebesi
Sve je suncem obasjano,
Dok uza me Ti još jesi!

A kad sanjam, da Te nema,
Rasplačem se, Majko mila,
I od Boga čudo prosim,
Da bi opet živa bila.

II.

Kad ovako izmučena
Na prag svoga doma stanem,
Već su vrata otvorena,
Pa ko pravo dijete panem

Među one drage ruke,
Što mi s leđa breme dižu
I na starom srcu svome
Traže mjesta — mome križu.



Ante Belina:

BIČ I KONJ.

U staji mirovao konj, kad ujedared, podigavši glavu, opazi više sebe na zidu ovješen bič.

— Tko te, zlobniče, objesi ovamo?, ražljuti se konj i lupne kopitima tolikom snagom, da je iverje vrcalo s trula poda. — Zar me nijesi dovoljno čitav dan izmučio i isprebijao!? Udarao si me po glavi, leđima, po čitavome tijelu; kud si stigao, pa da mi i sad prijetiš svojom zlobnom igrom!? Nema valjda u svijetu gorega biča, negoli si ti!

— Moj dragoviću, nijesam ja zao, već ti nijesi mudar! Tako mlad i zdrav, pa tako lijen. Čemu ne ideš kasom, kad to od tebe zatraži gospodar, već se jedva vučeš s noge na nogu kao kakvo staro, matoro kljuse. Čini, što si dužan činiti, pa te ja nikada ne ću trebati opominjati i siliti na tvoje dužnosti. — Postat ćemo, što više, dva dobra prijatelja.

Konj ućuta, pa se dade u razmišljanje o svemu, što mu reče bič. I kad bi pred jutro smisli sve u jedno. Čitav je dan slušao svaku riječ svoga gospodara, pa ga po želji njegovoj nosio poput vile šumama, poljanama i dolinama. I gle! Bič je

mirovao ovješen o bok gospodara. Tek katkada bi samo lako podragao konja, valjda, da ga podsjeti, kako i dalje mora da ostanu dobri prijatelji i kako u tome ne smiju da jedan drugoga zaboravljaju.



Ljudmila Korade:

O KOŠNJI.

Već se zlatno klasje poljem svud talasa,
Prepelica iz njeg »pućpuruć« se glasa.
Mirišljivu travu vita kosa siječe.
Skoro će i oštri srpi da zazveče.

Potočić se bistri sakrio pod granje.
Vjetrić ni da dahne od omare danje.
Pod mirisnom lipom pastir slatko snije.
Lahko je za stado, dok mu kudrov bdije!

Mlađahna se snaša odmara u hladu,
Donijela je mužu objed na livadu.
Maleno joj čedo usnulo na krilu,
Pčelice mu zuje uspavanku milu.

Pjevajući kupi mlađarija sijeno,
Već se niže baglić do baglića eno!
Doma baka stara obor strahom gleda,
Šapćuć: »Ne daj, Bože, oluje i leda!«



Radivoj Jovetić:

PRIČA O VISIBABI.

Lagano spuštalo se novembarsko veče. Tišina. Pokatkad samo oglasi se vihor, i donosi daleko zavijanje kurjaka. Iz staroga duba lagano se diže sova u noć. Mjesec na obzorju tek pokatkad proviri iza oblaka i osvijetli uspavanu prirodu.

Na kraju seoca trošna koliba.

Na prozore izbija blijedo svijetlo uljenice, koja osvjetljuje troje mališana, što se zgurili uz toplu peć. Do njih sio djed i posmatra im zadovoljno zagrijane obraziće.

— Djeda, pričaj štogod!

— Što ću da vam pričam?, odvraća i nježno ih miluje. — Sigrajte se radije!

— Ne, ne!, molio je najmlađi dječak ovivši ručice oko starčeva vrata.

— Dobro, pričat ću!, prista djed i smjesti mališana na koljena. Ostali sjedoše do nogu djedovih.

»Davno, davno, pričao je djed, kad Svemogući stvaraše svijet, zapovjedi, da uz ostalo bilje nikne cvijetak, koji će sve nadvisiti svojom ljepotom.

I na kraju livade, prepune šarolika cvijeća, podigao je on jednoga jutra ponosno svoju glavicu.

Opčarano stajaše ostalo cvijeće i posmatraše njegove prekrasne latice.

— Krasan je!, brujalo je duž čitave livade. Sve se divilo, sve je slavilo njegovu ljepotu. Tek visoki crni trn, što je rastao u blizini, smrknu se još jače. Jedini on nije se divio ljepoti cvijetka. Što više, znao je da mu se i naruga.

No cvijetak nije to gotovo ni uzimao ozbiljno. Čitave dane naslađivao se veselim pijevom ptica i toplim sunčanim zrakama. A kada se one izgubile i sunce zapalo za visoke bregove, lagano bi zatvorio svoje krasne latice i zadrijemao.

Ranim jutrom ponovo bi otvorao latice i smješkao se dobrome suncu, koje je umivalo svoje zlačane zrake u kapljicama bistre rose.

Trn međutim nije mirovao. Naprezao se, da bilo kako ražali cvijetak. Sve se bilje zbog toga na nj ljutilo, pače i ptice ne htjedoše u njegovu naručju da saviju dom svojoj mladunčadi.

— Gle!, dobaci jednoga jutra cvijetku. — Sve cvijeće divno miriše, iako nema ni polovicu tvoje ljepote, jedini ti se kočiš bez mirisa!

Cvijetak se čas zamisli i bi mu jasno zašto djeca, koja dolaze na livadu, beru različno cvijeće, a njega nijedno i ne zaželi; tek se samo dive njegovoj ljepoti.

— Da, lijep si, nastavio je zlobno trn, ali od kakve ti koristi ljepota bez mirisa? — Cvijetak turobno spustio glavicu osjećajući, da ipak zaostaje za drugim cvijećem.

— Oh, da mi je divan miris!, tužno je uzdahnuo. Želju njegovu ču božji anđeo koji je upravo prolazio livadom, pa se dirnu njegovih latica malenim štapićem i cvijetak za čas napuni čitavu livadu prekrasnim mirisom.

Sve se na livadi obradova novoj sreći malenoga cvijetka, samo zlobni trn mrko spusti crne grane smišljajući i opet nešto, čime će da ožalosti cvijetak.

I kad je jednoga jutra cvijetak veselo pozdravljao sunce na izlazu otvorajući lagano latice, trn mu poče da priča o proljetnim krasotama, koje on ne može da vidi, jer mora cvasti tek u kasno ljeto za teške omare.

Snuždio se cvijetak i odjedared poželio da i on cvate za rana proljeća, kad sunce budi prirodu u nov život.

— Što imaš od sve svoje tolike ljepote i divnoga mirisa, govorio je dalje zlobno trn, kad ti je život kratak? Procvateš i eto, moraš da ugineš savladan hladnom jeseni i ne okusivši pravo života!

— Zašto i ja ne procvatoh s proljeća kao i ostalo cvijeće!, uzdahnuo je cvijetak kad je trn ušutio.

— Siđi na livadu i ispuni cvijetku želju!, rekao je Bog onome istom anđelu, koji je cvijetak učinio mirišljivim.

— Naredne godine najranije ćeš procvasti!, rekao je anđeo cvijetku i opet ga dirnuo svojim štapićem. Vrijeme lagano odmicaše i vruće, omarne ljetne dane zamijeni hladan jesenji vihor. Kad se iza oblaka pomolilo na čas sunce, ugledalo je umirući cvijetak, obuzet slatkim sanjama o divnom proljeću, koje je imao iduće godine između svega cvijeća prvi ugledati. Uskoro pokri zemlju debeo bijeli sag i priroda se uljulja u zimski san. Vihor je bjesnio, kršio nemilosrdno granje, koje je stenjalo pod debelom naslagom snijega. Ptice ućutale i prirodom zavlada moćna kraljica — zima.

Na poljani pod zemljom drijemao je spokojno cvijetak sanjareći o proljeću.

Kad je napokon sjevernjak klonuo, nadvladan u borbi s toplim jugom, preseli zima na daleki sjever. gdje se nalaze njeni ledeni dvori.

S neba nesta crnih oblaka, a sunce poče da utanjuje bijeli pokrivač zemlje.

Sve manje bijaše na poljanama snijega, sve veće bivahu bujice koje hitahu niz strminu, dok se napokon na mjestu, gdje spavaše zimski san cvijetak, ukaza zemlja, iz koje on za kratko vrijeme pomoli svoju glavicu.

Veseo ogledavao se unaokolo i divio čudnome bijelom plaštu u koji bijaše još od česti odjevena priroda. Uto, uživajući u ljepotama prirode, ugleda u mlačici bistre vode svoje latice. Snađe ga čudo! Kakve li promjene! Bijahu sasma bijele; kao snijeg što ležaše unaokolo.

— Pravo ti je!, oglasio se odjedared veselo zluradi trn. — Nijesi bio zadovoljan ljepotom i mirisom, pa si eto oboje izgubio.

Cvijetak tužno spusti glavicu ne usudivši se da je ikada više digne prema modrome obzorju. Boji se i danas, da će mu se i opet tkogod narugati.

Tako postade visibaba!, završio je djed priču.



Josip Cvrtila:

BAKICA.

Uz hladna kad okna
Mrak pritište lice,
Mi se kod naše
Skupimo bakice.

Kraj svjetiljke male,
U kasnome satu,
Usne joj pričama
Divnim procvatu.

Kruni ih tiho
Po srebrnoj stazi,
Kojom nam plavi
Sanak dolazi . . . .



RIBAR I NJEGOVA DJECA.

Živjeli ribar i njegova žena siromašno, presiromašno. Imali su trošnu kolibicu, radine ruke i u ribanju ponešto sreće. Dogodi se, te jednoga dana ribar iz vode izvuče u mreži zlatnu ribu. Posmatrajući je s mnogo čuđenja, riba mu odjedared



reče kao da mu čovjek govori: »Čuj ribaru, baciš li me ponovo u vodu od kolibice sazdat ću ti palaču!«

— »Šta će mi palača, odgovori joj ribar, kad nemam hljeba svakdašnjega!«

— I zato ću se pobrinuti! U palači bit će orman i kadgod ga otvoriš, naći ćeš u njemu pune dvije zdjele različnoga jela! Svega, šta ti srce zaželi!

— Ako je tako, odgovori ribar, onda ću ti vratiti slobodu!

— Jet, ali upamti, nikome ne smiješ povjeriti otkuda ti toliko bogatstvo! Povjeriš li kome samo jednu riječ, sve je tvoje bogatstvo mahom propalo!

Ribar čudnovatu ribu pusti u vodu i gle, odjedared od njegove siromašne kolibice stvori se prekrasna palača. Stupivši u palaču nađe ženu u predivnim haljinama i svu punu zadovoljstva.

— Čovječe, otkuda nam odjedared toliko bogatstvo? To je upravo divno!

— I meni se dopada, ali neizmjerna me muči glad! Daj mi da nešto založim!, odgovori ribar.

— Nemam upravo ni mrvice hljeba, a i ne snalazim se još pravo u novome domu!, uzvrati žena.

— Gle, tamo orman! Idi, otvori ga! Možda nađeš štogod tamo!

Žena pođe, pa kad otvori orman, a ono ima što i da vidi! Orman pun voća, vina i različna jela.

— Evo svega, što ti srce zaželi!, uzvikne žena.

— Čovječe, reci mi ipak, otkuda nam ujedared tolika sreća i toliko bogatstvo!?, poče salijetati žena ribara poslije, kako obilno smiriše glad.

— Ne pitaj više o tome! To ne smijem nikome reći. Čim samo riječ o tome progovorim, propade sve naše bogatstvo!

— Dobro!, doda žena, ne smijem li da znam, ne ću dalje ni da pitam!

Međutim njena radoznalost nije mirovala. Dane i noći zaokupljala je ona svaku i najsitniju njenu misao, dok joj naposljetku ribar ne otkri čitavu istinu. I gle!, odjedared nestade svega i njih oboje i opet postaše puka sirotinja.

Prihvatio se ribar ponovo staroga zanata i s mukom prehranjivao sebe i svoju ženu. Međutim sreća mu se još jedared nasmije, jer jednoga dana i opet ulovi u mrežu zlatnu ribu.

— Čuj, reče mu riba, pustiš li me i sad u vodu, povratit ću ti i palaču, i orman i sve ono bogatstvo! Samo nemoj nikome odavati istine o tome, kako si ponovo tekao bogatstvo

— Ne boj se, u buduće znat ću čuvati i te kako tajnu!, odgovori ribar i baci zlatnu ribu u vodu. I sve posta i opet, kako je i nekoć bilo. Žena međutim stade i ovaj put salijetati ribara, da joj otkrije, kako je došlo do toga, pa ponovo zabogatiše. Ribar je nekoliko dana šutio, potom sve ispripovijedao, a od palače u taj čas i opet se stvori siromašna kolibica.

— Eto, sad možemo od gladi i umrijeti!, reče ribar.

— Ah, odgovori žena, volim i siromaštvo, negoli bogatstvo, za koje ne smijem da znam otkuda mi!

No, dogodi se, pa ribar i po treći puta ulovi u mrežu zlatnu ribu.

— Čuj, reče riba, vidim, da tvojim mrežama ne ću nikada moći izbjeći; ponesi me dakle kući, raskomadaj me u šest dijelova; dva dijela neka pojede tvoja žena, dva tvoja kobila, a dva ukopaj u zemlju, pa će nad dom tvoj saći blagoslov.

Ribar ponese ribu kući i učini kako bi rečeno. Ali gle! Iz ona dva komada, što ih je ukopao u zemlju, izrastoše dva zlatna ljiljana, kobila mu oždrijebi dva zlatna ždrebića, a žena rodi dvoje zlatne djece. Djeca su rasla, izrasla su lijepa i velika, a jednako razvijali se zajedno s njima i zlatni ljiljani i zlatni ždrijepci.

— Oče, rekoše jednoga dana sinovi, pusti da uzjašimo naša dva zlatna konja i da odemo u svijet!

— Kako bih ja mogao da živim bez vas!, ožalošćeno odgovori im ribar. — Otišli bi, a ja ne bih znao ni gdje ste, ni kako ste!

— Oče, ova dva ljiljana ostaju ovdje. Oni će vam kazivati kako nam je. Dok su oni svježi, znači, da smo i mi zdravi; kad oni stanu venuti, znači, da smo bolesni. Uvenu li posve, znajte, da smo obojica umrli. I sinovi odoše u svijet. Jašući stigoše nekoj krčmi. Krčma puna ljudi, pa kad opaziše zlatne dječake, počeše se grohotom smijati i rugati obojici.

I jedan od braće vrati se povrijeđen u dom otaca, a drugi odjaši dalje i stigne u duboku šumu.

— Ne ulazi u šumu! Šuma vrvi razbojnicima!, upozoriše ga ljudi. — Zlo ćeš proći, najpače, kad vide, da ste obojica od čista zlata; ti i tvoj konj! Ubit će vas.

— Ja hoću i ja moram proći šumom!, uzvratio je on ljudima i prebacivši preko sebe i preko svoga konja medvjeđe krzno ujaši u šumu. Nije dugo jašio, kad odjedared čuje iza nekoga grma neko šaputanje.

— Tu je!, ozvanjalo je s jedne strane.

— Pusti, neka prođe, to je trgovac medvjeđim krznom! Siromah poput crkvena miša! Kakva nam korist od njega!

Tako je zlatni dječak srećno projašio šumom.

Jednoga dana stiže u neko selo. U njem nađe djevojku. Bila je lijepa, prelijepa. Ljepše valjda u svijetu uopće nije bilo.

— Volim te, iskreno te volim! Hoćeš li mi biti ženom?!, upita je.

— Jest, hoću, i bit ću ti do groba vjerna!, odgovori mu djevojka. Oženiše se dakle. Kad je veselje svadbeno stiglo vrhuncu, eto iznenada oca vjerenice.

— Gdje je ženik?, upitao je otac.



— Eto ga!, pokaza vjerenica na zlatnoga dječaka, koji je još uvijek bio zaogrnut medvjeđim krznom.

— Nikada takav ne smije uzimati moju kćer!, ražljuti se otac vjerenice i htjede da ubije mladoženju.

— On je moj muž, volim ga!, odlučno se usprotivila mlada i njen se mrki otac naposljetku posve primirio. No drugo jutro ustade rano, da vidi, je li njegov zet prosjak, protuha, što li. Opazivši međutim, da je to čovjek građen od zlata primiri se s mnogo zadovoljstva.

Međutim je mladoženja prisnio, da tjera divlje jelene.

— Hoću u lov!, reče drugo jutro svojoj mladoj ženi.

— Ne idi! Može te zadesiti nesreća!, moljaše ga ona.

— Ja, hoću, ja moram u lov?

I on pođe. Ne prođe dugo i ispred njega istrči golem jelen. Upravo onakav, o kakvu mu se prosnilo. On se dade u potjeru za jelenom. Ganjao ga šikarom i jarugama čitav dan, dok mu najposlije jelen netragom iščeznu. Bilo je sumračje i on se nađe ispred neke kolibice. Na njenu je pragu sjedila vještica.

— Što tražiš tako kasno ovdje?, upita ga ona.

— Ne vidjeste li nikakva jelena?

— Vidjeh ga i poznam ga.

Uto istrči iz kuće pseтance i stane lajati na došljaka.

— Ne laj, ubit ću te!, zagrozi se došljak.

— Što, moje psetance hoćeš da ubiješ!, zavikne vještica, udari ga štapom i on se pretvori u kamen.

U taj čas na domu njegovu zlatni ljiljan uvenu.

— Ah, bože!, uzdahne mlađi brat, moj je bratac u nevolji! Idem da ga spasem!



— Ostani! Ne idi nikuda! Što ću bez tebe?, zavapio je otac.

— Ne, ja hoću i ja moram da spasem brata!, odlučno je odgovorio mlađi sin, uzjašio svoga konja i uputio kroz šumu. Naposljetku našao je brata pretvorena u kamen. I opet je

izišla vještica iz svoje kuće i htjela da i njega pretvori u kamen, ali on joj se zagrozi smrću i ona, prepavši se, ponovo oživi njegova brata. Obadva radosno okrenuše natrag u šumu i onda se svaki uputi svojim putem. Jedan svojoj ženi, a drugi svojim roditeljima.

— Znao sam, reče otac sinu na povratku, da si spasio brata svojega, jer se ljiljan njegov opet pridigao i procvao! Otada življahu svi do smrti srećno, presrećno.



Bogumil Toni:

NEZADOVOLJNI MACAN.

Neki stari macan
bjaše nešto mrzovoljan,
nije bio s hranom gazde
svoga zadovoljan.

Jednog dana zagrabio
preko plota hitrom nogom,
prošo u svijet ne rekavši
nikome ni zbogom.

Pitala su djeca mala:
kud je prošo macan bijeli,
zar ga više rodna kuća
ništa ne veseli?

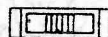
Hektor, što pred kućom
drijema,
tužan bio što ga nema,
a jedna je mačka mala
sjetno jaukala.

Al za neko deset dana
došo je kroz vrtne staze,
došumo se krišom noću,
valjda da ga ne opaze.

Pitala su djeca mala:
»Macane naš, gdje si bio?«,
ali on je bio ti'o,
ništa nije govorio.

Tek Hektoru, kad ga pito,
gdje se tako dugo skito,
reče: »U svijetu sam bio,
sveg se dobra naužio!«

»O, macane!«, reče Hektor,
»da te takav udes pratio,
ti se ne bi nikad više
kući ni povratio!«



SELO TOMAŠ.

(Narodna priča.)

Kad je Isus uskrsnuo, javio se apostolima, ali među njima nije bilo Tome. On nije vjerovao, da je Spasitelj uskrsnuo, dok mu se nije javio i dok nije utaknuo svoj prst u Njegove rane. Poslije, kako je Krist uzašao na nebesa, apostoli se raziđoše na sve strane svijeta. Sv. Toma je zalutao i u naše krajeve, da pokrštava narod naučavajući ga riječ božju. Pod starost, osjetivši, da će uskoro ostaviti ovaj svijet, smiri se na jednome brežuljku, pa tu odluči sačekati smrt. Ljudi mu dolazili iz okoline, da čuju iz svečevih usta još koju lijepu riječ. Jednog dana sv. Toma iznenadno umrije, a na onome mjestu, gdje je on ležao izraste vinova loza, koja je rađala plemenitim plodom. Narod je otada počeo na tome brijegu saditi vinovu lozu, a ispod brežuljka gradio kuće. Kad se već dosta naroda naselilo na podnožju brežuljka, počeše se dogovarati, kako bi okrstili mjesto. Nikako da se slože! Uto se pojavi neki starac, koji je pripovijedao, kako je tu obitavao sv. Toma apostol, pa ih savjetova da po njemu prozovu to mjesto. I zbilja, selo u nizini prozvaše Tomaš, a brežuljak na kome zasadiše vinograd Tomaški brijeg.



J. R.

SVI SVETI.

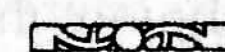
Na oblaku tuga mojih
Jedna crkva stoji,
U toj crkvi svijeće pale
Dragi mrtvi moji.

Jednima je oko vrata
Krvnikovo uže;
Drugima iz srca viri
Trnje divlje ruže.

Procesija slijepih žena
vodi djecu golu,
Što su svoje mlade dane
Svršila u bolu.

Svećenici — zavjetnici —
Evanđelje dižu.
Učitelji — mučenici —
Pjevaju o — Križu.

A ja primam blagoslove
Za se i za one,
Koji tamo u dolini
Za njih samo — zvone . . .



Mijat Pribanić:

LOVRIN DOŽIVLJAJ.

Kad se ono početkom rujna ublažio sunčani žar, sve voće dozrelo, a priroda dobila sasvim drugo lice, onda je Lovra počeo polaziti građansku školu u susjednom gradiću. Gradić je bio preko sat hoda od njegove kuće. Nije on bio sam. Iz Mišara išlo je svake godine desetak dječaka i po gdjekoja djevojčica u građansku školu. Bilo im je ljepše zajedno. Majka mu kupila sve što treba: novo odijelo, kožanu torbu, nove knjige i druge sitnice. Sve to veselilo ga i zanimalo. U čitanci je našao nekoliko lijepih narodnih pripovi-

jedaka i pjesama, a u prirodopisu sviđale mu se mnoge naslikane nepoznate životinje.

Teško je bilo njegovoj materi nabaviti sve što mu je trebalo, jer Fićurini ne spadaju među imućne u selu.

Jednoga dana dođe Lovra iz škole i zamoli majku, da mu nabavi i ravnalo. Zbog njega prekoriše ga u školi. Rekli su mu: tko u školi nema što je potrebno, neka ostane kod kuće. — A Lovra se toga najviše bojao. Taj ga je prigovor teško zabolio.

Kad mu je majka i to kupila, imao je sve, što treba. U školi su ga voljeli učitelji, kojih je bilo više. Lovra se tome čudio, jer kod njih u Mišarima nema nego jedan. Svakome je znao ime i zapisao to u svoju bilježnicu, pa i imena svim saučenika.

Sama školska zgrada najviše mu se sviđala. Bila je posve nova i velika kao ni jedna kuća u mjestu. Mnogi zemljovidi, slike i nacrti probudili su u njemu veliko zanimanje, jer je sve to prviput vidio.

U školu i iz škole su svi mišarski polaznici išli u skupu, jer su jedan drugoga sačekivali na putu. Lijepo je njima bilo ljeti ili u proljeće, jer su onda išli stazama polja i livade. Cesta je bila prašna i izderana od silnih kola, koja su natovarena jelovim stablima, po njima prolazila. Kad se kirijaši vraćaju praznim kolima, dopuštaju, da se djeca povezu do kuće.

Lovra je jednoga dana nešto zaostao iza svojih drugova, pa je požurio, da ih stigne. Njegova torbica odskakivala je s boka na bok, a olovka i držalo u kutiji glasno se odbijali i štropotali za njim. On je veselo odskakutao prvom ulicom iz grada i primakao se osamljenoj crkvici sv. Roka, koja je stajala kraj ceste.

Iza kržljave i zaprašene živice kopali ljudi neku grabu. Lovra je tuda protrčao bez obaziranja. U ljude iz drugoga mjesta nije imao povjerenja i bojao ih se. Kad se udaljio oko dvijesta koračaja od njih, opazi, da mu iz torbe palo ravnalo. Upravo zbog njega pretrpio je dosta prigovora i dosta se nažalostio. Zaprepašten stane, nešto ga u grlu stegne, u grudima osjeti neki pritisak, počne okretati i prevrtati torbu na sve strane, ali ravnalu ni traga. Potrči bez oklijevanja natrag do crkvice, pa nešto dalje do one kržljave i zaprašene živice i provuče se kroz neki uski otvor do onih ljudi, što su tamo kopali. On je nekako besvjesno slutio, da je ravnalo kod njih, jer mu se uistinu pričinilo, da mu je ondje nešto palo, kad je mimo protrčao.

— Dajte mi moje ravnalo!, poviče plačućim glasom Lovra.

Kopači mu se stali smijati i prezrivo ga gledati.

— Dajte mi, kako ću kući bez njega!

— Nemamo mi tvog ravnala!, odgovorili oni i kopali dalje, bez razumijevanja za njegovo bolno naricanje.

— Dajte mi, dajte!, očajno je ponavljao Lovra.

Jedan od tih ljudi već se ražljutio, pa zagrebe žestoko lopatom u zemlju i izbaci ravnalo raskoljeno u dvije treščice. Lovri se zamračilo pred očima, kad ga je ugledao. Lice puno suza, a srce zakuca kao u uhvaćene i prestrašene ptičice. Pograbi one treščice i nestade im s očiju. Iza sebe čuo je još samo njihov smijeh.

Strah pred majkom, žalost za ravnalom, strepnja od prigovora u školi i mržnja na one zle i opake ljude, koji su našli njegovu milu stvarcu i sakrili je, gonili Lovru pustom i prašnom cestom. Jurio je bez daha kući, a u duši mu ozvanjala prijetnja: »Tko nema sve što treba u školi, neka ostane kod kuće!« Koljena mu klecala, a čitavo tijelo treslo se kao prozeblo. Već se i suton spuštao. Uto ga stigne jedan kirijaš s mršavim i izmorenim konjima.

— Sjedi, mali, u kola, pa se vozi!, poviče rutavi kirijaš dosta oporim glasom, kad je ustavio pred Lovrom konje.

Lovra sjede bez oklijevanja, a mršava kljusad poteže dalje. Kola su dizala iza sebe oblak prašine i taku zaglušnu buku, da nije čuo sam svoga glasa, kad je htio da nešto upita kočijaša. Nekoliko teških uzdaha istisne mu se iz dna duše: Kako ću kupiti drugo ravnalo? Mama nema novaca . . . u školi će me izgrditi i možda . . . potjerati kući!

Krupne suze poteku mu opet niz suhonjavo lice.

Kopači tamo iza živice učine mu se najvećim razbojnicima, najopakijim ljudima na cijelome svijetu. Njegova duša osjećala je tako veliku žalost i ogorčenje, da je one zločince zamrzio.

— Mali, gdje je tvoja kuća?, zagrmi opet grubi glas kirijaša. — Kaži mi, da ustavim konje pred njom!

Lovra sađe s kola, kad su stigla pred njegovu kuću, sav zaprašen i zaplakan i zahvali nepoznatu čovjeku.

Umoran i satrven razmišljavao je u krevetu o razbojnicima, koji se smijali njegovoj nesreći i o kirijašu, koji ima tako strašan glas i rutavo, ružno lice, a dobro srce.

Sjutradan ustao Lovro blijed i slabašan, obukao se, turio u torbicu po običaju komad crna kruha i pošao u školu ni živ ni mrtav. Sve ono, što mu se juče dogodilo, iskrslo je pred njegovim očima, vrtilo se oko njega kao ljuto pseto oko prosjaka. Svi oni uzdasi od juče ponavljali se, a njegova duša osjećala je onu bol koja je potamnila sve oko njega.

Sa zebnjom se približavao onoj nesrećnoj grabi i zaprašenoj cesti misleći, da će opet tamo naći one zle ljude. Pro-

šao je mimo crkvicu sv. Roka, pred kojom se duboko i pobožno poklonio i iz dna duše pomislio na Boga, koji nikoga ne zaboravlja . . . .

Već je bio u prvim ulicama grada. Djeca se veselo primicala školi u ulaštenim cipelama, radosna lica, bezbrižna i obijesna ne znajući i ne pitajući za Lovrinu tugu i nevolju. On nije na njih ni oka podigao. Pokunjen i zamišljen vukao se za njima.

Graničarski časnik prolazio je ulicom i opazivši Lovru poznao, da je iz Mišara, jer samo odanle idu djeca iz okoline u građansku školu.

— Što si ti objesio glavu, mali, a?, ustavi ga časnik strogim i krupnim glasom. — U školu se ide veselo, a ne tako kao ti! Pa čiji si ti?

— Ja sam Fićurinov!, jedva promuca Lovra od straha pred odličnim gospodinom. Kad mu Lovra opravda svoju potištenost i strah pred onim, što će mu reći u školi, jer je došao bez ravnala, maši se časnik svojom krupnom šakom u džep i pruži Lovri srebrni groš:

— Na, kupi ravnalo, pa hajde u školu! . . . . .



J. R.

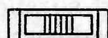
UNESREĆENA PTIČICA.

Sa visokog zida
Gnjezdašce je palo,
Pa na zemlji tvrdoj
Leži ptiče malo.

Letjeti još ne zna,
Al sve dobro vidi,
Pa se bokče malo,
Prestrašeno — stidi.

Majčica ga zove,
Tatica ga traži,
A dječaci mali
Stoje ko na straži.

Sada su ga digli
Roditelji spretni,
A dječaci kliču
Radosni i sretni.



Fjodor Sologub:*

PRIČE NA LIJEHAMA . . . .

Tako vam je bio vrt i u tom vrtu rasle na gredicama (lijehama) priče.

Bilo je tu različnih priča: bijelih, crvenih, modrih, ljubičastih i žutih. Neke su priče mirisale slatkim mirisom, a neke doduše nijesu imale nikakva mirisa, ali su zato bile vrlo lijepe. Vrtlar imao sinčića, koji se svako jutro veselio tim pričama.

On je sve te priče poznavao i pripovijedao o njima svojim drugovima i ostaloj djeci. Vrt je pripadao jednoj silnoj carici.

Nu djeca su pripovijedala o tim pričama na lijehama svojim majkama i očevima, a oni opet svojim prijateljima i znancima — sve dalje i sve više. Tako je doznala i carica, da u njenu vrtu rastu priče. Htjela je da ih vidi.

Jednoga jutra pootkida vrtlar mnogo priča, sabere ih u jednu veliku i prekrasnu kitu i pošalje u dvor.

Vrtlarev je sinčić plakao, što su pokidali priče, ali se na njega nije nitko obazirao.

A to ipak nešto znači, kad jadno, ubogo dijete plače!

Carica razgleda priče, začudi se i reče:

»Pa šta je osobita na njima? Kakve su to priče? To je posve obično cvijeće!« I onda su bacili uboge priče kroz prozor na ulicu. Vrtlarev je sinčić dobio batina, da u buduće ne pripovijeda takve gluposti . . . .

* Fjodor Kužmić Sologub ruski je pjesnik i pripovijedač, a rodio se u Petrogradu 1863. Napisao je mnogo pripovijedaka i ispjevao lijepih pjesama.



R. Katalinić Jeretov:

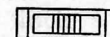
IDE JESEN . . .

Ide jesen, ide tužna,
Sve je lišće popadalo,
Odnijeli ga ljuti vjetri,
A nebo je zaplakalo.

I svud samo šumor boni,
Posvud jedna tuga nijema,
A po noći mrko nebo,
Niti zvijezda više nema.

U jeseni, u toj tužnoj,
Kada bolno vjetar cvili,
Sjećamo se naših mrtvih,
Zakopanih naših mili . . .

I povorka dugim redom
Na grobove drage kreće,
Da ih kiti kasnim cvijećem,
Da im tiho pali svijeće . . .



TIKVIN SUD I GLINEN KABLIĆ.

Crnačka priča.

Tikvin sud i glineni kablić sklopiše prijateljstvo. Jednoga dana reče tikvin sud: »Glineni kabliću, dođi k meni i prati me!« Glineni kablić odvrati: »Ne mogu, na putu je voda, pa ne smijem prijeko«. Tikvin sud reče: »Samo dođi, ja ću ti pomoći!«

Tako pođu zajedno na put i dođu do nekoga potoka. Padala je gusta kiša, pa je voda izišla iz korita preko obale.

Tada reče kablić:

»Što ću sada da uradim?«
Tikvin sud mu odgovori:
»Budi samo miran i sjedni na moja leđa, nosit ću te.«
Glineni kablić sjedne na tikvu, a ona se spusti u vodu, zaplovi i uhvati drugu obalu.
Kad su bili na drugoj strani zapita tikvin sud:
»Glineni kabliću, zar si možda već mrtav?«
Glineni kablić odvrati:
»O, ne!« i obojica krenu naprijed.
Tada dođoše na jedno mjesto, gdje se upalila trava i gdje ih sa sviju strana opkolila vatra. Požar je dolazio sve bliže, a tikvin sud stane jadikovati:
»Glineni kabliću, ja moram umrijeti; što ću sada da uradim?«
Glineni kablić reče: »Tikvice, zar ti meni nijesi pomogla, kad smo morali po vodi; zar ti misliš, da ću te ja sada ubiti? Dođi, zavuci se u me, a ja ću te pokriti dok vatra prođe.«
Tikvin sud se uvuče u glineni kablić, koji ga pokrije, a oganj prođe pucketajući preko njega.«
Kad se vatra ugasila, reče glineni kablić tikvi:
»Tikvice, zar si već mrtva?«
Tikvin sud odgovori:
»O, ne, ja nijesam vatre ni vidio!«



J. Cvrtila:

KRAJ STARE VRBE.

Na obali našeg potoka,
Tamo gdje vrba je stara,
Često na svojim šetnjama
Gledam starog ribara.

Nalik na kakav crni panj,
Miruje čitave sate,
Dok nam zraci večernji
Potok ne pozlate . . . .

Onda se starac digne,
Pa povraze svoje sprema
I spokojno vraća kući,
Makar i ribica nema . . . .



Uređuje Ljudevit Krajačić. Štampa: C. Albrecht, Zagreb.

SMILJE

ČASOPIS ZA MLADEŽ.

SVEZAK 4. i 5. PROSINAC 1925. i SIJEČANJ 1926. TEČAJ LV.

J. R.:

NA BADNJAK.

Kad bi svaki čovjek imo
Ove noći topli dom,
Ja bih rekla: »Bog je došo
K izmučenom rodu mom« . . .

Ja bih rekla, da je došo
Istjerani dobri Krist,
Za koga su pripravili
Dobri ljudi konak čist.

Kad bi svaki čovjek imo
U tom domu prostrt stô
Za se i za nesrećnika,
Koj je možda bos i gô,

Kad bi u toj svetoj noći
Svaki čovjek bio — brat,
Ja bih klekla na glas zvona
U ponoćni kasni sat.



Lj. Krajačić:

BADNJE VEČE ŠUMARA MIKULE.

Šumar Mikula, tako ga je po domaću zvala cijela okolina, živio je obično sam, mrk i zamišljen. Svježa proljetna jutra; bogati ljetni sunčani dani; jesenske obilate berbe, pa otegle zimske i sumorne noći, sve to nije ispod njegova gusta brka moglo da izazove i najmanji smiješak. Ali danas on je začudo izišao iz svoje kućice, debelim naslagama snijega pretovarena, nekud vedriji, gotovo nasmijan. Oči mu sjale kao da se u njima skupila sva dugo čuvana i prikrivana ljubav za svijet i sve ljude, koje dosad gotovo nije ni gledao. Obuven u visoke teške čizme, odbacujući guste dimove iz svoje stare drvene lule i oružan svijetlom sjekirom mjesto puškom, svakidašnjom svojom drugaricom, koracao je stišanim selom uzdignute glave i kao preporođen.

— Dobro jutro!, glasno je i veselo pozdravio staroga Andriju, dobričinu i načelnika seoskog, koji mu dolazio ususret.

— Bog ti dao dobro!, uzvratio je Andrija, gotovo začuđen s takova Mikulina pozdrava. Jer Mikula nije običavao pozdravljati. Jedva da je na pozdrav i odzdravljao.

— Pa kuda, sinko, tako rano?, usmjeli se starac.
— U šumu, da sječem bor!
— Pa šta će tebi bor?
— Zar si starče zaboravio, da je danas badnje veče!
— Hm, to jest, znaš, nijesam, ali eto što će tebi bor tako samu i osamljenu! Nikad ga, koliko znam, nijesi kitio?
— Nijesam! Ali danas hoću! Danas ne ću biti ni sam, ni osamljen!
— Pa tko ti dolazi u goste?
— Unučad!
— Unučad! Pa ti imaš unučadi, a nikome nijesi o njoj nikada govorio!
—Pa kome sam ja, starče, od vas uopće ikada što govorio?! Napokon i čemu, sve da sam i govorio!? Ali danas eto tebi mogu da reknem! Imao sam sina! Ljuto me u životu uvrijedio! Ali neka! Sve je zaboravljeno! Dolazi mi njegovo dvoje djece. Sreća njihova moj je život! Duša se moja razvedrila, pa sad treba da unučadi spremim božićno drvce i veselje!
— A sin ti ne dolazi?
— Ne!
— Kako to? Zar je daleko?
— Daleko i onda . . . . .
— I onda?, prihvati starac.
— Umro je!, krupnim je glasom završio razgovor šumar Mikula i presenećena starca ostavio sred ceste.

II.

Šumar Mikula ušao je u gustu, duboku jelovu šumu. Po igličavim granama nakupile se grumeni snijega i u svijetlu uzduhu iskrile se kao da su osute milijunima i milijunima sitnih dragulja i bisera. Plećat i jak, poznavajući u šumi svaku i najmanju stabljiku, provlačio se između gusta drveća vješto i lagano kao da se kreće između najprostranijih ulica. Gdjekad bi samo s grane stresao snijeg, pa bi mu se on prosuo po ramenima i leđima kao da se po njem prosulo sitno, najbjelije brašno.

— Ha, ovaj ću odabrati!, zaustavi se šumar Mikula kraj nekoga malenog, mladog, ali pravilno razgranjenoga borića i pri tome izvuče iza pasa oštru sjekiru.

— Žao mi je tvoga mladoga života, moj boriću dragi, ali moram! Unučadi mojoj trebaš!, šaputao je mekano, gotovo žalosno šumar Mikula, kad je lijevom rukom prihvatio borić u vrhu, stresao ga čvrsto da s njega otepe snijeg i onda upravo tik zemlje duboko zasjekao u njegovo svježe, sočno i odebelo stablo. Udarac je šumskom tišinom odjeknuo kao da je sirotno drvo uzdahnulo, pa se onda izgubio u dubokome i samotnom

miru svijetloga dana. Još jedan udarac s protivne strane, borić se zaljulja, klone i osta visjeti u snažnoj ruci šumara Mikule.

— Tako moj zlaćani, tako! Mnogo sam ja tvoje braće ranije tako podsjekao i u domu mome iskitio za radost i veselje! Ah, davno je to, davno bilo, moj turobni druže!, mekano je govorio držeći svejednako povisoko ispred sebe podsječeni borić. Začudo, uspomene, koje već odavna nije u sebi obnavljao, sad mu odjedared počeše iskrsavati u duši posve samovoljno, a on nije znao nikako odrediti čemu mu one upravo sad naviru u dušu i jesu li mu upravo u taj čas drage i ugodne ili nemile i neprijatne.

— Jest, jest, davno je, moj boriću, što sam posljednji puta jednoga tvojeg ranijega druga tako podsjekao, prebacio preko ramena, kako ću i tebe prebaciti, i ponesao kući da ga sa ženom i djetetom iskitim šarolikim stvarčicama, rumenim jabukama, ozlaćenim orasima i kao svilena kosa bijelim nitima, pa da ga osvijetlim svjećicama. Bilo je to posljednje naše veselo badnje veče. I odonda je radost u kući malo iza toga po-



sve zanijemila; odbjegla me!, govorio je tronuto šumar Mikula preda se, a glas mu je zvečao kao da razgovara s kakvim starim, davno poznatim drugom.

— Posljednji smo mu puta onda upalili svjećice: ona, moj sinčić, za onda ljupki plavokosi dječarac vedre duše i crvenih obrazića, i ja, da napokon s tim svjećicama ugasne i moja sreća. Slaba je bila ona, moja dobra Marija, kašljucala je, poboljevala, ali opet nijesam ni u snu mislio, da je tako blizu svome svršetku. Kad su minuli božićni blagdani i mi božićno drvce orobili sviju njegovih ljepota, pa ga požućela i gola, mrtva bacili na dvorište, s njim kao da smo iz kuće i njen život izbacili. Bilo je to dan poslije Triju Kralja! Ujutru iznijeli smo iz kuće drvce, a uveče ugasnuo je život dobre naše Marije jednako, kako je posljednja svijećica na vrhu drvca ugasnula dogorjevši uveče dan ranije dok smo iz puna grla pjevali »O sveta tri kralja!« Odonda ostao sam sirota s još većim siročetom, mojim plavokosim dječarcem. Rastao je i rastao sam u selu i među seoskom dječurlijom. Napokon dorastao do

srednjih škola. Uzeše ga rođaci pokojne mi žene u grad, a poslije ga odvedoše i u Ameriku. Nijesu me o tome obavijestili. Za inat, jer se s njima nikada nijesam slagao. Sve učiniše potajno i za njihov odlazak doznao sam tek, kad mi stiže vijest iz Amerike. Uh, kako me ujedoše u srce. Ni o sinu nijesam poslije više htio ni da čujem. Krivio sam za taj bijeg i za moju golemu tugu i njega, jer sam držao, da je on i sam, velik i odrastao, pristao na taj bijeg. Kasnije mi javiše, onamošnji radnici iz našega sela, da se oženio, da imade dvoje djece, a napokon doznao sam, da je i umro, unesrećio se. Djeca mu ostadoše malena, prava nejačad. Odonda prošlo je nekoliko godina i eto, danas, upravo danas, u badnje veče, dolaze! Vratiše se iz Amerike s jednim Amerićaninom iz susjednoga sela. Vratiše ih odanle, jer ostadoše oboje sirote i bez matere! Ja ću im odsada biti i otac i majka!, uzdahnuo je šumar Mikula. Krupne suze, što mu se kliznuše iz očiju, obrisa dlanom desne ruke, pa onda, kao trgnut iza sna, snažnim je zamahom podsječeno drvce prebacio preko lijevoga ramena i uputio prema domu.

III.

Večernje je zimsko sumračje snilazilo poput providne koprene po čitavu selu, pa je obavilo i dom šumara Mikule. U njegovu je domu gorjelo svijetlo crvenkasto žutim plamenom, a na stolicu, pletenu od vrbovih šiba, u punome je i svečanom kićenju mirovalo božićno drvce, što je još jutros živjelo u šumi pokriveno hladnim naslagama snijega. Njegove grančice obasute tamnim, svježe zelenim iglicama, okitile se različnim šarenim nakitima, koje je šumar Mikula, nakon toliko dugih, mrkih i očajnih godina i opet iznio na svijetlo i razasuo po drvetu. I zlaćanih je oraha bilo ovdje i svjećica različne boje. Ponešto bijelih, pa crvenih i ružičastih! I dok je drvce u večernjemu sumračju iskićeno poput mlade prije vjenčanja mirovalo u svome kutiću, šumar Mikula stajao je na pragu doma i nepomično gledao na cestu, što je vodila prema gradu i gubila se u svojoj nedoglednosti u širokim, bijelim zimskim pokrivačem presvučenim poljima. Grad je daleko. Dvadesetpet kilometara treba upravo od njegove kuće do željezničke stanice. Šumar Mikula već je ujutru uputio svoga slugu s dva vatrena vranca na stanicu, pa je u tome večernjem sumračju s pravom očekivao, da svaki čas imadu da uz prag njegova doma konji ponovo pristanu dovezavši mu najdragocjeniji dar života i najsigurniju utjehu u samoći i starosti. Zato je stojeći na pragu, oslonjen o sirovu vratnicu svoga doma od časa do časa nadvijao desni dlan nad oči, samo da može jače i sigurnije prodrijeti u polumrak. Bio je on vičan

gledati u mrak, a u tome času njegov se vid osobito izoštrio. Noćna tišina i osobita uzbuđenost njegove duše učiniše, da je s nekim neobično čudnim i stranim osjećajem prisluškivao snažnim kucajima srca.

Odjedared se, više sličan nepomičnu kipu negoli čovjeku, uznemiri, kako se i zec uznemiruje na svome ležaju kad osjeti nedaleko sebe miris premrzla kupusa. Naglo, oštro pridigne dlan desnice nad oči, nagne se ponešto naprijed u cijelome gornjem dijelu tijela i zagleda se na cestu.

— Ha, evo ih, dolaze!, gotovo je obmanut nenadanom radosti i neobičnim očekivanjem uzviknuo. — Dolaze! Dolaze!!

Pritom je naglo otvorio vrata, unišao u sobu; potražio žigice i užurbano stao napaljivati svjećice po zelenu, iskričavu boru, iskićenu poput nevjeste. Za čas borić se sjao u bezbroju svijetla, što se prelijevalo i odražavalo na svim onim dražesnim predmetima i nježnim stvarcama, koje već nekoliko godina nijesu uopće izlazile iz svojih skrovišta na svijetlo. Vranci su međutim sve punijim i glasnijim kasom brzali prema domu šumara Mikule. I kad stigoše posve blizu, kad skrenuše sasma u dvorište i posljednjim se topotom zaustaviše upravo pred vratima šumarova doma, a zvečke im se zimske o gojnim vratovima kao od studeni slediše i smiriše, šumar Mikula istrča na prag otvorivši vrata širom. Hladan zimski mrak provali u toplu sobu i poljulja svijetlo svjetiljke na stolu i naivna svijetla svjećica na boriću toliko, da je sav prostor šumarove sobe uzdrhtao kao da se čitav dom od radosti i veselja u temeljima poljuljao.

— Haj, dobro mi došli, divni moji!, na pragu je raskriljenih ruku uzviknuo šumar Mikula toliko snažnim glasom, kao da se srce njegovo nakon duge i duge šutnje odjedared prenulo i progovorilo ujedanput za svu šutljivu svoju prošlost. Snažne, mišićima iskrižane ruke raširio je kao da će čitavo selo, što je u tihim noćnim božićnim svjetlima sjalo, obujmiti i zagrliti, pa je tako pritrčao kolima.

— Evo ti ih, Mikula, evo! Iz daleka ti ih svijeta dovedoh! Nemaju nikoga! Sirote!, govorio je tvrd i suh glas nekoga čovjeka iz kočije u času, kad je šumar Mikula na dvije svoje snažne ruke smjestio dvoje drage djece, koja su u nj kupinastim i krupnim očima gledala zaplašeno i nepouzdano.

— Kakve sirote!?

— Pa bez oca su i majke!

— A ja?

— Ta jest, ti si im djed!

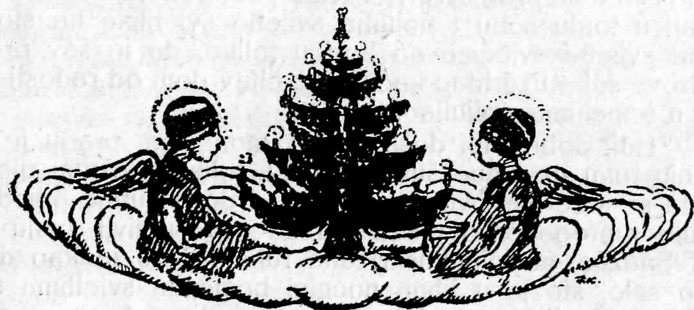
— I otac i majka!, zagrmio je ljutito šumar Mikula i s nekim ponosom u duši, golem i siguran u koraku kao pećina

u stalnosti svojoj, ponio je oboje unučadi u dom i zalupio iza sebe nogom vrata tolikom snagom, da se čitav dom potresao.

— Ne, ne, ne bojte se! Ja sam vaš djed, šumar Mikula!, tepao je plahoj dječici ispred božićnoga osvijetljenog drvca, zaboravivši posvema na čovjeka, koji je to dvoje drage njegove, sada prvi puta viđene unučadi možda najtežim brigama iz daleka svijeta doveo u njegov pust i osamljeni dom i po njima mu donio nova života i novih radosti.

IV.

Badnja noć zvjezdana i svijetla po mjesečevu milovanju smirila se u selu. Ponoćna zvona tajanstveno lijepim pjesmama pozivala su vjernike ponoćnici. Sve to šumar Mikula nije čuo. U njegovu je domu još uvijek božićno drvce gorjelo jakim i drhtavim plamenima svijeća, od kojih se izvijao dim kao da se izvija s najtoplijih žrtvi posvećenih Novorođenome. Šumar Mikula uvaljen u svoj kožani, doduše trošni naslonjač privio je uz široke i tople prsi svoje dvoje unučadi, što su umorna klonula i snivala možda upravo o tome sjajno iskićenome drvcu. Samo katkada bi se trgnuo šumar Mikula iz svojega neobičnog mira, pogledao bi oboje unučadi, prošao im u isti



čas obim rukama po mekanoj i svilenoj kosi, a smiješak neobične sreće i zadovoljstva prelio bi mu se u taj čas po ozbiljnu licu kao da se u duši poput djeteta raznježio.

Jače je pritisnuo unučad uz prsi, zagledao se u gorućа svijetla ispred sebe i blagosiljao svoju novu, punu sreću.

Osjećao je, da je ovo uistinu njegovo davno izgubljeno i davno željkovano badnje veče. A osvijetleno i iskićeno drvce gorjelo je smireno i sigurno, kao da uza nj mole dva tiha božja anđela trajnu sreću samotnome šumaru Mikuli.



R. Katalinić Jeretov:

Z I M A.

Sa visokih gora
Nemila i ljuta
Bura, divlja bura,
Sve do mora luta.

Sve u kuće bježi,
Vadi toplo ruho,
A vani je pusto
I vani je gluho.

Čuješ, kako lomi?
Čuješ, kako uji?
Gdje je sada sunce,
Gdje su sad slavuji?

Samo crna zemlja,
Sokolići moji,
Zapuštena, gola,
Bez odore stoji.

Vila gleda golu
Zemlju neveselu,
Pa joj šalje snježnu
Odoricu bijelu.



Đuro Robotić:

BOŽIĆNA PRIČA.

U kolibici, koja je jedva provirivala iz snijega, živio siromašan momak. Nije imao nigdje nikoga. Dan pred Badnjak otišao u šumu i nasjekao drva za Božić. Bila je oštra zima. Zemlja se pokrila debelim bijelim pokrivačem, a drveće zaodjelo bijelim ogrtačima.

— Sjutra je Badnjak!, pomisli momak vrativši se s drvima kući.

Uveče naloži vatru i sjedne kraj peći, da se ogrije. Za Božić nije imao ništa do suhoga hljeba. Bilo to momku žao, pa sjedeći kraj vatre zaveze u teške misli.

— Zašto si tako žalostan?, upita ga ujedared cvrčak iza ognjišta, koga je toplina izmamila iz skrovišta. Momak ga pogleda začuđeno, pa mu reče:

— Kako ne bih bio žalostan, kad nemam nigdje ništa! Siromašan sam, da jedva živim.

— Nijesi ti tako siromašan, kako misliš!, odgovori mu cvrčak. Samo ti ne znaš, čega sve ima u tvojoj kolibici. Slušaj! U zidu pod slikom nalazi se zrno kukuruza i tko pojede to zrno, može da razumije govor drveća. Preko zime doduše drveće spava, ali se probudi u dvije noći: noć pred Badnjak i noć pred Božić. Rekavši to cvrčak uteče u svoj zaklon iza ognjišta.

Uzme momak sjekiru, odbije komad zida iza slike, nađe zrno, pa ga brzo pojede.

— Sad znam, što drveće govori. Danas će se drveće probuditi, pa hajde da vidim, je li istina, što mi je čvrčak pripovijedao!, reče momak i iziđe u mrak.

Snijeg je padao, a vjetar zasuo momku lice bijelim iglicama. Momak dođe u voćnjak i stade prisluškivati. Nije dugo čekao, kad začuje, gdje netko govori:

— Ne mogu više da snosim težinu snijega! Polomit će mi grane! Nego, da ima tko, pa mi otrese snijeg s grana, darovala bih mu grančicu i svatko, tko bi pogledao tu grančicu, u srcu svome osjetio bi mir!

Govorila je to neka stara šljiva nedaleko momka.

— I ja ne mogu više da podnosim težinu snijega!, oglasi se jabuka. Ah, da imade tkogod, pa mi otrese snijeg s grana, darovala bih mu grančicu i svatko, tko bi pogledao tu grančicu, u srcu svome osjetio bi veselje.

— Ni ja ne mogu više da snosim težinu snijega!, uzdahne breskva. Tko bi mi stresao snijeg s grana, tome bih darovala grančicu i svatko, tko bi pogledao tu grančicu, u srcu svome osjetio bi zadovoljstvo.

— A kakva korist od tih vaših darova?, zapita zlobno trn.

— Tko bi dobio od nas te grančice, odgovorile su u jedan glas šljiva, jabuka i breskva, taj bi postao srećan. Kralj ove zemlje i narod nemaju mira, veselja i zadovoljstva. Tko bi sjutra, na Badnjak, došao kralju i darovao mu za Božić mir, veselje i zadovoljstvo, kralj bi ga bogato nadario.

Čuvši to momak, strese snijeg sa šljive, jabuke i breskve, ubere sa svake po grančicu i vrati se u kolibicu. Ušavši u kolibicu, pogleda grančice, pa mahom u duši osjeti mir, veselje i zadovoljstvo. Osjećao se tako srećan, kao nikada u životu.

Na Badnjak ujutru spremi momak grančice i uputi kralju. Putovao je čitav dan, a pred večer stigne u grad, u kome je živio kralj. Zamoli straže da ga puste kralju.

Kralj i njegovi dvorani sakupljeni u velikoj dvorani gledali su mrko preda se. Svud unaokolo zlatni i srebrni nakiti, a na jednome stolu okićen velik bor. Svega blaga i bogatstva nalazilo se u dvorani, ali mira, veselja i zadovoljstva nije bilo. Kralj je sjedio mrk, a lica njegovih dvorana bila su tužna i puna nezadovoljstva.

— Što si došao?, zapita kralj momka.

— Donio sam vam darova za Božić!, odgovori momak.

— U nas je svega!, na to će kralj. Naš narod je najmudriji od sviju naroda. Ima najljepše građevine, najbolje strojeve i najvrijednije umjetnine. Takvih nigdje nema. Mi smo prvi od sviju naroda, a ti nam nemaš što darovati!

— Ali vi nemate ono, što vam najviše treba. Nemate mira, veselja i zadovoljstva. To su darovi, koje vam nosim. Evo ih! To reče momak i pokaže im tri grančice.

Svi pogledaju, što je on to donio, ali čim su pogledali u grančice, zaokupi im duše neko ugodno čuvstvo mira, veselja i zadovoljstva. Svi se osjećali srećnima.

Osjetivši kralj slatku sreću u svojoj duši, reče momku:

— Ti si nam donio najljepše božićne darove! Ostani preko Božića kod mene, a onda ću ti dati blaga i zlata! Bit ćeš najbogatiji u mome kraljevstvu.

Momak učini kako mu reče kralj, a potom življaše dugo srećan i zadovoljan noseći i dalje kudgod bi pristao mir, veselje i zadovoljstvo.



Josip Cvrtila:

SREBRNA TRUBA.

Na vrletnu negdje kamenju
U gorama grad se diže;
Kule mu k nebu se penju,
Da zvjezdama budu bliže.

S visokih im kruništa mene,
Kad sanjam večernje snove,
Kroz dolove zamagljene
Glas trube srebrne zove . .

K R I K.

U mraku je burnome noćas
Zamro bolan krik,
Kao kraj kaljavog druma
Stari beskućnik!

Sirotnu ptičicu neku
Prezla je stigla kob,
Mećava joj otvorila snježan,
Kristalan grob . . .



J. R.:

BIJELI SAN.

Mali pastir Joško Prah čuva svoja dva konja i moli maloga Isusa, da mu dade srećan Božić. Majka je umrla, oca ne pozna, za braću ne zna, pa se najradije razgovara sa svojim konjima, koji su bolji od ljudi, jer ga ne psuju, ne kunu i ne muče. Slušaju ga kao da im je gospodar, a vole ga kao da im je — brat.

Kad u noći ne može zaspati, oni mu krate noć; kao da se s njime sigraju. U jaslama ima dosta lijepoga sijena, ali oni ipak njuškaju oko njegova ležaja i griskaju ono sijeno, što viri ispod njegova gunja; kao da bi mu htjeli reći:

»Spavaj mirno, dobri naš Joško, jer te mi čuvamo!«

I uz njihovo drago njuškanje i griskanje slatko usne kao dijete uz majčinu pjesmicu. Kada on uzdahne i oni uzdahnu, a kad on sklopi svoje ozeble ručice, sklope i oni svoja kopita.

U školi je doduše čuo, da se životinje ne mole, ali to nije istina. Stari sluga Jernej iz Slovenije, kome je on pripovijedao, kako se igraju njegovi konji, milo se nasmiješio i rekao: Kada konj uzdahne i kada kopita stisne, onda se on moli. Ali to ne trebaš nikome kazivati, jer bi te ljudi ismijali, kao što su ismijali i mene staroga siromaha«.

I zato Joško Prah među ljudima šuti, a među konjima misli, govori i moli.

Vani je prekrasna svijetla i bijela noć. Sve su jele, omorike i borovi u mekanim bijelim ogrtačima, koji su posuti ledenim biserima i božićnim zvijezdama, a one milo gledaju i u njegov prozorak na staji. Pred njim šušti stari jablan, koji još čuva svoje posljednje lišće, na kome su počivale prve laste, kad se javile malome pastiru Jošku Prahu i njegovim dragim konjima.

»Dragi Isuse, zašto se ja zovem upravo Prah? Prah je tako neznatna i nemila stvar, a ja sam ipak tvoje stvorenje, koje ti se i u prahu svoje sirotinje moli? U školi se smijali, kad sam prvi puta napisao svoje siromašno ime. Veliki »p« — poučio me dobri i blijedi moj učitelj, koji je već danas — prah, a dječaci se glasno nasmijali, kad je jedan rekao: »Veliki prah!«

Dobri učitelj je pristupio k meni i obrisao svojim čistim rupčićem moje suze, da ne padaju na školski prah« . . .

Joško je čekao bilo kakav odgovor od dobroga malog Isusa, ali kraj njega je stenjao na noćnoj buri samo stari jablan i jedna greda u staji, na kojoj je visjela njegova pastirska torba i njegovo odijelo.

Jedan je konj uzdahnuo i sklopio kopita, a jadni Joško Prah svoje nemirne ruke.

»Oče naš, koji jesi na nebesi...«, šaputale su njegove usne, a uši mu još uvijek osluškivale glasu nebeskome i milome griskanju sijena oko njegove pospane glavice.

I kad je tako žalostan, pobožan i sam pogledao kroz osvijetljeni prozorak u daleka nebesa puna božićnih zvijezda, sve se oko njega u jednom jedinom času raširilo, otvorilo i podiglo tako visoko i toliko daleko, da je vidio svaku zvjezdicu kao svoje lice u bistroj vodi . . .

Na svakoj zvjezdici sjedio je bijeli anđelak s prekrasnim mekim krilima, koja su neprestano lepršala kao da se boje pa će se njihov dražesni mali gospodar omaknuti sa svoga zvjezdanog stočića. Svaki anđelak držao je u ruci vijenac prebijelih ruža, koje su bile tako rascvjetane, da su se njihove snježno bijele latice jedva držale svoje kristalne čaške. Na

ružama nije bilo nijednoga trna, pa su se anđelci grudali ružama kako se i srećna djeca grudaju snježnim loptama.

Jošku Prahu bilo je tako lijepo, da je u toj anđeoskoj igri zaboravio sve svoje žalosti. Milijuni snježno bijelih latica padali su iz anđeoskih ručica na sve, što je pod nebesima: na goru i vodu, na šumu i livadu, na ljude i životinje, na svaki krov i put, pa i u ponore zemaljske. Smijali se anđelci na nebu i dječica na zemlji, a i male zvjerke pod zemljom. Najviše latica palo je na maloga Joška Praha, ali te su bile tako sitne kao ružin prah, a mirisale su kao tamjan.

Njemu se činilo, da će mu zasipati i same oči, ali jedan anđelak, koji je imao tako milo lišce kao mala Nadica iz staroga mlina, pomilovao mu oči svojim mekanim i toplim krilima, na kojima je ostao čudnovati prašak nebeskih ruža. Anđelak mu je govorio:

»Joško Prah, tvoje je ime lijepo kao ovaj nebeski prah, koji pada na crnu zemlju po kojoj ti dobar hodaš sa svojim dobrim konjima, koji se mole Bogu poput tebe«.

»A da li nas Bog čuje?« upita presrećni sluga Joško Prah.

»Čuje i vidi, jer je svuda i na svakome mjestu!«, odgovori anđeo.

»Pa zašto nam se ne prikaže, da nas razveseli i utješi?«

»Jer još nije došao tvoj čas.«

»A kad će doći?«

»Kad Bog dođe k tebi.«

»A kako ću ja znati da On dolazi?«

»To će ti kazati tvoje srce, jer srce sve zna.«

»O, kako je to lijepo!« uzvikne utješeni Joško Prah i — probudi se . . . Zvonilo je prvi puta. Konji su uzdahnuli i stisnuli kopita, a Joško Prah svoje ozeble ručice, na kojima je bila čitava naslaga ponoćnoga snijega, što ga je nanijela noćna bura kroz otvoreni prozorak na njegov pastirski ležaj.

Svoj bijeli san ponio je na treći pozdrav zvona u rasvijetljenu seosku crkvicu, koja je bila sva u božićnome snijegu i u božićnoj pjesmi: »Došal je s neba, anđel pastirom«.



Jos. A. Kraljić:

DA JE MENI . . .

Da je meni krilo tvoje,
Sokole moj sivi,
Letio bih u visine,
Gdje je oganj živi.

Trgao bih sunca zrake,
Zvijezda biser sjajni,
Da opsipam gnijezdo tvoje,
Rod tvoj veličajni.

Neka vide sokolići
Kud me vode puti,
Neka znadu mili ptići,
Što mi srce ćuti.

Neka znadu, da u njima
Moje srce živi,
S tobom da sam jedna duša —
Sokole moj sivi!



P. V. Zasodimskij:*

ULOMAK IZ PRIPOVIJESTI: **UBOGI KRIST.**

— Nosi se! Kidaj mi se! U, u! Đavolji izrode! Zmijo!, viknula je maćeha ljutito, kad je Galja zastenjala od boli.

Gurnula ju najprije u hodnik, a potom je izbacila kroz vrata; zatvorila je za njom ljutito vrata i zabravila ih zasunom. Galja u otrcanome, laganom kaputiću (haljetku), gologlava, raščupane kose i bosa nađe se sred ulice sama samcata. Tamna, hladna noć legla je nad selo. Galju je udarao ravno u lice oštar i hladan vjetar.

Plašljivo ogledala se Galja oko sebe, svrnula pogledom u visine i opet se zagledala u zemlju. Nad glavom joj se ganjali poput strašnih sablasti crni oblaci skupljajući se čas u gomilu, a čas opet razbijajuć se u pravo prnje. Blijedi mjesec od časa do časa provirivao je iza oblaka. Tama nadvila se nad glavom Galje. Na zemlji također je vladala tuga . . . . . Blato stalo se na ulicama pomalo smrzavati. Gdjegdje po ogradama i plotovima bijelio se snijeg. U kućicama svijetla ugašena. Galja se spustila sa stepenica i još se jedared ogledala na svoj dom. Možda će joj se maćeha smilovati, pozvati je i ponovo uzeti k sebi. Međutim to se nije dogodilo. Poput psa istjera je iz njenoga očinskog doma!

Dršćući i kostriješeći se od studeni, što je probijala njen trošni haljetak, uputi Galja niz ulice. Plašila se da pokuca susjedima o prozore. Dozivat će je, ispitivati, što se to dogodilo i zbog čega ju maćeha otjerala. Pričulo joj se uto, da su se vrata u jednome dvorištu otvorila. »Dakle ovdje još ne spavaju! Da se javim!?«, pomisli Galja i prikučivši se kolibici zaviri u sobu kroz prozorak. U sobi bilo je tamno i potpuno tiho. Galja lagano pokuca o staklo. Ni glasa, ni odglasja. Nije se usudila da jače pokuca i uputi dalje. O prozor neke ljubazljive starice zakuca jače, no starica se ne oglasi. Bit će, tvrdim snom je usnula. A vjetar se u taj čas ganjao osobitom bukom nad selom i nad glavom uboge Galje. Nije znala kud da krene, što da započne! Mučila ju silna studen, a još više golema glad.

* P. V. Zasodimskij jedan od ponajboljih starijih ruskih pripovjedača u oblasti omladinske književnosti. Piše veoma mnogo za omladinu. Čitači »Smilja« već ga poznadu po nekim pripovijestima, koje smo preveli upravo za »Smilje«.

U prikrajku, iza šumice, u noćnome sumračju bijelila se crkvica mutno, nejasno poput prikaze. Onamo uputi Galja i zamalo udari o crkvenu ogradu. Upravo ispred malene udubine u zidu, u kojoj je bio smješten blijedi lik Krista. Udubinu skrivao je mrak. No djevojčica je ubrzo opazila, da na podnožju njezinu leže tri jajeta, dva komada mjedena novca i komad hljeba. Nije li možda upravo rad toga komada hljeba uputila ovamo? Možda, jer i ne ispitujući razloge, ona je uputila ovamo sjećajući se, da gdjekad ispred lika Kristova imade i komadića hljeba i drugih različnih darova. Nije se ona za boljih dana jednom igrala sa svojim drugaricama pokraj Kristova lika! Taj kip blijedoga Kristovog lica, pa do njega kip svirepoga vojnika velike glave s kopljem u ruci — sve je to njoj već odavna poznato. Galja se prislonila uz udubinu i glavom se naslonila o njen vlažan zid. Oči nije nikako mogla da skine s hljeba! Da uzme! Da ne uzme! Može li ona uzeti taj komadić hljeba, koji darovaše ljudi Kristu? Hoće li sagriješiti pojede li taj komad hljeba? Galji bijaše užasno . . . . U selu mnogo su joj stariji pripovijedali o tome, kako je Bog strašan i kako grješnike ubija kamenom. No u taj čas dolaze joj u sjećanje samo priče o Kristu. Jedna djevojčica, nešto starija od nje, mnogo je puta svojim malenim drugaricama pripovijedala te priče o Kristu. Učila ih u školi, pa se naposljetku ponosila time, što je znala pričati tako lijepe, njima posve nepoznate priče. Učitelj im je u školi pripovijedao, da je Krist osobito milosrdan, jer dok je bio na zemlji, hranio je gladne, ozdravljivao bolesne, tješio nesrećne; drugovao i s takovima, koje nije nitko ljubio, opraštao je i najvećim grješnicima, a najpače je volio djecu i uvijek je govorio, neka ne brane malima prilaziti k Njemu. I to sjećanje ohrabri Galju. Učini je odlučnijom. »Ja sam eto gladna, već drugi dan, eto, ne okusih ničega. — On bi me sigurno nahranio, da je živ . . .!, pomisli Galja uprijevši oči u lice Kristovo. — Uzmem li dakle taj Njemu darovani hljeb. On mi ne će zamjeriti, ne će me ubiti kamenom!«

— Daj, Božiću!, turobnim šaputom pomoli se Galja plaho pružajući ruku prema hljebu. Pritom je svejednako gledala u lice Kristovo.

Tamni oblaci ganjajući se u brzome lijetu obzorjem u taj se čas raskinuli, a pun mjesec blijedim svojim svijetlom obasjao čitav kip.

— Blijedni Krist! Kako turobno samo gleda!, projuri Galji misao. Djevojčica napokon uzme komad hljeba i pritegne ga k sebi. Potom se tik do podnožja kipa spusti na zemlju

i poče jesti. Krupne suze kotrljale se niz obraze i kapale na crni i tvrdi komad hljeba, što ga je Galja držala u dršćućim rukama.

Nasitivši se pogleda velikom, nijemom zahvalnošću na Krista, na Njegovo ispaćeno lice, na Njegovu izranjenu, krvavu grud. Teška tuga okupi je . . . Dugo je tako posmatrala Krista . . . Studen joj sve jače grizla u tijelo i noćni vjetar grizao je do kostiju . . .

Preveo Lj. Kr.



Bogumil Toni:

VRANE.



Snijeg je dubok pao,
nema ptičje hrane,
posred jedne grane
zamišljene vrane.

Studen vjetar piri,
bliže su se stisle,
snuždene su jako,
pa sad samo misle:

Kako će se morat
prikučiti gradu
i utjehe tražit
u svom teškom jadu.

Domovina ljudskim
srce danas žudi,
tek ne znadu, šta će
na to reći ljudi?!



Ljudmila Korade:

NOVI ŽIVOT.

Zimski je dan pred Badnjak. Snijeg praminja. Zabijelio pločnik. Nestašni mališi tapkaju po njemu, prave u snijegu otiske malih nogu. Pored njih žure odrasli svojim poslom. Većina ih nosi po više svežanja i svežnjića, a na licima im lebdi poseban sjaj kao da je na njih pao odraz svjećica s božićnoga drvca.

U glavnu ulicu zakrenu visoka, otmjena gospođa u crnini. Ide polagano, tik uz kuće i uklanja se svima, koji danas tako žure. Prati ih mračna pogleda. Neka se samo žure, neka; imadu valjda i za koga da se žure! A ona?! Prije tri godine umrije joj jedinac. Polazio je onda drugo godište osnovne škole. Muž joj pade ranije u svjetskome ratu. Ona dakle nema kome da žuri.

Gotovo svaki dan ostavlja svoj lijepi i udobni stan i pohađa dragi mali humak, pod kojim joj spava jedinac. Tu u nijemoj boli provede katkada i po više sati. Danas mu je odnijela prekrasnih svježih ljubica privezanih o jelovu grančicu. Sad se vraća s groblja i osjeća strah u duši ispred samoće, koja će je okružiti u njenu pustome domu.

— »Novine, novine, najnovije izdanje!«, trže je iz gorka razmišljavanja svjež glas ljepušna dječaka. Bilo mu je oko deset godina.

— Kupite gospođo!, ponudi mali. Ona odmahnu rukom. Što se nje tiče, što se u svijetu događa!? Njen svijet je onaj mali humak na groblju i krvlju poprskane stijene, među kojima šumi zelena Soča.



Mali je trgovac uto na protivnoj strani opazio svoju neku dobru mušteriju. Htjede da pretrči prijeko. U taj čas dojure iza ugla kola i nesrećnoga mališa nestade pod konjima.

Ču se nekoliko prestrašenih uzvika. Mnogi priskočiše da zaustave konje psujući kočijaša, mladoga neiskusnog momka, koji zacijelo nije dorastao da ravna vatrenim konjima. Neki radnik sagne se i digne dječaka. Pao je u nesvjesticu od straha i boli. Kotač slomio mu nogu.

— Kočiju! Smjesta u bolnicu!, neki su uzbuđeno savjetovali.

Gospođa u crnini, koja je nekoliko trenutaka stajala kao skamenjena od užasa, trže se.

— Nije potrebno!, reče dršćućim glasom mladom radniku, koji je držao dječaka. Moj je stan odavde treća kuća. Biste li htjeli maloga onamo odnijeti?

— Kako ne?, odgovori radnik. — Gospođo, to valjda nije vaš dječak?, ubrzo potom doda radnik ugledavši gospođu u skupocjenoj krznenoj kabanici i uporedivši je s dječakom u trošnome i laganom odijelu.

— Nije! Ja i ne znam čiji je!, objasni gospođa. — Ali žurite!, pa pritom požuri naprijed da pokaže put.

Sat kasnije ležao je mali nesrećnik u udobnoj bijeloj posteljici. Slomljena noga bila je već namještena i u sadri, a liječnik se mučio oko toga, da mališa prizove svijesti. Uzalud!

— Mora da je mali potres moždana. Nije međutim opasno. Doći će on uskoro svijesti. Pred veče doći ću opet!

Liječnik se oprosti s gospođom i ode.

Gospođa sjede kraj posteljice i stane gotovo začuđeno posmatrati maloga bolesnika. Što je to natjera da dopremi to tuđe dijete k sebi?! Ona, koja ove posljednje tri godine nije mogla da gleda djecu, već je uvijek otkrenula glavu, kad bi koji mali nestaško proskakao kraj nje, ona je to tuđe dijete sama položila u posteljicu svoga pokojnoga Vlatka, bojeći se, da bi radnik to nespretno učinio i prouzročio mališu boli.

— Gdje sam ja?, prenu je iz snatrenja plačljivi glasić.

Ranjeni mališ otvorio je oči i gledao na pô plašljivo, na pô začuđeno oko sebe.

Gospođa se sabere mislima. Sada je znala zašto je maloga dopremila k sebi. On je imao jednako tako velike, modre oči obrubljene tamnim trepavicama, kao i njen Vlatko. Te oči smjesta su je osvojile, da tomu nije bila svijesna.

Brže ustade i gladeći nježno tamnokosu glavicu dječakovu, ispriča mu, što se s njim dogodilo.

— Boli te jako noga?, upita ga naposljetku zabrinuto.

— Dosta, odgovori mali, ali ne ću da plačem. Mi imamo doma susjeda, staroga vojnika. On veli, da ne valja da dječaci za trice plaču. Samo da mi je mama ovdje! Glas mu je drhtao.

Gospođa ga upita za ime roditelja i pošalje slugu, da ih o nesreći obavijesti i dovede k njoj.

— A kako se ti zoveš?, upita ga vrativši se.

— Božidar. A vi?

— Zovi me teta Anđela!

— Anđela, kako je to lijepo ime! A vi i jeste lijepi i dobri kao anđeo!, reče mališ ushićeno i nježno pritisne blijedo lišce na ruku, koja mu je gladila uvojke.

Gospođi navriješe suze na oči. Prve suze poslije teške tri godine, koje nijesu ostavljale gorčine u srcu. Ona se sagnula i toplo zagrlila i poljubila maloga. Dječak se udobno namjestio kao u majčinu naručju i ponovo zaspao. — Gospođa ga zamišljeno posmatrala. Ljepušno, nježno ali blijedo i upalo lišce. Slika nevinosti i bijede.

Mališ je ispričao, da ima još dva brata i dvije sestre. Dakle njih petoro, a otac drvosječa. Majka, kad mogne, pomaže ocu u poslu. Kako samo smognu hljeba za tolike! A gle, ona ne može ni kamata svoga imutka da potroši! Gospođa odjedared

oćuti neku golemu krivicu u svojoj duši. Tri pune godine živjela je samo za svoju bol, kojoj nema lijeka; a toliko je žalosti i bijede u svijetu, kojoj se dade pomoći! Dok je ona plakala beznadne suze, mogla je tolike suze sirotinjske da osuši i pretvori u smiješak.

Kao da je odjedared pukao ledeni obruč, koji je stezao njeno dobro srce. Progledala je poslije dugo vremena. I njena odluka bijaše smjesta gotova. — Uzet će Božidara k sebi. On će je zavoljeti, zacijelo da hoće, a njen će život imati svrhu. Imat će za koga da se brine i da mu se raduje.

Uđe stari sluga i najavi dječakove roditelje.

Uvela ih je k njemu, moleći ih, da ga ne bude. Zatim ih je odvela u drugu sobu i razgovarala tamo s njima dugo i dugo.

— Dakle, dat ćete ga meni!?, završi napokon. Da bude sasma moj, zar ne? Bogata sam, a zavoljeh ga. Bit će mu dobro!

— Teško mi je!, reče dječakova majka suznim očima, ali imam ih još četvoro! A onda, kako bih smjela biti na putu njegovoj sreći!?

Naposljetku obeća gospođa, da će im davati još neku mjesečnu potporu za drugu djecu, a ocu utisne u ruku oveću svotu novaca »za božićnicu ostaloj djeci«. Ubogi ljudi ganuti zahvališe i odoše.

Radosno uzbuđena priđe gospođa opet maloj i bijeloj postelji. Božidar još spavaše. Sjajna zgoda da ode i da mu kupi darova za Božić. Ispred nje iskrsoše bezbrojne mile i lijepe stvari, koje toliko vesele male dječake.

Pozove svoju staru vjernu Evu da pripazi na dječaka, a ona uputi brzo u grad.

Iza kratka vremena vraćala se kući ubrzanim koracima, a sluga je nosio iza nje nekoliko svežanja i svežnjića. Na licu sjalo joj zadovoljstvo kao da je na nj palo svijetlo svjećica s božićnoga drvca.



Bogumil Toni:

O NOVOJ GODINI.

Zdravo naši mali!
Godina je nova,
neka sreća zasja
povrh vašeg krova!

Po baščama vašim
da vam cvijeće cvate,
lepirići šarni
na putu vas prate;

da vam bistar potok
dragahno romoni,
sićani slavuji
da su vama skloni.

Sunce nek vam sije
u polju i gori,
popijevka se dječja
neka svuda ori.



Knjiga, svijetlo znanje
neka vas veseli,
to vam S m i l j e vaše
danas, djeco, želi! —



Bogumil Toni:

PRIČA.

Negdje do alabastarne stijene, gdje žubore čiste vode; gdje vjetrići njišu vječno zelene hvoje i gdje se rađa zora jutarnja, stajala je O n a.

Mlada, prpošna, nasmijana. S pogledom modrih, lijepih, sanjarskih očiju.

Zagledala se u daljine i dočekivala radoznalo čas, da zakorači prvi put lijepim, božjim svijetom.

Ne će dugo čekati na nj. Taj čas će skoro da osvane.

Noćas, kad se sastanu kazaljke na urama i kad će drevni sat na vitkim crkvenim zvonicima čudno i sablasno odjekivati u gluhoj tajanstvenoj noći posljednjim svojim zvecima . . .

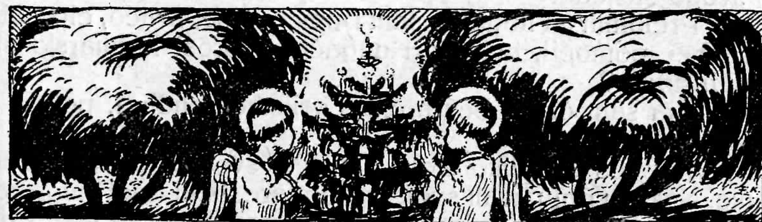
Onda će po blještavim dvoranama i bogatim odajama pristupati ljudi jedni drugima, tiskati desnice i izricati dobre želje.

— Što nam nosiš, mlada, lijepa Ženo?, pitat će ljudi sa zebnjom u srcima. Kakvu nam krojiš sudbinu? Hoćemo li svi dočekati i tvoj posljednji sat?

Vjetar će nositi sva ta pitanja, sve zebnje, poklike radosti i želje nedohitne do one alabastarne stijene, gdje žubore čiste vode; gdje vjetrići njišu vječno zelene hvoje i gdje se rađa zora jutarnja.

I onamo, gdje stoji bez riječi — O n a.

Ništa ne će odgovoriti.



Nijema će ostati usta Žene, mirišljiva kao prvi cvijet proljetni i rumena kao trešnja.

Tek onda, kad će biti njezin put dovršen, kad se navora njeno lice s nabora, što će ih urezati vrijeme, napori i patnje od duga puta, progovorit će!

Onda, kad stigne do stijene, gdje zelene vode nepomično stoje, gdje šume vjetrovi i gdje umire dan u sjenama tamne noći.

I tajna će biti otkrivena!



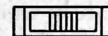
J. R.:

U LIŠĆU.

Lijepa mala vjeverica
Zimsko gnijezdo gradi
I iz ljuske orahove
Slatku jezgru vadi.

Oko nje se igra lišće
Uvelo i suho;
Jedan joj je listak pao
Upravo na — uho.

Na njemu su čudna slova,
Vjetar joj ih čita:
»O, ti mala izjelice,
Kad ćeš biti sita?!« . .



Mijat Pribanić:

STOLAR I STOLOVI.

U nekoj zapuštenoj stolarskoj radionici ležalo nekoliko polupanih stolova. Kako je sam stolar bio pijanica i ljenština, pa rijetko dolazio u radionicu, bila je radionica puna paučine i druge nečisti. Ti zapušteni stolovi, koji dosad nijesu međusobno ni riječi progovorili, kad im dosadi čekanje, počeše se buniti.

— Pošto si ti došao?, upita okrugao i ulašten gospodski stô svoga susjeda.

— Prelomili mi nogu na sam Božić, pa se, braćo, eto patim ovdje bez pomoći!, odgovori dugačak i prost krčmarski sto.

— A ti druže?

— I ja sam ostao bez noge u vrijeme selidbe!, potuži se ulašteni stô.

Javi se još nekoliko stolova žaleći svoju sudbinu i jadno stanje. Neki su optuživali svoje gospodare, neki opet sluge radi svoje nesreće. Samo jedan siromašni stolić, koji je ležao daleko u kutu sav zaprašen i obavijen debelom paučinom, šutio je cijelo vrijeme. Kad su počeli padati prijekori i oštre tužbe protiv gospódara, nije mogao da dalje šuti, pa se i on javi.

— Drugovi, čujte i mene! Najveću krivnju za našu dugu nevolju nosi lijeni i pijani stolar, koji već dugo i dugo ne dolazi k nama, da nas oslobodi muka. Naša kletva neka pane na nj!

U zapuštenoj radionici nasta šutnja. Nakon kratkoga razmišljanja složiše se svi s mišljenjem siromašnoga stolića.

Nekoliko dana poslije začuju buku i lelek pred kućom stolara. Stolovi ućutaše, ne bi li iz buke i jaukanja razabrali o čemu se radi. I zbilja saznaše, da je pijani stolar negdje pao i prelomio nogu.

— Eto nam novoga plačidruga u nesreći!, oglasi se krčmarski stô.

— Koja nam korist od toga, reče ulašteni stô, kad smo baš od njega očekivali svoj spas! Sad neka patimo bogzna dokle!

— Svi ste se složili sa mnom: Naša kletva neka pane na nj!, javi se opet onaj stolić. A sada vam je žao te pijanice.

— Vidiš i sam, da nas njegova nesreća ne može spasiti, što više, mi ćemo zbog toga i dalje trpjeti. Mi smo uradili zlo, a ti si nas zlo putio!, žalio se ulašten stô.

— Neka i on trpi, neka znade, šta znači biti bez noge!, izjasni krčmarski stô.

— Tako je, tako!, veselo doda stolić.

Stolar je odležao u postelji mjesec dana, dok mu je noga zacijelila, pa je u to vrijeme razmišljavao o svome nevaljalom životu. Ozdravivši uđe radosno u zapuštenu radionicu, očisti je i uredi, zasuče rukave i dade se u posao.

Za nekoliko dana svi su stolovi bili popravljeni i otpremljeni njihovim gospodarima.

Bogumil Toni:

DIM.

Nad krovom se dižem,
vjetar s menom vije,
u visove tjera,
gdje me sunce grije,
il me tiska mučno
u dolove tije.

Kud ću jošte proći
kroz dan il u noći,
kuda?
Ja bih htio s vjetrom
da pogledam svuda.

Vjetar stao hrlit u dalj
na kriocu laku;
Ostavi me, pa se gubim
nečujno u zraku!

E. Sirkas:

U SIROTIŠTU.

Upravo je htio da s drugovima gradi jedan toranj, kadno li ga uhvati za ruku otac i reče: »Dođi, Drago, nešto ću ti kazati!«. Mališ raširi usta, pa mu se vidjeli svi zubi. Otac u kasno poslijepodne dolazi iz tvornice! Pa taj njegov ozbiljni govor! To ga je prestrašilo, ali i podiglo, jer su to čuli i njegovi drugovi. Bez i jedne riječi ostavi dvorište. U sobi ga posadi otac na koljena i reče:

»Drago, imam ti nešto lijepa javiti. Ja sam upravo ovaj čas saznao, da su te primili u sirotište.«

Drago problijedi kao krpa sve do usnica.

»Ja ne idem! Ja hoću da ostanem kraj tebe!«

»Drago, to ne ide. Ti si već dosta velik, pa moraš u školu. Tko će ovdje na te paziti? Ja sam cijeli dan u tvornici, a ti propadaš na ulici i u tom blatu.«

»Ne, ja ne idem onamo!«

Otac ustane, nalije u vrč vode, uzme iz ormana rublje i svečano odijelo.

»Zar već danas?«

»Da, mi ćemo sada onamo.«

Dječak zašuti, iako mu je srce od velike boli skočilo u grlo. On je znao, da otac ne trpi prigovaranja, jer je on morao slušati, pa se dao umiti i obući. Otac ga odvede pred ogledalo.

»Gledaj, odsad ćeš uvijek tako ugodno izgledati, a ne kao oni zamazanci u dvorištu«.

Njegov je pogled pratio kretnje očevih ruku, pa opazio, kako njegovi drugovi na dvorištu donose i dalje kamenje, kao da se nije upravo ništa dogodilo.

»Tata, uzmi si cipele i sve ovo, samo me pusti k njima. Dragi, dobri tatica . . . !« U njegovu su glasu drhtale suze.

»Ali sada je već toga dosta. Dođi!«

Tresući se u čitavu tijelu, prepustio se ocu, a prolazeći kraj dvorišta, opazio je začuđena lica svojih drugova, koji su se neizmjerno čudili njegovoj promjeni. Udaljivao se sve više i više od kuće i od igrališta svoga djetinjstva.

Sirotište. On nije imao ni pojma što znači ova riječ, ali u njoj je bilo nešto strana i hladna, što je poput kamena ležalo u njegovim prsima i tlačilo njegovo malo srce.

Zašto baš on mora onamo, a svi njegovi drugovi smiju da ostanu kod kuće? Zašto ga otac vodi onamo, kad je bio uvijek poslušan? Zašto?

Naposljetku zaustaviše se pred nekom velikom kućom. Visoka željezna ograda opasala je množinu stabala, a u bezbrojnim prozorima odražavalo se večernje rumenilo. Otac pritisne bijelo puce na vratima. Nakon nekoliko časaka pojavi se u vrtu jedna svijetla ženska pojava koja im se približavala.

»Tata, idemo doma, ja se tako bojim! Dođi!«

Žena otvori vrata i pusti ih da uđu. Usput je uhvatila Dragecovu drugu slobodnu ruku i nasmiješila mu se. Vodila ih dugačkim hodnikom, koji je bio nasipan sitnim bijelim šljunkom, u jednu sobu, gdje je sjedio neki stariji gospodin. Otac mu pruži papire, koje je izvukao iz svoje lisnice. Oni su neko vrijeme nešto šaputali. Drago je čuo nekoliko nerazumljivih riječi, koje su samo povećavale njegov strah. On je stajao, kao da stoji na žeravici.

»Pobjeći, pobjeći, ali kako . . . !?«

Onda su bili opet u hodniku. Otac ga uze bez riječi u naručje, privine ga na grudi i pobjegne, što je brže mogao iz sirotišta.

»Tatice, tatice!« oteo se uzvik iz prsi Dragecovih, koji je parao srce, a onda je zapao u grčevit plač. Žena ga privinula k sebi i gladila mu pramove.

»Ne boj se. Tata će opet doći! govorila mu. On će te češće pohoditi. Dođi! Ovdje ćeš naći mnogo drugova, koji će se s tobom igrati, a i ja te volim, Drago.«

»Onda, . . . onda me pusti kući!« Žena se glasno nasmije i zašuti, jer se mali vješto oteo njezinim rukama i potrčao niz skaline. U polutami hodnika razvila se jedna tiha i očajna borba, koja se svršila pred zatvorenim vratima. Na rukama je ponijela žena dječarca uz stepenice i donijela ga u jednu

rasvijetljenu sobu, stavila preda nj šalicu mliječne juhe i nastojala da ga umiri.

Stisnutih usana i pun mržnje slušao je, što mu govori. Ona je bila kao otac: jaka i nepopustljiva. Kod kuće je dobio prije spavanja samo kruha i kave, a soba je bila uska i mračna. Ovdje mu zasjenili oči bijeli zidovi i toliki bijeli kreveti. Ovdje je bilo lijepo. Onako izmučen od uzrujavanja posljednjih satova, prepustio se posve nemoćno njezinim rukama, koje su ga brižljivo svukle i privinule uz tople grudi. Bujica njezinih riječi uspavala ga kao sanljivi talas na vodi.

Kao iz kakve velike daljine doprli su do njegovih ušiju čeznutljivi glasi.

»Mi ćemo sad, Drago, moliti.«

»Mama . . .«

Smiješeći se zagrli oko vrata dobru ženu i usne. Ona ga oprezno položi u krevet i ugasi svijetlo.

Kroz otvoreni prozor smiješile se zvijezde. Drago se probudi i pogleda oko sebe.

»Tata!«, a ispružena ručica uhvati prazninu.

Gdje je on; što se to s njime dogodilo?

On se sjećao. Ovdje je bila majka. Ne, bila je to jedna strana žena, koja ga je čvrsto držala. Majka je umrla. Ne, to je bila jedna laž; oni su to kazali samo tako i zato, da je on ne može potražiti.

Mama je bila dobra; ona ga je previše ljubila, da bi ga mogla samo tako ostaviti. Ona je bila bolesna i nije ga smjela podignuti uvis, ali kad je nije nitko vidio, ona je to ipak učinila, i onda se njih dvoje tako srdačno smijalo, da je sve odjekivalo. Mama mu je govorila, da je on njezin najbolji lijek i njezino sunce. Ali jednoga dana, upravo onda kad je otac bio u tvornici, došli su strani ljudi i odnijeli su na nosilima njegovu maju u kola, koja su stajala ispred kuće. On je trčao za njima i vikao, što je najviše mogao, ali to nije ništa koristilo. Ljudi su ga zadržali, a kola su iščeznula ispred njegovih očiju. Odonda je nije više nikada vidio, a kasnije, nakon nekoga vremena, došao je otac i rekao, da je majka u bolnici umrla.

»A što je to umrla?«

»Majku je Bog uzeo k sebi. Ona je u nebu i odanle će bdjeti nad svojim Dragecom«. Tada se on nasmijao. Njegova majka, koja ga je svuda, pače i u sitničariju vodila, ne bi nikada otišla u nebo bez njega. Baš onamo, gdje sunce sja, da, onamo bi ga ona najradije sa sobom povela.

Kod kuće je bilo bez majke vrlo tužno. Nije bilo nikoga tko bi mu pripovijedao priče, pjevao pjesme i darovao slatkiša. Tata je bio strog, pa je odmah psovao, ako je što zaboravio ili ako nije s mjesta poslušao. On je tražio mamicu po

svim kutovima i čekao na ulici na njezin dolazak. Ali ona nije došla. On je uvijek razmišljavao, gdje bi to ona mogla biti. Naposljetku iz riječi, koje su slučajno doprle do njegova uha, razabrao je sve. Svi su oko njega uvijek govorili o bijedi i oskudici. To su bili neprijatelji, koje su svi grdili.

Sad je on sve znao . . . Bijeda i oskudica, to su bili oni neprijatelji koji su mu oteli i zarobili majku. On je plakao i molio oca, da pođe s njime, da oslobode majku. Uzalud.

»Glupo dijete«, rekao je otac. »Ostavi me na miru!«

Onda nije više nikada ni riječi progovorio. On je znao, što mu je činiti. On mora postati velik i odrastao, kao što su i drugi ljudi. Onda će on poći onamo, pa morao baš ići na kraj svijeta. On će majku dovesti kući i opet će biti sve onako, kako je prije bilo . . . Ah, kad bi već sve bilo svršeno!

Iznenada prekine noćnu tišinu glasan plač. Na jasnoj mjesečini razabirali se obrisi kreveta. Iz jednoga kreveta digao se maleni i plavi dječarac i počeo je glasno dozivati:

»Mama . . . Mamica!«

Dragec stane osluškivati.

»Mama. Ja idem k mami!«

I taj! Najednom je Dragec spoznao sve. To je sirotište i tu su ona djeca, kojoj su oskudica i bijeda ugrabile majke! I ovome malome i onim drugima, koji spavaju na tim krevetima. Svima, svima . . . U jednom skoku stvorio se kraj maloga dječaka.

»Mama . . . Mama . . .!!«

»Šuti, mali, tvoja će majka već doći, tvoja, a i moja!«

Mali je sve jače plakao.

»Ja te ne ću, ja idem k mojoj mami!«

Drago sjedne na rub njegova kreveta i privuče ga k sebi.

»Budi samo dobar, i miran, onda će ona sigurno doći, ja to znadem! Dragec je gladio djetetovu kosicu, položio njegovu glavicu na svoja prsa, pa je mali napokon zaspao. Drago je sjedio držeći u naručaju dječaka. Bilo mu je kao da je odjednom dobio maloga brata, koga je uvijek želio i koga mu je majka i obećala, ali onda su došle oskudica i bijeda.

On stisne svoju drugu, još slobodnu ruku u pest i ispruži je prema otvorenome prozoru kao jednu tešku i nijemu prijetnju.

On i sva ova djeca, koja ovdje spavaju i u noći plaču za svojim majkama, borit će se složno, kad jednom odrastu, protiv zajedničkoga neprijatelja, koji se zove — Bijeda.

Krupne suze padale su iz njegovih očiju i zaustavljale se na svijetlim vlasima dječaka. Dršćući od studeni sjedio je on ovdje, ne usudivši se ni maknuti, da ne probudi maloga dječaka. Naposljetku nagne glavu naprijed i sam usne.

Uređuje Ljudevit Krajačić. Štampa: C. Albrecht, Zagreb

SMILJE

ČASOPIS ZA MLADEŽ.

SVEZAK 6. VELJAČA 1926. TEČAJ LV.

Nikola N. Pavić:

NA ODLASKU.

Sa gore zviždi sjevernjak
i cestom snježak mete,
kroz buru tu i oluju
po stazi ide dijete.
I premrzle mu noge sve,
u lošem prnju tijelo,
na oči mu je padalo
snježano neko velo.
Pa pokleklo je umorno
na ovo perje meko,
što mjesto krila majčina
tu prostro mu je Neko.
Prekrstilo se snivajuć
o nekom boljem svijetu,
gdje ne će tek odabrani
da žive ko u cvijetu . . .
A dotle snijegom anđeli
prekrivat dijete staše,
a ono, ko za pozdrav im,
gle, smrzlom rukom maše.



Josip Cvrtila:

DVA CVIJETKA.

U velikome gradu živio starac naučenjak, koji je cijeloga svog života proučavao cvijeće i o njemu napisao mnoge debele knjige. Sve veselje njegovo bijaše prekrasan vrt sa staklenikom i kućicom, u kojoj je najradije boravio. Iz nje se nije vidjelo, kako ulicama redari prate nemoćne i drhtave starce, uhvaćene u nedopuštenu prosjačenju; buka se automobila i tramvaja čula samo izdaleka, a nijesu se opažala ni crna mrtvačka kola sa zaplakanim ljudima iza njih. U starčevu je kućicu sjalo sunce kroz mrežu glicineja, koje se penjale zidovima sa spoljašnje strane.

U njegovu vrtu bilo je različna bilja i cvijeća. Uz rezede, lobelije i tamne maćehice sa zlatnim srcima cvali su neobični cvijeci s dalekih japanskih poljana ili prastarih indijskih i brazilskih šuma. U stakleniku bilo je bodljikavih kaktusa. Neki su cvali svake stote godine, a u posebnim, vodom napunjenim posudama, plovili su ružičasti i bijeli lopoči. Pojedino cvijeće, koje se u tome kraju nije nikako moglo uzgajati, čuvao je sta-

rac osušeno u mnogim zbirkama, što su bile poredane po policama u njegovoj kućici. Ipak je on znao za mnogo cvijeće, što ga nikad nije vidio ni svježe ni osušeno, pa je baš za takvim cvijećem čeznuo. Takve ga želje ogorčavale i smetale pokoju i sreći njegovih staračkih dana. Činilo mu se, da ne će moći ni mirno umrijeti ne ugleda li prije neke željene cvjetove.

Naposljetku se dogodilo nešto, što je još više povećalo njegovo nezadovoljstvo i radi čega ga zaokupile teške brige. Na vlažnim je naime lijehama u vrtu ugledao neko jutro otiske bosih dječjih nogu, a uskoro je razabrao, da su neki nedavno procvali rijetki cvjetovi nestali s busenja. Tragove nepoznata kradljivca zamjećivao je i narednih dana, a najljepšega je cvijeća svakog jutra bilo sve manje, pa je starac odlučio, da tome pustošenju učini kraj.

Nekoga jutra nađe divne cvjetove bijelih ruža na njihovu busenju poprskane krvlju, a krvave se kaplje razabirale također i na jednome vrtnom putu, što je bio posut bijelim šljunkom. Uveče toga dana starac uzajmi u nekoga znanca velikoga buldoga, pa ga pusti neka noću lunja vrtom. Nadao se, da će pseto uhvatiti drskoga noćnog pohađača.

Starac te noći nije mogao spavati, nego se s mnogo uzbuđenja prevraćao po svojem logu očekujući lavež psa ili krik zatečena kradljivca. Već je bilo blizo jutro, a spolja se svejednako nije čuo nikakav glas. Tada se najednom, kao da dolazi iz kakva praznoga podruma, razliježe duboko i otegnuto lajanje buldoga i odmah utihnu. Naučenjak skoči, zapali svjetiljku, pa pođe u vrt. Iza nekog džbuna ugleda crnu sjenu golema psa i pohita onamo. Na tlima ležala je bez svijesti neka djevojčica, a pas je oko nje nemirno obilazio cvileći i mašući repom, kao da se osjeća krivcem.

Starac uze djevojčicu u naručje, ponese je u svoju kućicu, pa je tamo položi na kožani divan i pokrije pokrivačem sa svoga kreveta. Potom se obuče i pođe da potraži redara.

Sobica se napunila jutarnjim rumenilom, kad se starac vratio s redarom, koji dijete odmah prepozna. Djevojčica je često bila kod redarstva, jer ju njen otac, neka pijana propalica, gonio da za nj krade i prosjači. On ju je sigurno naputio, da iz naučenjakova vrta nosi i prodaje cvijeće po ulicama i gostionicama, jer se to cvijeće zbog svoje neobičnosti i ljepote moglo dobro unovčiti. Čuvši to starcu je bilo djeteta žao, pa se nagne nada nj i otkrije ga da vidi, nije li ga pseto ozlijedilo. Rane nije na djetetu bilo nikakove osim neznatne rane nožem na jednome prstiću. To se dijete porezalo one noći, kad je krvlju poprskalo bijele ruže režući ih u mraku. Starac uze ranjenu ručicu, prinese je lagano usnama, a krupne suze omaknu mu niz obraz. Zatim se nadnese nad lišce djevojčice motreći pomnjivo, hoće li na njemu opaziti znakove buđenja iz besvijestice. U tom času otvori dijete dva prekrasna modra oka, pa se njegov pogled srete sa starčevim očima. Ugledavši nad sobom njegovo prijazno staračko lice obasjano jutarnjim suncem oči u djeteta milo se osmjehnu i opet se zaklope.

Naučenjak je sa srećom na preobraženu licu posmatrao lijepo čedo ulice i sasvim je zaboravio na redara, kojemu napokon dodija čekanje, pa upita starca, treba li poći po liječnika i zatim djevojčicu, pošto se osvijesti, odvesti na redarstvo.

— Da, — prenu se starac — po liječnika ćete otići, to vas molim, no djevojčice ne će nitko voditi od mene, a ja ću sve učiniti, da bude tako . . .

— Nije li vam počinila mnogo štete u vrtu?!, zapita redar s nerazumijevanjem.

— Ah, kakve štete! — nasmiješi se starac veselo. — Ja sam čas prije ugledao dva modra cvijetka, koji vrijede više od svega moga vrta, i za kojima sam nesvijesno odavno i uzalud čeznuo . . .

I otpusti začuđena redara.

Bogumil Toni:

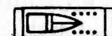
SUŽANJ.

Ptića smo jednog ulovili,
tužan je sužanj bio;
u kavezu pjesma ga izda,
valjda tek suze je lio:

Za suncem, za ptičjim rodom,
za srećom, zlatnom slobodom.

Vani je sunce ogranulo,
vani je proljeće svanulo;
ptić se naš tugom borio,
ja sam mu vrata otvorio:

da prhne za suncem, za rodom,
za srećom, zlatnom slobodom!



Henrik Ibsen:*

Aasina smrt.

(Četvrti prizor trećega čina dramske pjesme »Peer Gynt« u pet slika.)

Peer Gynt, sin siromašne, ali veoma čestite starice Aase iz Gudbrandske doline, pustopašan je i sanjar. Ne mili mu se posao, već plandovanje i lutanje po poljima, šumama i brdima.

*** Henrik Ibsen, najveći dramski pisac Norveške, rodio se 20. marta 1828 u Skienu u Norveškoj, a umro u Kristijaniji 1906. Po svome prvotnom zvanju bio je ljekarnik, a poslije se posve posvetio književnosti i napisao mnoga djela, koja su prevedena na sve jezike. Mnogo ih je prikazano i na našem pozorištu.**

Najbolji je i najsmjeliji penjač, rvač i pripovjedač u svome kraju. I zbog tih sanja i priča, koje vjekuju u Peer Gyntu kao u narodu samome, i bez kojih on gotovo ne bi mogao da uopće živi, sve mu se u dolini Gundbrand smije i drži ga ludom. Jedino ga brani majka, jer njeno srce nikada ne ledeni za dijete. Jednoć pođe Peer Gynt u Haegstadt, da za sebe isprosi lijepošnu djevojku Ingrid, kćerku bogata udovca seljaka. No došavši u Haegstadt, opije se, padne u svoje stare sanje, bajke i priče, počini omamljen vinom neku ludoriju, pa morade pobjeći visoko u gore, jer se seljaci zavjeriše, da će ga ubiti gdjegod ga nađu. U brdinama sagradi kućicu, bavi se lovom i pazi lijepušnu Solvejgu, koja je pošla za njim u samotne, visoke planine. No jedne hladne zimske večeri, ganjan čudnom slutnjom, zaželi se doma rođenja i majke, pa ostavi Solvejgu, njihov zajednički dom i oružan sjekirom sađe u dolinu Gudbrand da pohodi majku Aase.

Uz mnoge opasnosti ulazi u kuću. Aasina soba je siromašna. Veče je duboko i tiho. Pruće na ognjištu praska i osvjetljava sobicu u kojoj tek slabo izgara jedna svjećica. Uz donji dio kreveta, na stocu kutri mačak i prede. Aase leži teško bolesna u krevetu i nemirno rukama nešto traži oko sebe po pokrivaču.

Aase:
Oh, bože moj, zar ne će doći?
Ne mogu ga dočekat već,
a do njeg nema tko mi proći,
dok štošta htjela bih mu reć!
Ja krzmat ne bih više smjela,
gdje naglo taj me snađe jad!
Ah, znati samo ja bih htjela,
da l' prestrogo mu sudih kad!?

Peer Gynt (ulazi na prstima): O, dobro veče!

Aase (radosno): Tebi bolje!
Ti dakle dođe, mili moj!?
No, kako se usudi dolje?
Tu život je ugrožen tvoj!

Peer Gynt:
Života svog ne cijenim više,
tek u goste ti htjedoh doć!

Aase:
Sad Kari doć će, zbori tiše,
a ja ću, sinko, mirno poć!

Peer Gynt:
No, kud te vuku srca glasi
i čemu li je govor taj?

Aase:
Moj život, Peere, već se gasi
i brzo njegov stiže kraj!

Peer Gynt:
Ja patih, majko, jade mnoge,
tu pun slobode mišljah bit!
Ne zebu li te ruke, noge?

Aase:
Ne, Peer, no čemu pravdu krit?
Ugasne li mi vida krijes,
Ti oči majci sklopi sam
i dostojan joj spremi lijes . . .
O, sine moj! Ah ne, ja znam,
da . . . . .

Peer Gynt:
Šuti majko i ne kloni
pa misli se otresi te!

Aase (ogledava se po sobi nemirno):
Gle, ugrabiše sve mi mi oni,
a ti im nalik, jednak bje!

Peer Gynt:
Zar opet!? Ja taj skrivih život,
tek čemu to spominješ sad?!

Aase:
Ti? Ne, ne, krivo svem je piće
i po njem bijeda sva i jad!
Ti pijan, sinko moj, si bio
i ne sjećaš se svega, vaj!
Na jarcu jašit si mi htio,
jer obmanu te lažan sjaj!

Peer Gynt:
No, grijeha mojih sad se mani,
ne spominji ih uzaman!
Što bolna bje, tog mi se kani,
za zgodniji uščuvaj dan!
Ja slušat ću ti priču sade,
al nek je lijepa, majko, znaj!
Zaboravimo tuge, jade,
sve boli i sav golem vaj!
Gle, mačak siv do tvojih nogu!
Zar živi taj nam starac još?

Aase:
Umirit noću ga ne mogu;
to vjeruj, sinko, znak je loš!

Peer Gynt:
Da l' žeđaš? Reci, što bi pila?
Je l' teško ti? Daj pruži se!
To kolijevka mi bješe mila,
ko dijete u njoj snivah sne!
Ne sjećaš se zar? Veče svako
do uzglavlja bi sjela mog
i pjevajući pjesme lako
pokrivala si sinka svog?!

Aase:
I sanjkasmo se, sine mio,
kad otac pošo bi u grad,
Gunj nam je zimski kaput bio
a pod ko led nam bješe tad.

Peer Gynt: Nu, možeš li mi, majko, znati,
il' sjećati se ne ćeš već,
najmilije mi igre: hati?!*
Aase: Zar misliš, da ti ne znam reć?
Čuj, Karin macan uz nas b'jaše
i sjeđaše na stocu tom . . . . .
Peer Gynt (upada): Na zapadu nam mjesec sjaše,
a istočno bje suncu dom!
I Soriju-Moriju, redom
sva prođosmo tad carstva mi,
a prutom, bješe on za gredom,
ko bičem tada švignu ti!
Aase: Ja morala sam sprijeda tjerat!
Peer Gynt: I gdjekada ti spade ham,
kad znala si na mene zvjerat
i pitat me: Zar zebeš sam?
Da, nek je hvala, majko, tebi;
svu ljubav nek ti plati bog!
Što stenješ?
Aase: Ah, kako i ne bih,
gdje, eto, tvrd me žulja tog.
Peer Gynt: Daj pruži se, nasloni samo!
Zar nije ti jastučac mek?
Aase (uznemireno): Ne, Peere, ja bih na put!
Peer Gynt: Kamo?
Aase: Ja željela bit otić tek!
Peer Gynt: Tek što! Pritegni gunjac k sebi,
a ja ću bliže k tebi doć,
i pričajući priče — tebi
prikratit ovu dugu noć!
Aase: Daj bibliju, daj nju mi samo,
bez nje ko ubog ja sam stvor.
Peer Gynt: U Soriji-Moriji, tamo
pred kraljem skupi sav se dvor!
Eh, miruj! U saonam tima
odvesti u dvor ću te ja!
Aase: Da l' pozvana sam i ja k njima?
Peer Gynt: Nas oba, majko, to se zna!

(Peer Gynt pritom prebaci uzicu oko naslona stolice, koja stoji uz podnožje kreveta i na kojoj sjedi mačak. Dohvati iza grede prut, koji još od njegova rana djetinjstva miruje na istome mjestu, sjedne na donji rub kreveta i stane kao nekoć njegova majka, tjerati umišljena vranca).

* Igra konja.



— Gje! Daj poleti sad nam vrane!
Ne zebe li te, majko, što?
Potečeš li mi, divni Grane,
po trku tvom se pozna to!
Aase: Što zvoni, što to, Peere, zveči?
Peer Gynt: Ta praporaca sjajnih glas!
Aase: Ah, što li muklo, čuj, tu ječi?
Peer Gynt: Po fjordu cesta vodi nas!
Aase: Ej, strah me! Sinko, što to bruji?
Sad čudni neki jecaj čuj!
Peer Gynt: To šumom vjetar tako huji,
ti smiri se i sjedi tuj!
Aase: Gle, svjetlost, sinko, ko u raju!
Pa otkud li je svjetlost ta?
Peer Gynt: To prozori se s dvorca sjaju;
zar, majčice, ne čuješ ples?
Aase: Da!
Peer Gynt: Gle, sveti Petar, čuvar doma,
da uđeš u dvor, on je sklon,
Aase: A klanja li se?
Peer Gynt: Jest, veoma
i natače ti vino on!
Aase: Zar vino?! Zar kolača nema?
Peer Gynt: Oho, kolača golem broj,
a pastorka, što umrije, sprema
i kavu već za doček tvoj!

Aase: Zar, sinko, bit ćeš ti na časti?
Peer Gynt: Dok tvoja volja to će htjet!
Aase: Ah, Peere, u krioce slasti
tvog vranca brz me nosi lijet!
Peer Gynt (pucketa prutom kao bičem):
Hej vranče, ded poteci, brzaj!
Aase: Zar znadeš kud li voziš nas?
Peer Gynt: Ta put je širok!
Aase: Ah, taj trzaj,
ne smeta li mu brzi kas!?
Peer Gynt: Dvor mahom pred nas će se stvorit
i jurnjavi bit konac toj!
Aase: Ja ležim, oči ću zatvorit,
a sinak nek me vodi moj!
Peer Gynt: Hej, Grane moj, požuri brate!
Otvoraju nam dvora dver!
Svi, eno, kupe se i jate,
jer s majkom im dolazi Peer!
Hej, Petre, što li sada veliš?
Da l' smije majka tud mi proć?
Pošteniji, sve da i želiš,
gost nigda tebi ne će doć!
O sebi vrijedno nije zborit
i s dvorca vratit nij' me sram!
Baš hvala, želite l' me dvorit?!
No treba li i otić znam!
Laž mnogu ja sam slagat znao,
i slagah više, no bijes vas!
Ta kokošju sam majku zvao,
a kokotanjem drag joj glas!
No zato vi je mnogo štujte
i činite sve, što će vam reć,
jer ozdo ne će amo, čujte,
pošteniji vam stići već!
Gle, Gospod dobri već nas primi!
Ti, Petre, mjesta sad nam daj,
ded s vratiju se mahom skini
i Aasi spremi put u raj!

(glasno se nasmije, okrene prema majci, čas se zagleda u nju i potom se uozbilji)

Da, sve sam to već moro znati,
sad posve druga bit će stvar!
Kud nepomično gledaš, mati?
Haj, nesvijest li te spopa zar?

(približi se do majčine glave i nadvije se nada nju)

Ukočena, što u stran zuriš?
Riječ reci, majko, sinku tvom!

(pipa oprezno po njenu čelu rukama, pa onda baca uzicu na stolac i govori prigušeno)

Ej, daj mi stani dobri Grane,
sad stigosmo mi cilju svom!

(polagano zaklopi mrtvoj majci oči i nadvije se nada nju)

Za sve to hvalom ću ti platit;
za ljubav svu, za prijekor blag;
nu hvalu ti ćeš hvalom vratit!

(pritisne obraz uz njene ukočene usnice)

Za vožnju tvoj to dar je drag!

(dohvati svijeću i postavi je mrtvoj majci više glave.)

Seljakinja Kari (ulazi):
Što, Peere? Zar ćeš majku jada
i nevolja je riješit svi'?!
Gle, usnula je tvrdo sada
il zar je . . . .
Peer Gynt (upada): Da, jest mrtva! Spi!

(Kari klekne do mrtve Aase i tiho zajeca. Peer Gynt šeće uzrujano po sobi, pa najposlije stane kraj zaplakane Kari):

Ti pokopaj mi majku, ženo,
a ja ću naš napustit kraj.
Kari: Ta kud ćeš?
Peer Gynt: Morem plovit eno!
Kari: Daleko?
Peer Gynt: I još dalje, znaj! — (odlazi i zastor pada).

Peer Gynt potom uputi u svijet. Nalutavši se, napativši se, nagrešivši se i najposlije razočaravši se, vraća se umoran kući. Pregazi dolinu Gudbrand i uspevši se u brda do svoje kućice, na pragu njenu, a u krilu vjerne ali slijepe Solvejge, koja je ostarila i isplakala oči svoje čekajući ga, umrije.

Preveo: Lj. K.



Nikola N. Pavić:

DIJETE U SNIJEGU.

Snježak prši i odijeva:
polja, kuće, staze, drume;
u svečanoj odjeći su
i velike guste šume.
Ptičica u zimskom perju
cvrkućući šumom lijeta,
njoj u bundi, ko ni psetu,
zima mnogo i ne smeta.

Tek na stazi bosih nogu
u dronjcima, gledaj, dijete;
po zamrzloj njegvoj ruči
čudni žmarci oštro lete,
a ljepoti ovoj ipak
čude tu se dječje zjene.
Sve je, misli, zamotano,
Ali tko će obuć mene?

J. R.:

MAČJE SRCE.

— Gospođo, ako možete, donesite nam jednu malenu mačku, da nam prede, da se s nama sigra i da s nama spava!«

— Izete, to nije moguće, jer se u »Čuvalište« ne smije donijeti nikakva životinja.

— Ali, gospođo, molim Vas!

— A što će biti onda, ako mačka skoči na vaše krevete i zgužva ih?

— Mi ćemo na to paziti i sve ćemo opet spremiti u red!

— Izete, pa zašto ti ovako velik — ima mu već šesnaest godina — želiš mačkicu?

— Jer ju volim.

— A zašto?

— Ona me sjeća na našega mačka. Ja sam još onda bio malen i dobar, a i moji su roditelji bili još živi i zdravi. Našem je mačku bilo već devet godina, pa je bio pametan kao čovjek. On je znao, što mi razgovaramo, pa kad smo se dogovarali, kuda ćemo u večer na sijelo, jer takav je običaj u nas po Bosni, on je u onaj sat i čas odbježao u selo i legao pred onu kuću kao da javlja, da ćemo i mi doći.

Jednoga dana opazim, da je naš stari i dragi mačak bolestan. Sav je u krastama. Ne može ništa. Samo leži na zidu, koji dijeli dvorište od bašče. Moja je majka sjedjela u travi i nešto vezla, a ja sam smišljao, kako da izliječim moga mačka. Sjetim se, da je u staji na prozoru jedna bočica i da je u njoj malo petroleja, pa potrčim onamo. Uzmem bočicu i polijem mačka po onome mjestu na hrptu, gdje je imao najveću krastu. Ali u zao čas!

Mačak kao da je pobijesnio. Puše i pušta pjene na usta i trči po dvorištu kao lud. Majka se prepala i poslala slugu po živinara, da ga ubije, kako se ne bi onako patio, a i radi nas, da nas ne ugrize.

Ali mačak se uskoro smirio i legao na svoje staro mjesto na zidu.

Ja sam se veoma uplašio i ražalostio, ali, kad sam vidio, da mačak na zidu mirno leži, bilo mi je lakše. Mislio sam: on se zato uznemirio, jer ga je opekao petrolej, ali sad će barem ozdraviti, pa će mi zahvaliti, što sam ga izliječio.

Za koji čas eto živinara s puškom u ruci. Matere u taj čas nije bilo, pa sam čuo, kako pita moju sestricu Sahibu:

— Gdje je taj vaš mačak?

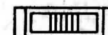
— Eno ga na zidu!, odgovorila mu sestrica i pokazala na mačka.

Živinar podigne pušku i naperi je u mačka, koji nije ništa vidio, jer je onako izmučen zaspao.

Sestrica je mislila, da se živinar šali, a ja sam se skamenio od straha, jer sam znao, šta će biti.

— Ne pucaj!,viknem živinaru, ali prekasno. Puška puče i ubije moga mačka, koji se sruši sa zida u travu na dvorištu. Ostao je na mjestu mrtav. Puščano zrno izbilo mu samo — s r c e, koje je palo preko zida među sekino cvijeće . . .

Kad ga je našla sestrica Dišija, proplakala je kao godina, pa tri dana nije jela ni pila. I ja sam plakao. Kad sam se smirio, sahranio sam mačkovo srce ondje, gdje je i palo — među cvijeće . . . . To je bilo jedno maleno srce, koje me je mnogo voljelo . . . .



Szép Ernö:*

S T I H.

Kao noći samotnog jahača	Ja za ocem htio bih da bježim,
Stiže mene tuga bona,	Koji me je doveo sred grada,
Dječji plač mi vije se iz srca,	Pa mi ruku, dok gledah dućane,
Mojih suza mala zvone zvona.	Ispustio posve iznenada.

S madž. **Nikola N. Pavić.**



Tihomil Pribanić:

B I S E R.

Uz pećinu morsku sjela školjka. Nitko nije bunio njen mir, tek su morske trave šuštale oko nje, a gdjekoja zalutala ribica strugnula po tvrdome pokrovu njezinu. Izgledalo je, da je školjku sve zaboravilo. Ali jednoga dana ražljuti se more na golemu pećinu i stade u nju udarati pjeneći se u bijesu. Školjka radoznala, zbog čega more bijesni, otvori ponešto svoj pokrov. U taj čas otkine more kamenčić s pećine, pa on padne upravo u školjku. Bijedna školjka nastojala je da izbaci nezvana gosta, koji ju bockao svojim šiljcima. Ali kamenčić je bio tvrdokoran i ne dade se istjerati. Školjka ga u ljutini oblijepi svojom sluzi tako, da je nije mogao više bosti. Tako kamenčić ostade umotan u školjci i ona se zadovoljno i dalje preda sanjarenju. I opet se sve smirilo. Sunce sjalo kao i prije, travke su opet šuštale, a katkad bi zalutala koja ribica i strugnula o školjku.

*** Szép Ernö rodio se 1884. Od 19. godine novinar. Pjesmica je izvađena iz zbirke najboljih pjesama madžarskih.**

Jednoga dana prođe onuda čovjek. Bilo je vruće i on zaroni u more. Slučajno opazi školjku i izvuče je na suho. Uzme nož, rastvori školjku, a iz nje se u taj čas skotrlja sjajno zrno. Čovjek pograbi zrno dršćućim prstima i stade ga posmatrati.

— Biser!, uzvikne naposljetku.

Tako je sirota školjka morala poginuti, a zli je kamenčić, od koga je ona satvorila biser, došao opet na svjetlo. Svojim je sjajem i ljepotom opčarao i zaludio čovjeka.



Bogumil Toni:

ŽUNA.

Ja sam tesar,
koji tešem
po drveću
i svud plešem.
Kucam koru
još isprva,
da dozovem
kojeg crva.

Al kad ne će
sam da dođe,
strpljivost me
svaka prođe.
Kao tesar
tada tešem
po drveću
i svud plešem.

Ispod kore
kukce vadim,
pa si njima
život sladim!



Lujo Pihler:

KRALJ U SLUŽBI GUŠČARA.

Jednoga lijepog dana boravio bavarski kralj Makso u svome perivoju kod Tegerseea. Sjedeći na klupi i čitajući odjedared se sjeti, da imade neki važan posao da obavi.

Kralj iziđe hitro iz perivoja i uputi prema dvorcu.

Uto mu međutim pade u pamet, da je na klupi zaboravio knjigu.

Htjede da se vrati, ali opazi dječaka kako tjera guske. Kralj mu reče:

— Dječače, pođi u perivoj; tamo ćeš na klupi naći knjigu. Donesi je brzo, evo ti dukat.

Dječak, koji nije poznavao kralja, pogleda ga nekako nepovjerljivo i uzvrati:

— Nijesam valjda budala!

— Misliš, da te smatram budalom?, upita ga kralj.

— Svakako, kad mi za tako neznatnu uslugu nuđate toliki novac!

— Evo ti novac, a ti samo pođi po knjigu, pa ćeš dobiti još jedan dukat!

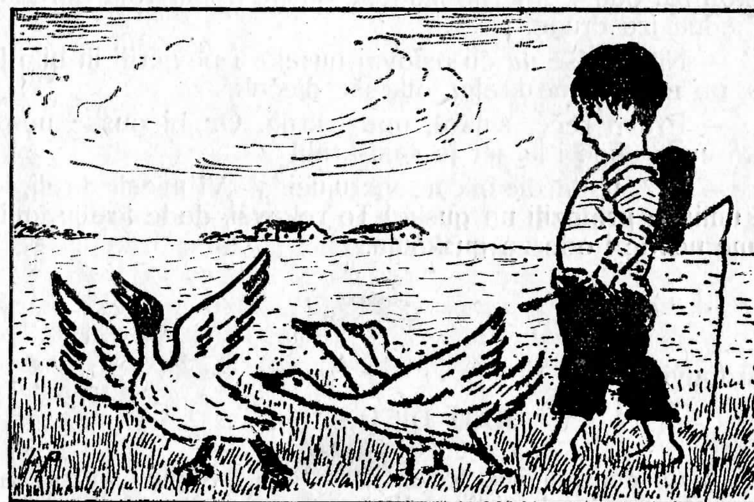
Dječaku zasjale oči. Htjede da pođe, ali ujedared poče krzmati.

— No, ne ćeš ići!?

— Da, ja bih pošao, ali ne smijem da ostavim guske!

— Na guske ću već ja pripaziti!, uvjeravaše ga kralj.

— Vi? Dvojim! . . . . Pogledajte samo onoga crnoglavca! To je »Gagač«, pravi nitkov! He, da se ja udaljim, taj bi vam zapaprio!



— Ja ću za sve odgovarati!, opet će kralj.

— No onda idem!, odvrati dječak, dade kralju bič i potrči. Tek što je potrčao, stane.

— Što to znači?, vikne kralj ljutito. — Čemu se vraćaš?

— Pucketajte bičem! Eto, hoćete da pazite na guske, a ne umijete ni pucketati bičem!

Kralj je sada nastojao da pucketa. Kad je uspio, opomenu ga dječak, da tako smjesta uradi, čim opazi kakav nered.

Tek što je dječak odmaglio, osjeti crnoglavi Gagač, da se njegov gospodar udaljio od čete. Uznemirio se, podigao glavu, zalomio krilima, a s njime i sve ostale guske.

Kao po zapovijedi nasta zaglušno gakanje i guske se umalo razbjegoše po perivoju. Sve do jezera. Uzalud je kralj

nastojao da bičem ukroti guske. Bič nije nikako pucketao. Uzalud je bježao ovamo i onamo, ne bi li ih kako sakupio i otjerao iz perivoja. Uvjerivši se, da to ne može, baci bič, sjedne sav uznojen i uzrujan na travu i prepusti guske sudbini.

— Pravo je rekao dječak, svemu je kriv onaj crnoglavac!, mrmljaše kralj.

Uto se dječak veselo povrati, no opazivši, što se dogodilo, baci knjigu i vikne plačući:

— Jao, jao! . . . Nijesam li ja pravo rekao, da vi ne umijete čuvati guske? Pomozite mi sada! Poučivši kralja kako i kuda mora da trči, odjuri švigarom da raspršene guske skupi i otjera iz perivoja.

Kralj je činio sve i sva, trčao, dozivao i znojio se, dok napokon iza odulje trke ne izađoše guske iz perivoja poredavši se jedna iza druge.

— Nikad više ne ću ostaviti gusaka i povjeriti ih bilo kome, pa ni samome kralju, otkreše dječak.

— Pravo reče, sinko!, opazi kralj. On bi guske upravo tako čuvao kao i ja, jer ja sam kralj!

— Vi?, upita dječak ne vjerujući. — Vi nijeste kralj, kad ne umijete pripaziti na guske! To rekavši, dade kralju knjigu, uzme novac i ode za guskama.



Gárdonyi Géza:*

KAD DJETEŠCE . . .

Kad djetešce smiješeć tepa,
Bog zna tek što zbori lijepa!?
Smješkajući domahuje!
Što nam veli, što umuje?

I ko cvijetku vjetrić lako,
Tako meko, slatko tako
Odgovara majka sinu!
No, razumije l' tko i nju?!

Što kazuju sad ovako,
Ne smije da znade čako!
Jezik neba s mnoštvo vela,
Ne zna drugi do anđela!

S madž. **Nikola N. Pavić.**



* Gárdonyi Géza rodio se 1863. u Agárdu. Bio je učitelj osnovne škole, a poslije novinar. Izdao je nekoliko knjiga pjesama. Iz jedne takove zbirke i ova je pjesma prevedena.

G. E. Lessing:

DJEČAK I ZMIJA.

Neki maleni dječak igrao se s jednom pitomom zmijom. »Draga moja životinjo«, reče dječak, »ja se ne bih s tobom tako prostodušno zabavljao, da ti ljudi nijesu oduzeli otrov. Vi ste zmije najzlobniji i najnezahvalniji stvorovi. Ja sam na svoje oči vidio, kako je prošao seljak, koji je jednu napola smrznutu zmiju podigao i u svoja topla njedra turio. Čim je ta zlobnica osjetila, da je opet malo živa, ugrizla je svoga dobročinitelja, pa je taj dobri i ljubazni čovjek morao umrijeti.«

»Ja se snebivam« reče zmija, »kako su jednostrani i nepravedni povjesničari! Naši povjesničari prikazuju taj događaj posvema drukčije. Tvoj dobri i ljubazni čovjek mislio je, da se zmija zaista smrznula, a kako je bila šarena, turio ju u njedra samo zato, da joj kod kuće skine lijepu kožu. Zar nije tako?«

»Ah, samo šuti!« odvrati dječak. »Reci, koji se nezahvalnik dosad nije znao ispričati!?«

»Tako je, sine moj!«, upade mu u riječ otac, koji je iz prikrajka slušao taj razgovor. »Upamti, što ću ti reći! Kadgod čuješ za kakovu izvanrednu nezahvalnost, ispitaj točno sve prilike i okolnosti prije, negoli ožigošeš bilo koga tom odvratnom i sramotnom ljagom. Pravi dobročinitelji namjere se vrlo rijetko na nezahvalnike; pače, što svakako služi na čast čovjeka, nikada. Ali dobročinitelji koji imadu malene i sebeznale ciljeve, zaslužuju, da mjesto zahvalnoga priznanja uberu — nezahvalnost.

Prevela: **J. R.**



Bogumil Toni:

CIGANI.

Snijeg vije preko polja,
povrh naše gore,
na poljani zameo je
ciganske šatore.

Pred šatorom, gle, cigani
brižno vatru pale,
cigančići goli, bosi
skaču, pa se šale.

Cigančići kolo vode:
đipe, đipe, đipe!
Bogzna, da li i kašljaju,
piju l' čaj od lipe?



PAS I ČAGALJ.

(Narodna basna iz Afrike).

Sastadoše se pas i čagalj, pa se dadoše u razgovore.

— Lijepo tebi, moj psu! Gospodar te mazi i svega imadeš!, reče čagalj.

— No, što je najvažnije, pored toga naučih dvanaest mudrosti! Padnem li u kakvu nevolju jedna me između njih svakako spasava!

— Ja se time ne mogu da pohvalim! U mene imade samo jedna osobina! Lukav sam! Međutim, sprovedi me do našega proroka! Hoću da mi goneta budućnost!, reče čagalj.

Upute proroku. Kad izađoše iz šume puče pred njima čistina, a na njoj hijena sa svojom mladunčadi.

— Eto proroka! Veliki proroče, dođoh, da mi gonetaš budućnost!, reče čagalj, kad se obojica nađoše ispred hijene.

— Pričekaj, dok donesem knjige starostavne!, reče hijena i za čas se udalji, ali djeca njena ostadoše.

— Eto gle, u kakvu se golemu nevolju uvalismo! Ne pomogne li nam koja od tvojijeh dvanaest mudrosti, propadosmo bezuvjetno!, reče čagalj psu.

— Sve kao da me odjedared odbjegoše! Nijedne ne mogu da se sjetim!, reče pas očajno.

— Dobro! Onda moram ja da kušam svoju lukavost!

— Molim te, proroče, odstrani mladunčad! Hoću da na samu govorim! A ti moj prijane, pohitaj i dotjeraj ovamo ono krdo koza, što ga spremismo proroku za dar!, reče lukavo čagalj.

Hijena odstrani mladunčad, pas otrči i tako njih dvoje osta čekati psa dok dotjera koze. Pas je ulovio maglu.

— Vidim, drug je moj veoma spor! Hajde, proroče, pogledaj gdje je zaostao!, reče nakon nekoga vremena čagalj. Hijena uputi naprijed, čagalj joj slijedio stopama, a kad stigoše do šume, čagalj potrči naprijed i izgubi se u šipragu.

Tako spasi i svoj život.

— Hej, ti umiješ više neguli stotinu mudrosti!, pohvali pas čagalja, kad se sastadoše.

— Ne, brate, umijem samo jednu, no ta više vrijedi, negoli tvojih dvanaest!, odgovori čagalj i drugovi upute svaki na svoju stranu.



Milan Rajić:

PJESMA.

Tiho ko po baršunu
sunce će proć!
Nujno ko na pogrebu
koračat noć!

S krila će se anđela
svud rasut san,
dok ope za gorama
ne svane dan!

Urednik Ljudevit Krajačić. Štampa: C. Albrecht, Zagreb.

SMILJE

ČASOPIS ZA MLADEŽ.

SVEZAK 7. i 8. OŽUJAK—TRAVANJ 1926. TEČAJ LV.

Bogumil Toni:

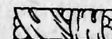
TUŽAN USKRS.

Uskrs je, i vedro nebo
i ophod se sprema;
u odijelu svi su novom,
samo on ga nema.

Majka mu je bolna doma,
oca nema davno,
tužno je za njega danas
Uskrsnuće slavno.

Možda on će dogodine
da ga drukče slavi,
ako njegva majka dobra
dotada ozdravi.

I u trošnom makar ruhu
Uskrs će mu sjati;
danas mu je zato tužan,
jer mu mati pati . . . .



R. Katalinić Jeretov:

VATRA I DIM.

U mračnoj noći naložili pastiri vatru. Plamen je lizao i vatra je živo plamsala, ali između plamena i plamena sve se provlačio dim, kao da želi ugušiti žar i potamnjeti sjaj ognja. Vatri dodija ta zloba dima, pa će reći:

— Čemu se oko mene viješ? Bježi, ti samo mračiš moj sjaj, gasiš moj plamen!

— Istina je, odgovori dim, ja gušim tvoj plamen i tamnim tvoj sjaj, ali bilo to, seko, tebi pravo ili krivo, ja ću vazda za tobom!

I Jovanče, pastirče malo, što razumije govor i lišća i vode, vatre i dima, kad začu taj razgovor, pogladi svoje bijelo jagnje, pa zašaputa:

— Bijelko moj, vatra to ti je slava, a dim zavist. I uvijek ti, moj bijelko, crna zavist svijetlu slavu mrači.



Bogumil Toni:

U PROLJETNI DAN.

Po potoku seoskome
čamčić mali brodi,
prolistalih grana zelen
zasjala u vodi.

Zapjevala ptica negdje
u mladome lugu,
čeznutljivo, glasom nježnim
doziva si drugu.

Na čamčiću djeca srećna,
sve je puno cvijeća
i klikuju razdragana:
Evo pramaljeća!



Mijat Pribanić:

PAS I MAČKA.

Sjedio pračovjek duge raščupane kose i guste brade ispred spilje podno visoke gore. Golemo pseto skakalo ispred spilje i zamahivalo kitnjastim repom njuškajući amo tamo, a mačka se opružila na povisokoj stijeni i prela na suncu. Dan je topao, vruć, a šuma oko njih smirena u svojoj divoti i čaru. Samo gdjekoja plaha ptičica preleti s grane na granu, stane, zacvrkuta i odleti . . .

Sunce se već prilično diglo na obzorju, a dolina ispred spilje oživljela. Vrijeme je odmicalo, čovjek je ogladnio. Duga i čupava njegova kosa i brada tresle se za svakoga njegova pokreta. Pas je pogledavao od časa na čas na svoga gospodara. Rutava glava njegova gospodara okrenula se prema spilji, a oči mu požudno upiljile na ulaz njegova skrovišta, iz kojega se izvijao gust, modrikast dim. U taj tren pojavi se žena i pođe prema gospodaru. Nosila je omašan komad pečena medvjeđeg mesa. Pračovjek se zanjiše na svome sjedalu čitavim tijelom, protegne noge ispod sebe, a velike nosnice požudno mu se raširile, kad je zamirisao pečenje. Uto dotrča preda nj veliki garov, a i mačka se došuma mahom, te stanu oboje pohlepno zagledavati i njuškati. Garov je uzrujano zamahivao svojim kitnjastim repom, i izbuljio oči, a mačka se stala derati, da je odjekivala sva dolina ispod njih.

— Dođite bliže!, mahne čovjek krupnom šakom.

I u tren oka skočila je mačka ravno na rame gospodaru i gladila ga tarući svoju gusto obraštenu glavu o njegovo lice. Ona je tako slatko i umiljato obilazila oko gospodara, da je time izmamila obilan zalogaj. Kako je pohlepno skočila, ogrebla ga na ruci. Garov je sio i podupro se prednjim nogama, pa nekako ponosno gledao i vrtio repom, očekujući svoj dio.

— Na, garove!, vikne jakim glasom pračovjek i dobaci mu oglodanu kost. A garov skočio samo na noge i stajao na istom mjestu, mašući sada uzrujano repom.

— Ti si nešto ponosan, garove!, poviče gospodar ozbiljnije. Pas je dalje ostao na svome mjestu čekajući, da mu se dobaci još koja kost. Bio je uvrijeđen, što je mačka svojim laskanjem obmanula gospodara. On je čekao zgodan čas, kad će moći da joj vrati milo za drago, jer mu je ona skrivila taj mršavi zalogaj. Čovjek se razljuti zbog tolike pasje tvrdoglavosti, skoči i dohvati ga nekim prutom po hrptu tako, da je bolno zacvilio.

— To mogu zahvaliti onoj ulizici!, pomisli garov i zamrzi mačku.

I kad je napokon i on oglodao dobačenu kost, povede ga gospodar sa sobom u šumu u lov. Pračovjek živio je od lova, pa su šuma i borba sa zvjeradi bile pravi njegov život. Ponešto srdit na garova nije se neko vrijeme ni obazirao na nj. Išli su tako sve dalje u guštaru, a garov je veselo trčao i njuškao po dupljima i šikarama te zadavao strah i užas svoj zvjeradi.

Garov je već isplazio jezik i dahtao od umora, a njegov gospodar, natovarivši na svoja široka i jaka leđa obilnu lovinu, jedva koračao. Bila je tu debela srna, par zečeva i nekoliko divljih kokoški. On je bio nadasve zadovoljan i veselo pogledavao na svoga valjanog i neutrudivoga druga. Vraćali se radosno i žurno kući. Gospodar se više nije ljutio na garova, šta više, on ga i pogladio te započeo s njime razgovor:

— Je li, garove, zašto si onako bijesno režao i oštro promjerio mačku, kad smo ručali?

Garov se pritisnuo bliže do nogu lovca, podignuo glavu i upro u nj pronicav svoj pogled.

— Znaš gospodaru, nijesam mislio, da je ta mačka tako lukava i laskava. Iznenadio sam se, kad si joj bacio onako mastan zalogaj, nakon što te gladila i sva se savijala oko tebe. Reci, koja ti korist od nje? Šta ona radi? Po čitave dane samo se sunča i povlači ispred spilje. Kad i ulovi koju nedužnu ptičicu, sama je pojede, a naša gospodarica joj se samo smije i mazi je. Svaki tečniji zalogaj njezin je; ako si sama ne ukrade, onda joj ona donese i tepajući nutka je, jer je već presita. A meni dobacite oglodane kosti ili ih sabirem sam oko ognjišta te lomim na njima zdrave zube. To me žalosti i zbog toga mrzim mačku i ne ću joj nikada oprostiti. Ne ću da se hvalim svojim radom i zaslugama, ti ih sam naj-

bolje znaš!, učinilo se pračovjeku, da mu to garov govori, kad ga je velikim, vlažnim očima počeo posmatrati i od časa do časa lajati.

Imali su prilično dug put do kuće, a bili su izmoreni i gladni, pa je valjalo počinuti. Gospodar je zbacio svoj teret i sio na travu, a garov se pružio ispred njega.

— Tvoja tužba je pravedna, ja uviđam!, poče gospodar. Nijesam na to ni mislio, jer sam zabrinut zbog opasnosti, koja nam prijeti. Ti, garove, ni ne znaš, koliko neprijatelja imamo oko sebe. Ovo nekoliko posljednjih dana nagrnuli su silni medvjedi i veprovi u blizinu našega skrovišta, da ne mogu ni spavati od brige. Ali sada, kad si me upozorio na nepravdu, koju ti učinih, ne ću više da imam s mačkom posla. Da, sad se sjećam, ona me i ogrebla, kad sam joj davao ono meso. To je zaista lukava i nepouzdana zvjerka. Ti si mi danas učinio velik posao i tekao svojom vjernošću neprolazne zasluge. Od danas bit ćeš moj nerazdruživi pratilac i drug. — Ostani samo vjeran i pouzdan, a onu laskavu i prilizavu mačku ne puštaj u moju blizinu.

Kad su se vratili s obilna lova dočekala ih mačka pred spiljom ležeći lijeno i lukavo žmirkajući. Kako je garov ugleda, iskesi zube i strašno zareža i mačku udari njuškom, da je daleko odskočila. Mačka se od bijesa nakostrušila i u svojoj nemoći pobjegla na obližnje drvo.

Od toga dana postajala je sve veća mržnja među njima. U mačke se probude ljubomor, zavist i zloba, pa je postajala sve pakosnija i podmuklija. Garov se toliko privikao na gospodara i među njima se razvila tolika ljubav i pažnja, da se više nijesu dijelili jedan od drugoga. On je postao i ostao vjeran i odan svome gospodaru do dana današnjega, a mačke ne može ni žive vidjeti.



J. R.

USKRSNA PJESMA.
(Jugoslaviji).

Alleluja!
O, kako lijepo pjevaju zvona,
Jer je s Kristom združena Ona,
Koja mu dade život da — pati
Njegova sveta i dobra Mati. —

Alleluja!
O, kako lijepo pjevaju zvona,
Jer je s nama združena Ona,
Koja se s nama muči i pati,
Jerbo je naša nesrećna Mati.



Radivoj Jovetić:

VRABAC.

Snažan sjevernjak nosi uzduhom tisuće bijelih pahulja. Priroda ćuti u dugome zimskom snu. Iz daljine čuje se tužni krik gladnoga gavrana, koji se lagano spušta na seoski drum.

Pod strehom stisnuo se vrabac. Spustio tužno glavu i čeka nestrpljivo hoće li na dvorište pasti koja mrvica.

Već čitavo jutro stoji tako zguren u gnijezdu i sanjari o toplome ljetu, pa šarenim livadama po kojima je nedavno veselo cvrkutao.

Nenadano trgnu se začuvši viku domaćice, kojom je dozivala perad.

Teškom mukom sleti na dvorište i pomiješa se među perad, koja se otimala o zrnje.

Nakon dugoga naprezanja uhvati zrno kukuruza i teškom mukom vrati se s njime u gnijezdo. Dugo je kvrcao slabim kljunićem nastojeći razlomiti tvrdo zrno, dok mu se napokon ne izmače, a pohlepna ga patka lakomo dočeka.

Tužno spusti krila i zagleda se u pustu prirodu. Možda se tog časa sjećao istine kako je pod ovom istom strehom već po šesti put savio dom za svoje ptiće; kako je i on sam ispod iste ove strehe prvi put ugledao jarko sunce.

Koliko je puta veselo zvrkućući preletio tim dvorištem vodeći sa sobom čitavu četu ostale svoje braće.

Svi su ga slušali, još do jučer svi mu se pokoravali, jer bijaše najsnažniji, a uvijek je znao, gdje imade dosta hrane.

A sada? Svi ga najednom odbjegoše. Kako bi ih rado i sada vodio, sve tamo visoko do crkvenoga tornja, gdje mu braća sigurno sada živkaju pjesme.

I kao da namjerava poletjeti zacvrkuta, poskoči u gnijezdu, ali pogledavši svoje napola prelomljeno krilo, odmah ućuta.

Još jučer bijaše zdrav, i veselo cvrkućući vođaše drugove prostranim dvorištem, ponosan zbog tolike svoje vojske. Osjećao se silno moćan, spreman da svakoj nepogodi prkosi, a zimi, koja sve jače pritiskivaše, on bi se samo nasmijao iz toploga dimnjaka.

Ali najednom sve se izmijenilo.

Nestašna djeca postavila u kutu dvorišta zamke, priređene od tanke strune, pa mnogo zrnje, koje bijaše unaokolo razasuto, namami i njega i za čas mu struna stegnu slabašnu nožicu.

Nemoćno je mahao krilima nastojeći da se oslobodi, ali sve bijaše uzalud. Struna se stezala sve jače.

Kad je bacio pogled u stran, ugledao je kako i mnoge njegove drugove stegnu struna o slabašne vratove i kako za svakog trzaja sve jače steže. Skupio je svu snagu trgnuo žestoko slabim tijelom i struna je popustila. Zamalo bio je i opet slobodan, ali jednim krilom nije mogao više onako brzo zamahivati. U velikome naprezanju slabe njegove kosti postradaše, a desno krilo nemoćno klonu niz izmučeno tijelo. Odvukao se teškom mukom pod strehu odakle mogaše nesmetano posmatrati sudbinu svoje nesrećne braće.

Uskoro dotrčaše djeca i vrabac gledaše kako mu se drugovi uz tužan cvrkut izgubiše u kavezu.

Djeca veselim hihotom odnesoše kavez, a on ostade tužan pod strehom da sanjari o nedavnim srećnim vremenima.

Nepomično slušao je dosadno škripanje vratiju i neprestano dozivanje, koje dopiraše iz kuće izmiješano krikom peradi te blejanjem stoke, koja je u dugome nizu polagano odilazila prema izvoru.

Sve do večeri stajao je tako i kunjao. Buljio u bijeli sag po kome se ljeskale tisuće sjajnih iskrica.

Lagano iščezavali mu ispred očiju daleki, mrki i teški oblaci kao strašne nemani spremne da progutaju čitavo selo.

Gusta, neprovidna magla obavila je uskoro čitavu prirodu.

Vrabac se strese. Ukočene noge ne mogahu ga više držati! Nemoćno se sruši u snijeg. Još nekoliko puta pokuša da se kao nekad digne u daleke visine, no snaga ga izda i on se zauvijek smiri.

Iz kaveza što stajaše na prozoru prodro je tužan cvrkut zatočenih vrabaca, kao da žale nesrećan udes miloga druga. Sjutradan zameo je studen vihor mrtvoga vrapca.

Jos. A. Kraljić:

PRVO JAJE.

Što to danas po dvorištu
Naše guske gaču,
Patke viču, koke s reda
Glasno kokodaču!?

A nad svima, da se njime
Ponose i diče,
Ko mujezin navrh krova
Kokot kukuriče.

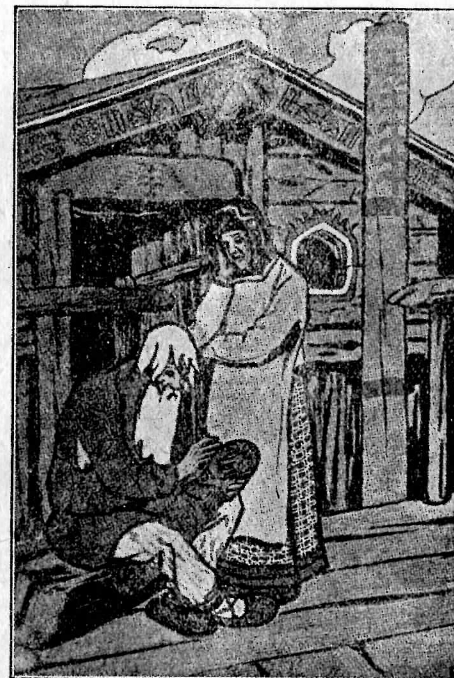
E, pa dašto — kućna slava,
Koke to ne taje:
Danas njina mlađa seka —
Snela prvo jaje! . . .

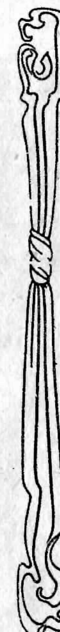
SINČIĆ - FILIPIĆ.

(Ruska narodna priča.)

Na prevozu rijeke živio stari prevozač sa svojom staricom ženom. Živješe zajedno, pa doživješe starost, a djece im Bog nije dao. Starica se veoma žalostila i žalila je za djetetom, da se to ne da ni izreći.







— Nije u nas djece!, govorila je starcu; — Daj, isteši mi iz drveta dijete, ja ću drvo umotati u pelenice, pjevati mu pjesmice i tako tugu moju stišavati.

Starcu se žena sažali, pođe u šumu, isteše iz grane dječaka, ugljenom mu nariše oči i nos, pa ga preda starici. Obradovala se starica, počela drvenoga dječaka njegovati i ljuljati ga u kolijevci upravo kao da je živ. Tako ga milo ljuljala, da je odjedared oživio, zaplakao i potom rastao dok nije uzrastao do stasita momčića. Obradovali se starci djetetu, dali mu ime Filipić i stali ga maziti i paziti. Rastao je sin Filipić, a roditelji mu se sve više radovali. I sinčić Filipić

posłao divan, zdrav momčić. Snilazio je k rijeci, lovio ribu i vozio se u čamcu. I sav taj posao toliko mu omilio, da je počeo svako jutro ranom zorom snilaziti k rijeci, sio bi tu u čamac, pa bi ploveći niz vodu lovio ribu. U podne dolazila mu majka k obali, donosila mu hranu i stala ga dozivati.

— Sinčiću — Filipiću! Hvataš ribu?! Primakni se bliže ovamo, da založiš!

I sinčić Filipić zaveslao bi prema obali, uhvaćenu ribu dao materi, sio bi, objedovao bi i potom se opet vratio svome poslu.





Jednom je baba Jaga, vještica koštane noge, slušala kako majka Filipića doziva. Smisli, da lukavstvom ulovi Filipića i da ga onda pojede. Sjela je dakle na metlu, poletjela do obale kraj koje je Filipić lovio ribu. Doletjela je baba Jaga, vještica koštane noge, na mjesto, sakrila se za jele i stala dozivati: »Sinčiću Filipiću, po rijeci se voziš, ribu loviš! Primakni se bliže obali, da založiš!«

— Poznam ja, da to nje glas moje majčice!, odgovorio je Filipić. — Moja majčica imade tanak glas, a ti tako grubo

govoriš. To si ti baba Jago, hoćeš da me prevariš, pa da me pojedeš!

Nije Filipić dolazio ni blizu obali, pa se baba Jaga vratila kući praznih ruku.

Idući dan, prije negoli će na obalu, pođe ona kovaču, pa mu reče: »Kovaču, skuj mi nov jezičak, potreban mi je tanani glasićak!« Skovao kovač babi Jagi nov jezik i glas joj postade tanak. Požuri se k rijeci pripravivši prije kod kuće: i oganj, i kotao i peć, pa stade dozivati tankim glasom: »Sinčiću Filipiću, po rijeci ploviš, ribu loviš! Dođi brijegu bliže da založiš!«



Sinčić Filipić prevari se, primakne obali, izađe iz čamca, a baba Jaga u to skoči iza jela sakrivena, pandžama ga pograbi, posjedne na metlu, pa odjaši uzduhom u svoje dvore.

— Nastašo, Nastašo!, daj otvori vrata!, dovikivala je svojoj kćeri, koja bijaše vještica upravo kao i njena mati. Dojašila baba Jaga s Filipićem u dvor, pa reče svojoj kćeri: »Nastašo, Nastašo, daj ugrij mi vodice, da okupam Filipića!« Nastaša je vodu ugrijala i Filipića čisto izaprala.

— A sad ugrij peć, užari je, neka je sve gotovo dok se vratim!, rekla je potom baba Jaga, sjela na svoga konja i odjašila. Nastaša je ugrijala peć, jer se i sama vruće zaželjela Filipićeva mesa. Uzela je lopatu i stala govoriti Filipiću: »Sinčiću Filipiću, daj mi sjedni na lopatu!« — Kako da to učinim, pokaži mi!, odgovorio je Filipić. Luda Nastaša sjela na lopatu, a Filipić je gurnu brzo u peć i zatvori je. Potom je pobjegao, pa stao razmišljavati, kuda da se ispred babe Jage sakrije. Međutim je dotrčao do golema drva, popeo se na nj i sakrio među granje.

Vratila se baba Jaga, pa stala dozivati: Nastašo, Nastašo, otvori mi vrata!, ali nitko joj se ne odazva.

— Kud je samo otišla?, pomisli baba Jaga. Sjaši s metle, sama si otvori vrata i uđe u dvor. Peć užarena, a kad je otvori reče: Samo se okreći, okreći, sinčiću Filipiću, do kosti ćemo te izjesti!«

— Ne ćeš moje, nego Nastašine!, odgovori joj s drveta sinčić Filipić. A kad to ču baba Jaga, istrči napolje i opazi Filipića gdje živ i zdrav sjedi na drvetu. Bijesna pograbi sjekiru i stade drvo podkresavati. Opazio Filipić nevolju, koju mu sprema baba Jaga, pogledao uvis, a ono nad njim lete patke.

— Patke, bijele patkice, dajte mi svaka po perce, da od njega napravim krilašca i odletim ocu i majci!

Patke mu bace svaka po jedno perce, a Filipić stade brzo da gradi krila. Zamahnuo njima, no bijahu suviše malena, pa ga ne mogoše ponijeti. A baba Jaga neumorno je dalje podkresavala drvo.

I opet je Filipić pogledao uvis, a ono nad njim lete guske.

— Guske bijele, guske sive, darujte me svaka percem, da od njega sagradim krilašca i odletim ocu i majci!, molio je Filipić. I guske mu darovaše svaka po perce, a kad je krila dogotovio i opet ga ne mogoše ponijeti, jer bijahu suviše malena. A baba Jaga svejednako je podkresavala drvo. Drvo se već započelo ljuljati. Još malo, pa će se srušiti.

Još jedared pogleda Filipić uvis, pa opazi, gdje nad njim lete galebovi.

— Ej, galebovi bijeli, galebovi sivi, darujte me svaki po jednim percem, da sagradim krila i poletim ocu i majci!, zamoli ih Filipić.

I galebovi darovahu ga svaki po jednim percem, a on i njih uplete u svoja krila. Baba Jaga drvo je potkresala, počelo se drvo rušiti, no Filipić je zamahnuo krilima i ona ga ponijeHe uvis kao lakokrilu pticu. Baba Jaga samo rukama zalomila i zubima zaškrgutala.

Filipić je letio ravno domu roditeljskom. Spustio se tu ispod prozora, pa sio u travu.

Majka je ispekla kolača, pozvala goste, sjećala se Filipića i govorila: »To vama gosti moji, to tebi starče, a to meni!«

— A meni?, oglasi se ispod prozora Filipić.



— Pogledaj starče, tko se tamo javlja? Tko prosi kolača?

Izišao starac u dvor, opazio pod prozorom Filipića, pa ga odveo starici. Radovanju i cjelivanju nije bilo kraja.



Isaije Mitrović:

ŽIVOT SE BUDI.

Eto prođe ljuta zima,
iza sjete nade ima!
Iza nada Bog nas sjeća,
mjesto snijega evo cvijeća.

Evo prvih visibaba,
nježno šire perca slaba.
Jagorčike evo seke,
evo rane kukurijeke!

I pčelica već zazuja.
Jošte malo i slavuja
glas će krepak da s' izvije,
kad se džbunu list razvije;

kad cvijet polje svud prošara,
sve će opet da oživi.
I čovjek će da se divi
vječnoj Sili, koja stvara . . .

Ljudevit Krajačić:

NA VELIKU SUBOTU.

Krist i on bili su jednako mučenici. Krist je za svoju beskrajnu dobrotu i ljubav prema čovječanstvu patio u duši, a on je za svoju potpunu nevinost mučio beskrajne muke uzet i nepomičan u čitavu tijelu. Krista zbog tuđih grijeha razapeše na križ, a njega zbog grijeha njegova roditelja privezaše teške bolesti uz maleni, ali vazda brižljivo spremljeni krevet. I Krist i on, obojica patili su svoju tešku Golgotu zbog drugih i za druge. Otac mu bijaše ljuta pijanica, a djed se jednako ubio u piću. I zato se on našao u svijetu jednoga dana sitan kao kržljav ptičji rod, sav bolestan i unapred osuđen da ispaštava grijehe svoga roditelja. Ta njegova Kalvarija, taj njegov križni put bijaše dug, beskrajno tegotan i trajao je od poroda do četrnaeste njegove godine. A na tome teškom putu nigdje nije susreo Simona Cirenejca, da mu breme boli i patnji odlakša. Snosio je strpljivo bez stenjanja i bez žaljenja sve sam, posve sam, pa je i pod teškim teretom spješeći svojoj četrnaestoj Golgoti i svome uskrsnuću sav izblijedio, oslabio.

Slab je i došao u svijet, slab i sitan, samo je imao krupne, kao različak tamno modre oči s dvije svijetle crne zjenice. Te su se njegove oči osobito isticale i kasnije na njegovu blijedo žutome, mršavu i sićušnu licu.

— Ne će ostati! Mališ je suviše slab!, rekao je liječnik, kad je jednoga dana stajao kraj kolijevke novorođenčeta i mirio očajno srce njegove majke, koja je po nekoj čudnoj nesreći toliko željela, da joj on ostane živ. Bilo je to nekoliko dana poslije Božića, jer se eto i on rodio kao i Krist upravo u badnje veče.

— I ne treba! Šta će nam? I onako i sami dosta teško živimo!, surovo je dobacio njegov otac, kad je liječnik izišao i kad se njih troje našlo samo kraj sitnoga božićnjeg drvca na kome je gorjela samo jedna svijeća, a nad njom lebdio od kučine izrađeni golub raširena repa i raskriljenih krila iz crvena papira.

— Ne, ne! On neka živi! On mora živjeti!, vikala je očajno žena i nadvila se nad dijete, kao da ga brani ispred opasne zvijeri.

— A tko će ga hraniti? Jedva . . .

— Ja, eto ja! Ne brini se za nj!, nije mu ona dala da doreče; naglo se ispravila i zagledala se razdraženim pogledom u krvave oči muževe.

— A ja?, zaljuljao se on kao da izmiče.

— Ti . . ! Ti pij dalje! Razumiješ!

No jedva je to sva zaduhana izgovorila udari je on teškom šakom po licu i ona zaglavinja i zgruda se kraj kolijevke. A kad se prizvala k svijesti u sobi više nije bilo njega. Bilo je samo njih dvoje: ona bijedna, zaplakana i ono sitno njeno i bolešljivo dijete za čiji je život toliko strepila.

— Mili moj golube! Moraš da živiš, ja hoću da živiš!, šaputala je do kolijevke i krupnim suzama u sjetnim očima uzdižući mršave ruke prema svjećici, što je upravo dršćućim plamenom dogorjevala na božićnjem drvcu, vruće se molila za život slabunjavoga djeteta u kolijevci.

I njena se vruća želja ispunila. On je ostao. Dospio je, da se krsti. Dali mu ime Jožica, pa je poslije nekoga vremena počeo da se na taj zov, kojim ga je majka tako mekano i pobožno milovala, razgledava u prostoru i okreće glavu prema onoj strani otkud mu je glas dolazio. Ponešto počeo se s vremenom na njegovim blijedim obrazićima prelijevati i neki svileno mekani smiješak. Uopće on se stao sve više snalaziti u svemu, što ga okružavalo. Počeo je i tepati, pa i govoriti i to je bilo sve. Inače je mogao micati rukama slabo, a nogama nikako. Živio je i živio i mijenjao svoj položaj samo onda, kad bi mu ga promijenila majka. Inače se i onako nitko nije oko njega brinuo.

Otac se preselio u drugi svijet kad je Jožici bilo devet godina. Doniješe ga neki nepoznati ljudi svega ogrezla u krvi i čvrsto zatvorenih očiju. Majka je blijeda, nijema i ukočena stajala kraj Jožičina kreveta i skrivajući ispred djeteta strašan prizor tupo i zaplašeno gledala ispred sebe.

— Gdje ga nađoste? Što se dogodilo?, čuo je Jožica kako je majka napokon nakon duge šutnje i sporoga snalaženja u strašnome času upitala ljude, koji su oca položili na visok krevet pun perinja. Teško njegovo tijelo gotovo je posvema uronulo u mekane blazine.

— Ubili ga za tučnjave u krčmi!, glasio je prigušen odgovor.

— Uhu! Uh-u! uhuknula je i jauknula mati Jožičina, i poljuljala se u nogama kao da ju je tkogod teško udario ispod gležanja. Duboko je pao mrak po selu i uvukao se u kutove sobe u kojoj je ležao na jednome krevetu uzeti devetogodišnji Jožica, a na jednome opet njegov mrtvi otac. Do njega je o Svijećnici blagoslovljena voštanica gorjela sumorno žućkastim svijetlom. Ono je dršćući padalo na ukočeno lice mrtvaca i Jožičinu majku, koja je kraj mrtvačeva kreveta sjedila sva kao uronula u sebe i nepomično, ukočeno gledala u raspelo, te su ga dvije mrtve ruke saplele među zelenkato požućele prste.

Odonda su dalje kao i dotada prolazili dani, mjeseci i godine. Jedino psovke i svađe u njihovoj kući, koje su dotada učestavale između pijanoga Jožićinog oca i tužne njegove majke, posve su nestale. Zamijenio ih stalno majčin mekani glas i majčino milovanje, koje nije ni začas izblijedilo ili popustilo prema ubogome bolesniku.

— Jožica?!

— Što je, majčice?, okrenuo je on glavom i pogledao je velikim očima.

— Hoćemo li malo k prozoru?

— Hajdemo, hajdemo!, razvukao bi se po njegovu blijedome i mršavome licu svileno mekani smiješak, a rukama bi jedva nešto poviše kreveta zalomio, kao da bi htio tim kljaštim udima zagrliti dragu hraniteljicu. A ona bi ga onda oprezno poduhvatila ispod obaju pazuha, podigla uvis, nekim bolnim pogledom prešla čitavo njegvo mršavo tijelo, koje je u njenim rukama visjelo kao komad prevehloga, odležanog tijesta, pa bi ga uzdahnuvši krišom i ispunivši oči suzama umotala u debeo vuneni rubac i pritisnula uz prsi.

— Kako je, majčice, vani lijepo!

— Je li, sunce sja!?

— Jest, gle ono je palo i po meni!, radovao se Jožica, kad bi ga majka namjestila tako kraj prozora, da je narančasti sjaj sunčana svijetla pao po njegovu blijedome licu i vunenome rupcu.

— Majčice, zašto ja ne mogu da ulovim to svijetlo?

— Ono se, sinko, ne može uloviti!

— Kako ne može!

— Ne može, gledaj! I ja ga ne mogu uloviti!, i pritom je ona svoj široki dlan pružila prema sunčanome svijetlu, pustila da joj ono padne po čitavoj širini ruke, onda dlan ubrzo stisnula u pest i naglo povukla ruku u sjenu.

— Ha, ti si ulovila sunca!, radovao se Jožica i rukama zamahivao jedva primjetljivo; nešto kao kad ptić hoće da zamahne polomljenim krilima, koja ga više ne nose u visine.

—Nijesam! Ti se, sinko, varaš!

— Jesi majčice, jesi! Ja sam dobro vidio! Imaš ga u šaci!

— Gdje? Je li ovdje?! nasmijala se mati i u sjeni i opet ispružila dlan taman i bez svijetla.

— Nije!. Nije ovdje!, zamišljeno, gotovo razočarano je potvrdio Jožica.

— Majčice! Reci, zašto ja ne mogu, bez tvoje pomoći dići ruke prema suncu?

— Slab si još, veoma slab, pa ti pri tome moram pomagati?

— Zar sva djeca tako?

— Sva!, slagala je ona, a licem joj se razvukla bol.

— Sva, veliš?! A zašto nije tako kod susjedove Marice? Vidiš, ona je manja od mene, pa opet može me rukama da dohvati u krevetu, može da tebe podraga po licu, a ja sve to ne mogu!?, turobno je nastavio Jožica.

— Gledaj, dijete, šarena leptira!, skrenula je ona naglo razgovor.

— Gdje?

— Eno, šaren, divan leptir! Sad je ušao u voćnjak!

— Ne vidim ga, majčice!

— Sad se izgubio među voćkama. I ja ga više ne vidim!, nasmijala se i živo poljubila Jožicu među oči.

— Čuj, majčice, Marica može i hodati, a zašto ja ne mogu da ustanem na svoje noge!?, onda bi opet odjedared naglo upitao Jožica.

— I ti ćeš, Jožica, prohodati, čekaj!

— A kada?

— Doći će dan, doći, moj sinko!, uzdahnula je, a to je njeno uvjeravanje bilo tako jako, tako duboko i u njoj usječeno, da je i sama u nj vjerovala. Ona nikada, nijednim časom nije prestala vjerovati, da će njen Jožica ipak jednoga dana ozdraviti, prohodati, protrčati i ručicama dragati njene mršave obraze; hvatati šarene leptire, trgati poljsko cvijeće i plesti ga kao ostala seoska djeca u vijence, iako joj je često u duši, gledajući ga onako uzeta i bogalja, savjest kao predbacila njenu toliko vruću želju, da joj ostane u životu. Pa iako je u takvim časovima požalila njegov patnički život i pače mu tiho poželila smrt, opet je odmah takvo raspoloženje ugušila tom tvrdom vjerom, da će Jožica ipak ozdraviti i biti kao ostala seoska djeca živahan i dragi dječačić, koji će i svojom ljepotom, i svojim krupnim, kao različak modrim očima, pa osobitom duševnom bistrinom zadiviti čitavo selo. I u tome njenom nepromjenljivome raspoloženju; u tome sve jače i sve snažnije izgrađivanome uvjerenju, pa u takvim i sličnim razgovorima s Jožicom, odmicali su dani i dani gotovo neopaženo. Oboje naviklo na svoju sudbinu, kako već ljudi naviknu svakome dobru i zlu, s vremenom nijesu tu svoju tešku gorčinu života više ni osjećali. Ona im je postala svakidašnjom potrebom, pa bi im bolji dani i nasmiješljiviji darovi sudbine gotovo bili možda začas i neugodni.

U tome je stiglo i četrnaesto Jožićino proljeće. Sa zemlje skinula se teška zimska sumornost. Seoski je potočić zažuborio hitrije i veselije. Sivi oblaci, što su toliko često skrivali dotada obzorje nad selom, nad seoskim brežuljcima i šumama iza sela iščezli su, a obzorje se presvuklo svijetlo modrom koprenom, ukrašenom sunčanim drhtajima. U se-

oskim voćnjacima trešnje, šljive i mandalice osule se cvjetovima kao da su na njihovim grančicama počinuli umorni leptirići. Šume, dosad gustim i sivim maglama isprepletene, prolistale su svijetlo zelenim lišćem, a lagana, pitomo uzdignuta brdašca dosad mrtva i pusta oživjela su travom i krotkim seoskim blagom.

Jožica je u majčinu krilu kraj široko otvorena prozora krupnim očima kružio po svijetloj i pomlađenoj prirodi, a blijede, svilene i tanke usnice rastvorio i s nekom osobitom žeđom udisao uzduh, što je svim svojim mirisima ulazio punim zamahom u sobu. Ujedared ti svježi naleti proljetnoga jutarnjeg mirisa zadrhtaše i ispuniše se toplim zvecima. To su s tornja seoke crkvice tri krupna zvona zapjevala u sunčanu proljet otegnutu pjesmu punu mekane radosti. Majka podignu dijete, pritisnu ga uza se i hitrim koracima priskoči drvenome šavolju punome vode, što je mirovao na pocrnjeloj klupi nedaleko zemljane peći. Širokim mršavim dlanom desne ruke zgrabi vode, prijeđe namočenom rukom preko lica Jožićina, pa se onda i sama, držeći čvrsto Jožicu na lijevoj ruci, nadvije nad šavolj, umoči ponovo mršavi dlan u vodu i njime ovlaži svoje koštunjave obraze.

— Zašto si, majčice, to učinila?, upita je Jožica kad su se ponovo smirili kraj prozora.

— Sašli su ovaj čas anđeli s neba, pa ih valja da čisti dočekamo!

— A čemu i kuda su sašli?

— Na Kristov grob i da pozdrave Krista!

— A gdje je on?

— Tri dana ležao je u grobu u našoj crkvici, a sad je uskrsnuo!

— Zar je danas Uskrs?

— Ne, uoči je Uskrsa! Danas je Velika subota, moje dijete, pa je u taj dan prije mnogo i mnogo godina Krist ustao iz groba!

— Onda on nije upravo sada uistinu ustao!

— Nije, mi to slavimo samo kao uspomenu!

— Pa kako je mogao ustati? Zar su ga živa zakopali?

— Umro je razapet na križu, a ustao je od mrtvih, jer je tako bilo pisano u svetim knjigama.

— A zašto ne može ustati i naš tata?

— Tata ne može! Tata nije Bog, a on je Bog!

— Aha, jest, jest, sjećam se, majčice, sjećam. Je li, to je onaj Krist, koji je toliko volio djecu i koji je kljaste ozdravljivao, slijepima vraćao vid, a nijemima govor! To je onaj Krist, koji je s pet hljebova nahranio tri tisuće ljudi, je li? Ti si meni o Njemu već mnogo i mnogo pripovijedala!

— Jest, sinko, onaj dobri, blagi Krist, koji je za nas sve trpio i umro na križu!

— Daj mi, mamice, i danas nešto o njemu pripovijedaj!

I ona je slabonjavog Jožicu jače umotala u vuneni rubac i počela mu mekano pripovijedati svu povijest Kristovu od rođenja njegova do njegovih muka na Maslinskoj gori; muku križnoga puta od sudnice Pilatove do Golgote, pa do Njegove smrti i uskrsnuća Njegova.

— On je bio Bog!, završila je mati svoje pričanje upravo, kad je sa seoskoga tornja zvono oglasilo podne. Bijeli leptirić kupušnjak zaletio se u sobu, plaho zalepršao nekoliko puta oko Jožićine glave i onda mu sio na koljeno. Njegova bijelo žuta boja osobito se jasno odražavala na crnome vunenu rupcu.

— Gledaj majčice, to je nečija duša doletjela!, dahne Jožica, koji je za cijelo vrijeme majčina pričanja skupljen u njenu krilu kao grudica ispijene pješčane zemlje gledao preda se i na mahove se smješkao kao da ispred sebe gleda nešto lijepa.

— Nije sinko, to je proljetni leptir! Umorio se na suncu, pa je ovamo zabludio da počine!

— Ne, ne! To je, majčice, duša Barabe!

— Kakvoga Barabe?

— Onoga, što je visio s desne strane Isusove! Onoga, kome su polomili kosti!

— Što sve ti ne smišljaš!

— Jest, jest, majčice! Ja vidim! Gledaj, kako me svojim tamnim očima, krupnim i izbuljenim gleda, jer eto i moje su kosti polomljene poput njegovih! Ne taji mi majčice! Ne taji! Gledaj, on me zove! Hoće da me povede sa sobom k Njemu, ka Kristu, koji toliko voli malu djecu, a osobito takvu djecu, koja tako mnogo pate, kao ja! Gledaj samo, kako mi milo maše ticalima!

— Jožica!, kriknu ona i užas nečega nepoznata prosiječe joj dušom.

— Ne, ne! Ja nijesam Jožica! Ja sam mali leptir, bijeli mali leptir! Ja osjećam krila, ja osjećam da ih imam! Gledaj, ja letim, on me predvodi! Taj mali leptir, ta duša Barabe! Maj... maj-či-ce!, zategnuo je Jožica, naglo se trgnuo u čitavome tijelu, kao da se u njemu u posljednji čas probudio sav dosada zakržljali život. Oči je široko otvorio i te krupne, modre njegove oči crnim se i naglo zamućenim zjenicama zagledale za bijelo žutim leptirom. Valjda preplašen teškim i očajnim krikom majke, digao se s vunena rupca i izgubio u sunčanome svijetlu mirišljive proljeti . . .

Po sobi se protkivao prvi ljubičasti mrak. S tornja seoske crkvice i opet su pjevala veselu pjesmu sva tri zvona puštajući je nad selo, nad brežuljke, nad šumu da se izgubi negdje u ljubičastim sjenama proljetne sutoni. Selom je prolazila procesija. Krist je uskrsnuo. U dugim dvoredovima seljaci i seljakinje stupali su iza barjaka i kamena jaganjca s crvenom zastavicom i punim glasom pjevali: »Kraljice neba, raduj se, aleluja, aleluja!«

A ona je do mrtvoga Jožice, prekrivenoga bijelom ponjavicom i obasutoga mirišljivo rascvjetanim grančicama trešanja i mandalica, klečala, sklopljenih ruku podigla oči prema nebu, pa je i ona šaputala:

»Kraljice neba raduje se, aleluja, aleluja!



Nikola N. Pavić:

CVIJEĆE.

Na krilima brze ptice
Jurim k Vama nemilice.
Kroza grane hrlo kličem,
Po ledu se lako smičem.
Dodir moj je leden zdravo
Kao ruke smrti pravo,
Pa ne vrijede ni kaputi,
Jer se mene kroz njih ćuti.
Sve do kosti i do srži
Mogu, goso, od sveg brži.
Sjedite l' pri toploj peći
Kroz dimnjak vam znadem reći,
Da sam tude; znadem doći,
Pa vam tjeram dim u oči.
Prozorima tresem jako.
Zar ne, da je uprav tako?
Od mene se svatko krije
Kome sila izać nije.
Tek vi djeco vruće krvi
Ko da ste junaci prvi,
Ni brige vas puno za me,
Ma da svim vas drugim mame!
Vi ste zimi vani rad'je,
Klizati se vama slađe,
No kraj peći ili bake
Da tratite dane take!
Ja od jada grizem, pletem,
Sve pred sobom brišem, metem,
Al mjest da vam blijedi lice,
Tako je ko jagodice!
A ja onda vidim svuda
Vaša lica kao cvijeće,
Pa se sjetim svoje smrti,
Jer će skoro pramaljeće.



N. Arcibašev:

ŽDRIJEBE SA ZLATNIM KOPITOM.

U nekome gradiću živio siromašni postolar. Zvao se Joakim. Nosio je crvenu noćnu kapicu s perjanicom, zeleni prsluk s pucetima i velike drvene cokole. Posao mu bio slab, pa je Joakim često gladovao i neprestano samo razmišljao, kako bi mogao da zabogati.

Jednoga mu dana dođe bogati susjed i dovede mu veliku, staru bijelu kobilu.

— Joakime, rekao je, odlučio sam da proputujem strane zemlje, a jer je ova kobila već suviše stara i nitko je ne bi htio kupiti, daj je ubi, oderi s nje kožu i napravi mi od nje dragocjeni torbak. Dobro ću ti platiti.

»Dobro!, odgovori Joakim. Napravit ću ti divan torbak.«

Susjed je otišao, a Joakim je kobilu odveo na dvorište, privezao je uz plot i legao na počinak.

— Danas je već prekasno da radim, rekao je, pa ću sjutra u zoru ubiti kobilu, i oderati s nje kožu.

No u noći prisni mu se, da ga je stara bijela kobila udarila kopitom u slabine i rekla mu:

— Čuj me Joakime! Veoma sam ostarjela i bolesna sam. Ja ću dakle i onako uskoro poginuti. Ne ubijaj me!

Čudno!, uzvrati Joakim sav zaprepašćen. — Nikada nijesam ni pomislio, da bi eto i konji mogli govoriti ljudskim glasom.

— Mnogo toga nijesi ti u životu znao . . . No u pričama i konji govore kao čovjek . . . Uza to ne zaboravi, da ti sve to sanjaš!, odgovori mu bjela kobila.

— No, dobro!, saglasi se Joakim. — Što ćeš mi međutim dati, ako te ne ubijem?

— Darovat ću ti ždrijebe sa zlatnim kopitom!, odgovori kobila i u taj je čas nestade.

Kad se Joakim ujutru probudio i izišao na dvorište, opazi, da je bijela stara kobila poginula, a kraj njena leša stajalo ljepušno maleno ždrijebe, šiljastih uški, kitnjasta repa i tankih nogu. Veselo je mahalo repom, a dlaka mu bijaše mekana poput svile, a žuta poput zlata.

Joakim od same radosti skoči tako uvis, da mu velike drvene cokole odletješe u uzduh i padoše ravno na nos. No to još nije bilo sve! Kad je Joakim pomnjivije razgledao ždrijebe, opazio je, da je u ždrebeta kopito na stražnjoj lijevoj nozi od čista zlata. Ždrijebe je udarilo nogom o zemlju, a iz kopita mu u taj čas iskoči novi novcati i sjajni dukat.

— Divno!, uzvikne Joakim i stade ždrijebe tjerati po dvorištu.

Ždrijebe je veselo mahalo repom, trčalo, udaralo zlatnim kopitom po zemlji, a Joakim je četvorice puzao za njim i brao dukate dok ga taj posao nije posve zamorio. Čitavu noć nije mogao da zaspi, razmišljavajući, kud bi sakrio ždrijebe sa zlatnim kopitom, da mu ga ne ukradu. I drugi i treći dan ganjao je Joakim ždrijebe po dvorištu, brao dukate i najposlije ih nabrao toliko, da nije znao kud s njima.

Kupio novu kapu, novi prsluk i nove cokole, a jeo je toliko, da mu se trbuh zaoblio i veoma uvećao. Izrastao mu toliki, da ispred njega nije nikako mogao više da zagleda svoje nove cokole. Zamalo i svi u gradiću saznaše kakva je to sreća zapala Joakima, pa svi bijednici upútiše da mole u njega milostinje. No Joakim postade škrt, pa poče bijednike i siromahe ispred svoje kuće ganjati velikim štapom.

— Što još ne!, govorio je. Imade vas suviše mnogo! Dadnem li svakome od vas samo po jedan dukat, to meni ne će ništa ostati!

— Nije dobro, da si tako škrt, Joakime!, govorili mu ljudi. — Spomeni se, da si i sam bio siromah! Što će ti samome toliki novac?

— To je posve moja stvar!, odgovarao je Joakim. — Nosite mi se ispred vratiju! Ždrijebe je moje, dakle su i dukati moji!

No, kad je jednoga dana zaboravio zatvoriti vrata, ždrijebe mu pobježe na ulicu i stade trčati po čitavome gradu, te dukati poletješe na sve strane.

Svi stanovnici grada počeše trčati za ždrebetom i pobirati dukate. Svatko je nastojao da nabere što više novca, a Joakim je trčao za njima batinom i vikao:

— Tati, tati! To je moje ždrijebe!

Neka stara, bolesna žena, koja je našla samo jedan jedini dukat stade moliti Joakima:

— Mili Joakime, pogledaj me ovako staru i bolesnu, pa dopusti, da uzmem ovaj dukat! Kupit ću za nj hljeba!

— No, što još ne bi!, uzvikao se Joakim, — Tebi jedan, drugome jedan, trećemu jedan, a što će onda najposlije ostati meni! Vrati mi dukat!

Udario je pritom bijednu ženu palicom po glavi tako, da je pala na zemlju, uzeo joj dukat, potom ulovio ždrijebe i zatjerao ga opet u dvorište.

Noću stade razmišljavati, što da učini, te mu ždrijebe ne bi više moglo pobjeći na ulicu i tamo rasipavati dukate. Mislio je tri i tri noći, pa najposlije i smislio.

— Odsjeći ću ždrebetu nogu sa zlatnim kopitom i zatvoriti je u sanduk. Kad mi se prohtije, sam ću njome udarati po zemlji, pa će svi dukati biti tako spremljeni na jednome mjestu i nitko ne će moći do njih.

Smišljeno, učinjeno. Joakim uze veliku, oštru sjekiru, odsiječe ždrebetu nogu sa zlatnim kopitom, zatvori je u sanduk i zaspi.

U noći prisni mu se, kako velika bijela kobila gleda na nj, maše repom i govori mu:

— Joakime, ti si luda!

Kad se ujutru ustao opazi, da je ždrijebe uginulo, noga se u sanduku osušila, nagužvala, a zlatno kopito pocrnilo kao mjed.

I kad je Joakim nogu izvadio i kopitom udario po zemlji, iz kopita iskoči jedna jedina i posljednja mjedena para.

Preveo: Lj. K.



J. R.:

PROLJETNA PJESMICA.

Sve su ptice propjevale
I sve breskve cvjetaju,
A po šumi probuđenoj
Vjetrovi se sretaju.

Samo mala vjeverica
Lukavo još miruje
I kroz prozor gnijezda svoga
Oprezno izviruje.

Svaki nosi mnogo priča
Zvjerkama i dječici,
Koja uz tu uspavanku
Sanjaju o srećici.

Jer na modrom nebu leži
Jedan oblak žalosni
kroz suze tužno gleda
U taj život radosni.

Jedna joj je suza pala
Upravo na — šapicu,
Kad je hrastu otet htjela
Jednu staru — kapicu . . .



André Theuriet:*

PUTOVANJE GABRICE.

S moga prozora često sam gledao u dvorišnu zgradu, gdje je u međuspratu stanovala porodica malog Gabrijela, koga su od milošte zvali »Gabrica«. Njegov je otac radio u tvornici odijela, a majka već sasvim osijedila i oslabila iako je tek prekoračila četrdesetipetu godinu. Bavila se kućanstvom, pa je taj posao crpao i ono njena nešto preostala zdravlja. Od petoro djece, troje je već bilo u svijetu, a kod kuće je ostala samo osamnaestogodišnja kćerka, izučena švalja, i Gabrica, koji je bio grbav. Taj mališ bio je neizlječivo bolestan. Kičma njegova bijaše svinuta, pa su mu ramena

* André Theuriet, francuski pjesnik i pripovjedač rodio se 1833. u Marly-le-Roi, a umro u Bourg-la-Reine 1907.

U svojim djelima najradije prikazuje tih i jednoličan život, koji se odigrava po selima i malim pokrajinskim gradovima. Sve je u njega zadahnuto nježnošću i ljubavi za mali i zaboravljeni svijet.

sezala gotovo do ušiju, a mršave i tanke noge jedva su nosile iskrivljeno i nesrazmjerno tijelo. Hodati je mogao jedino pomoću umjetnoga steznika. Na njegovu zgrčenome tijelu, izbočenome sprijeda i straga izdizala se glava s odviše razvijenom lubanjom. Po nježnu i umiljatu licu razvukla se neka čudna ganutljivost. Navršio je osam godina, ali po njegovu kržljavome i zaostalu tijelu svak bi sudio da nema više od pet. No tko bi posmatrao njegovo zamišljeno lice, povisoko čelo, i velike smeđe oči s izričajem tuge i prerane duševne zrelosti, držao bi, da mu je već dvanaest.

Roditelji, pa starija sestra voljeli su ga radi njegova nježnog vladanja i vanredne razboritosti. Liječnik mu je zabranio da išta radi, ali da se malo zabavi i rastrese, ipak je pohađao školu, gdje je samo slušao predavanje. Bio je darovit; sve je upamtio, što se god učilo.

Jedne večeri poslije škole opazio sam, gdje sjedi u hodniku okrenut prema sobici vratarevoj. Njegova je majka otišla da nešto kupi, a sestra se još nije vratila iz radionice. Naslonivši se o zid gledao je nemirnim očima na ulicu, a bol i žalost čitale se na njegovu licu. Dok sam ga štogod upitao, upro je svoje crne zjenice u mene i gledao me zaplašeno i nepovjerljivo. U taj čas vrati se sestra sva zaduhana:

— Ah, moj jadni Gabrica!, krikne ona. — Morao si čekati. Zar ne da ti je bilo teško?

— Nije!, odvrati dijete mirnim glasom, jasnim kao srebrno zvonce. Mislio sam, da vam nije ništa stalo do mene, pa zato i ne dolazite . . . Da, ja sam bolestan, i mrzak svakome . . . .

— Ej, ti mali nevaljanče!, promrmlja sestra, i ljubeći ga okrene se prema meni gorko plačući:

— Oh, kako je umiljat i razuman; kao odrastao čovjek... Zaista je šteta, da je bolestan... Liječnik je rekao, da mora ovoga ljeta na more, pa će se možda oporaviti . . . Ali to je daleko i treba novaca . . . Nastojat ću, da zaslužim toliko, da ga uzmognemo poslati.

I ta valjana djevojka radila je od jutra do mraka da skupi potrebnu svotu. Šila je neprestano. Kasno u noć čuo sam zvrčanje stroja za šijenje, nalik na klepetanje skakavaca u polju. Iza osvijetljenih zastora dobro sam vidio lik te radnice, mučenice svoga posla.

Svi stanari u kući znali su njenu namjeru, pa su joj rado davali posao. Prolazeći hodnikom u dvorište zaustavljali su mališa, mazili ga i milovali, i donosili mu sladica. Kako je bio oduvijek plašljiv otimao se njihovu milovanju i više zabrinut nego radostan razmišljavao dugo o tim nenadanim dokazima prijateljstva.

— Zašto mi je gospođa iz trećeg kata poklonila igračke kad me ne pozna?, upita on zamišljeno svoju sestru. Misleći još nekoliko časaka nastavio je oštroumno, otkrivajući tužnu dosjetljivost, koja se rađala u glavi tog djeteta: — »To je jamačno zato učinila, jer sam grbav«.

Posla mnogo, a kutija s ušteđenim novcem skrivena u tamnome kutu ladice povećava se svakidan. Srpanj se približio, pa su već stali spremati za odlazak . . . Kupili su lijep kožani kovčeg, sašili Gabrici novo odijelo, a on sav van sebe razgovarao sa svojim drugovima jedino o svome putovanju na more.

Ali u posljednji čas dogodi se nesreća, pa sve uništi. Mlada gospođa nekoga činovnika, što je stanovao u petome spratu, dala je švalji svoju vjenčanu haljinu, da je preuredi. Ta je haljina bila vrlo skupa, pa je htjela, da se u njoj proveseli iduće zime.

Igrajući se Gabrica te večeri tintarnicom, ispane mu ona po nesreći iz ruke i zamrlja haljinu.

Nijesu ga grdili, ta svakome je bilo teško gledati ono njegovo ukočeno lice.

Sestra zavapi od žalosti, zatim mirno otare haljinu i sračuna koliko je štete. Tinta je sasvim pokvarila nekoliko metara svile. Nije ni pomislila da zamoli gospođu, te oprosti Gabrici. Ta gospođa je bila žena siromašnoga činovnika, pa je ta haljina bila jedini njen ukras s kojim je mogla ići na zabave. Osim toga bila je švalja ponosna, pa nije htjela da uzbuni čitavu kuću zbog svojih neprilika. Najlakši je i najčasniji izlaz da ode u dućan i kupi isto toliko svile. Tako je i učinila. Za tih nekoliko metara svile platila je priličnu svotu novaca, pa se tako znatno smanjila ušteđevina za putovanje . . .

— »Svršeno je!«, rekne ona »Ove se godine valja odreći putovanja«. Zatim zagrli Gabricu i nastavi svoj posao.

Iduće zime radila je s još većim naporom. Jesen je bila kišovita, pa je mališu bilo gore. Kosti ga stale jače boljeti, napadala ga groznica, a osjećao je trganje i u glavi.

Kad ga je liječnik pregledao, kimnuo je samo glavom i ponovo preporučio da mališ ode s proljeća u morsko kupatilo.

Ovaj put svi odluče, pa stojalo što mu drago, da će krenuti na put krajem svibnja. Stroj za šijenje još je jače zvrndao, kao što klepeću skakavci, a švalja je bdila do u kasne noći. Gabrici su kupili knjigu sa slikama, koje su prikazivale primorske krajeve. Vidici na luke s onim mnoštvom jarbola poredanih uz kej, zatim strme obale s liticama izapranim pjenušavim valovima, pa ribarske barke razbacane po pučini kao jato ptica bijelih krila.

Dječak je razgovarao jedino o moru. Vidio ga u snu, a katkad i usred bijela dana, pa i kroz sivu maglu, koja se nadvila nad dvorištem. Katkad je imao i bolesnih predviđenja. Činilo mu se, da se valovi razbijaju o hridi, a po golemoj pučini plove lađe s nadutim jedrima. Često je uzeo veliku školjku, stavio je blizu uha, vrat turio među ramena, i tako zamišljenim očima prisluškivao čitave sate kako šumi more. Pričinjalo mu se, da dolazi u školjku iz daljine, iz goleme daljine . . .

Zima bijaše vlažna i studena i ja nijesam više sretao Gabrice na hodniku. Liječnik je odredio, da ne smije iz kuće. Gdjekad sam ga vidio na prozoru, jer je bio dignut jedan zastor. Njegov je duboki i tužni pogled lutao nekud u daljinu, a na providnome staklu crtao je mršavim prstićima nejasne oblike brodova. No jednom opazi, da ga posmatram i osjetivši, da je zatečen u svom sanjarenju brzo spusti zastor.

Sredinom mjeseca ožujka nijesam ga više vidio na prozoru. Sve više i više boljele su ga kosti, na nogama nije mogao stajati, a u glavi je osjećao jače boli. Sada je provodio čitave dane ležeći u svome malom krevetu, listajući po stoti puta svoju slikovnicu i gledajući te primorske krajeve i velike brodove na jedra. Nije se ipak odrekao želje da ide na put. Često je pitao svoju sestru: »Kada ćemo krenuti na put?« I kad mu je ona tumačila, da treba čekati lijepo vrijeme, on je dometnuo svojim piskutljivim glasom:

— »Ali meni se žuri, rado bih da ozdravim, da ne gledam više tebe kako plačeš!«, i tražio je da mu kaže imena gradova kud će prolaziti.

— Kad jednom stignem tamo, uvjeren sam, da me više ne će boljeti u kostima!

Vazda je htio, da ima uza se onu veliku ružičastu školjku i prislonivši uho uz njene sedefaste zavoje, pažljivo je slušao daleki šum mora, koje bi ga eto oslobodilo sviju muka.

Kad se približavao Uskrs nijesam više čuo zvrndanje stroja. Prestao je rad u sobici. Samo svjetlost svjetiljke pozlaćivala je jedan prozor kasno u noći i nagovještala, da se tu neprestano bdije uz postelju bolesnoga djeteta.

— Zlo mu je!, mrmljala je vratarica stišćući nekoga bucmastog dječaka u svome krilu, »Ah, ne će dugo . . . Jadno dijete, to je za njega jedini spas!«

Jedno jutro sreo sam u predvorju dva čovjeka, gdje nose mali lijes, a za njim korača rodbina. To je bio Gabrica. Napokon je otišao na svoje putovanje prema neizmjernome moru — vječnosti.

Preveo: J.

Uređuje Ljudevit Krajačić. Štampa: C. Albrecht, Zagreb.

SMILJE

ČASOPIS ZA MLADEŽ.

SVEZAK 9. i 10. SVIBANJ—LIPANJ 1926. TEČAJ LV.

Isaije Mitrović:

NA LIVADU!

Hajdmo, hajdmo na livadu,
Livada je puna cvijeća,
Na čilim nas krasan sjeća. —
Okrepimo dušu mladu.

Leptirići kolo vode
Kao da im dugâ krila
Svojim bojam obojila.
Nema kola bez slobode!

Već se čuje potok čili
I kad slatko zažubori
Ko da veli: »Brate mili,
Sjedi malo, pa s' odmori!«

Ne vidiš li sitnog mrava
Kako tegli, vuče, radi.
Radom sebi život sladi,
A u noći mirno spava.

Pa pogledaj tu pčelicu
Sa tovarom njenim malim,
Kako silam nesustalim
Vuče hranu u košnicu.

Hajdmo, hajdmo na livadu,
Okrepimo dušu mladu,
Da i naša svela lica
Planu žarom od ružica!



J. R.:

POVIJEST JEDNOGA ČUNA.

U njegovu selu ima mnogo lijepih i prijatnih kuća; ali nijedna nije njegova, jer on stanuje na svojoj dragoj vodi Lipnici, uz koju su već davno pokopani starci zasadili dvije velike lipe. Na njima imade lišća kao trave i cvjetova kao pčela, koje po njima svojim složnim zujanjem pjevaju najljepšu pjesmu Bogu, Radu i Slozi.

Kad se nad selom digne oluja, on se raduje, jer ga vjetrovi upravo zasipaju lipovim lišćem i mirišljivim lipovim cvjetovima.

Dešava se i to, da se na tom cvjetnom i mekanom ležaju Bog zna za koga nađe i po koje mlado ptiče, što je na oluji ispalo iz gnijezda i na svoju najveću radost palo u dobri stari čun, koji spasava samo beskućnike, ptičice i djecu čovjekovu, koja se tako rado sigraju kraj vode. Dobra su njemu i zloče-

sta djeca, jer stari čun ne misli i ne sudi kao čovjek. On je nujan i star, pa mu godi kad ga tako okruži bučnim smijehom i šalama srećne mladosti, koja po ljudskom zakonu nije dobra, ako nije mirna kao — janje i pokorna kao — pas.

Nitko ne zna, kako su djeca srećna kraj staroga čuna i kako im je lijepo kad u njemu sjede i u bistroj vodi gledaju u svoja radosna lica.

Ima ih na lipama, i pod lipama i u lipama, jer su one već otvorile svoja topla njedra svima, koji se boje — ljudi i zvijeri. Svi su veseli samo jedan nije, a zovu ga Ala. Jedamput je čuo, da ga neko zove : »Aleksa!«, ali to je bio glas jedne grube žene, koja ga je samo onda zvala, kad je bila — noć.

Jutros je pod lipama pasao svoju kravicu i tražio kiselicu, jer je bio gladan.

Baka je, istina, potrčala za njim, da mu dade malo kruha i sira, ali kad su joj pastirčići rekli, da ju njezina kći, a njegova mati kune, što ga mazi i hrani, on se zasramio i otišao ponosan i gladan na pašu bez bakina hljeba i sira.

Nikako si nije mogao protumačiti zašto mu je Bog dao takovu mater. Vidio je mačku, kako miluje i hrani svoje mačice; vidio je kuju, kako liže i čuva svoje site i presite psiće; vidio je i laste, kako hrane i pokrivaju pet komada mladih lastavičica, a on je samo jedan u majke, pa i on joj je — previše. Da bar ima oca, ali ni za njega ne zna. A čovjek, koji s njegovom materom živi pod istim krovom nije mu ni očuh, a ipak ga mora slušati kao oca.

I mati ga sluša. I zato je i ona nemila. Jadni Ala vidi da im smeta, ali ne može iz kuće, jer ga ne puštaju. Treba im sluga bez plate i bez prave hrane.

Otišao bi baki, jer ga ona jedina voli, ali ni k njoj ne smije.

Zašto da je kunu i preklinju, kad je i onako velika i stara sirota, pa sve što njemu pruži, uskrati sebi.

Navršio je petnaestu, pa ga je stid i pred pastirima, što je onako proklet i sam.

Najsrećniji je kad prođe dan i kad pane na taj nemirni svijet mirna i dobra noć.

Onda on odahne i odilazi pod svoje drage lipe, gdje se na mjesečinom obasjanoj vodi crni njegov jedini prijatelj — stari čun.

Kad se sve, što je ljudsko izgubi ili smiri, on sjedne u čun i vesla kao mali šumski div, a voda šumi i neprestano ga mami: »Pođi sa mnom!« — Samo stari čun šuti i sili svoje drveno staro tijelo, da se kreće po drhtaju vode i po srcu dječaka, koji ga voli kao oca.

Već je kasno, nu Ala samo vesla i juri s dobrom vodom sve dalje od Lipove doline i od ljudi, kojima nije ništa.

Ne zna kuda ide, samo osjeća da mora ići, pa makar na kraj svijeta, dok ne nađe nekoga, tko će mu biti dobar i tko će mu reći: «Ti si moj«.

»A šta će sa mnom biti?« zabrinuo se stari čun. Doći će ribar Janko, koji već odavna ima na njega nekakvo pravo, a njega ne će biti.

»Ja nijesam čovjek, pa me ne može uloviti i kazniti, ali što će biti s Alom?«

Uznemirio se Ala, pa ne zna, da li to govori čun ili on sam u toj gluhoj noći, kad čovjek čuje i svoje srce.

»Stoj!«, prohuji kroz laku maglicu nad vodom.

I Ala stane.

Pred njim se zacrnio čovjek s puškom o ramenu, oružnik.

Ne dijeli ih nikakva daljina, jer Ala vesla uz vrbe, koje su blizu obale.

Ala stane, spusti vesla i prihvati se za vrbik.

Oružnik ga pozove da izađe na obalu i da izvuče čun.

Ne zna Ala, što je neposluh, pa sve radi kako mu oružnik nalaže.

»A sad digni čun na junačka leđa i slijedi me u stražarnicu«.

»Ne mogu gospodine, moli se Ala kao ocu, preteško je«.

»A ukrasti ga i na njem se odskitati po noći, kad pošteni svijet spava, to ti nije bilo teško, a?«

Skoro je rekao:

»Pitajte ga, da li sam ga ukrao?«, ali sjeti se, da čun nije živ i da mu ne može pomoći, niti za njega svjedočiti, jer ne zna govoriti.

Zato naglo zašuti i učini, što mu je oružnik naložio.

Bilo mu je teško, ali on je junački nosio svoj dobri čun kao Hrist svoj teški križ.

Kad su stigli u stražarnicu, nije mogao od straha ni riječi progovoriti.

Pozvani svjedoci nijesu rekli ništa dobra, pa su Alu otjerali na sud, a čun su povratili lipama i starom ribaru Janku.

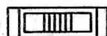
Baka ga jedina slijedila, da svojim suzama protumači sudu, kako je njezin unuk Ala nesrećan i da zato nije kriv.

*

Jutros mu je donijela ono isto, što je nekad odbio, kad je čuo od pastira, da je proklet: komad sira i komad kukuruznog hljeba.

Rekla sam ti materi, da idem k tebi, pa neka ti pošalje komad kruha, ali ona je rekla, da — ne da. Ni ja ga nijesam imala, pa sam ga kupila u Zagrebu za 20 kruna«. (Baka je stara i ne zna računati na dinare).

Ala je samo mahnuo rukom i veselo uzeo dar baš zato, jer ga je donjela baka, — koja ga ne kune, već se za njega moli Bogu i sucima, da mu oproste i da ga — puste.



Bogumil Toni:

Majčina smrt.

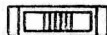
Na prozor je ušlo Proljeće mlado
i mirisi, cvrkut ptičica;
vjetar je donio s grana drveća
nekoliko svilnih latica.

Tad zavjesa pade, zavjesa crna,
a sobom se razišla tama.
Još pogled jedan, još uzdah jedan
i naša je umrla mama.

Nebo se zatvori dušama našim
i na njemu posljednja zvijezda . . .
Ah, zašto si prošla dobra i draga
sa našega toploga gnijezda?

Tu smo ti podigli u srcu svome
čarovite bijele dvorove,
staze bijele, parkove svijetle,
zasadili vitke borove.

Uzaludu sve je! Vršcima svojim
usahnuše tamni borovi,
uz staze bijele baščama našim
procvjetaše crni cvjetovi!



Jos. A. Kraljić:

UKLETI KRALJ.

Imade više stotina godina, kako je živio u nekome dalekom kraljevstvu kralj čarovnjak. Stanovao je u prekrasnome gradu samih kristalnih palača, što se poput visokih tornjeva dizale oholo pod oblake. Ulice grada bile su popločane samim srebrnim i zlatnim pločama, pa bi za lijepih sunčanih dana izgledalo, da je grad u živoj vatri. Stanovnici grada bili su robovi opakoga kralja čarovnjaka, koje je dopremio sa sviju

strana prostranoga kraljevstva. Imao on i svoju crnu hajdučku četu, koju bi slao od grada do grada, od sela do sela i davao joj naloge, da mu dopremi svakoga, tko bi ga bilo kako uvrijedio ili mu inače iskazivao svoju nenaklonost. Nije se tu ni tražilo mnogo; dostajalo je reći: »U našega je kralja kušljava brada«, i već bi okrutni hajduci nesrećnika svezali i odvukli u kristalni grad. Tu bi nemoćnike kralj mučio na sve moguće načine, a u noći moralo je jadno roblje prati i čistiti one nedogledne ulice. Jao si ga njima, ako bi kralj ujutru naišao na slamku, kamečak ili zrnce. Toga se dana ne bi u gradu jelo, a uveče morali bi robovi s gorućim zubljama obići dvadeset puta grad vičući: »Živio kralj, koji nas hrani i oda zla brani!« Kralj bi to posmatrao s najvišega tornja i kad bi ugledao, da je koji od robova umoran sustao, zavitlao bi svojim čarovnim štapićem, a rob bi se mahom pretvorio u mramorni stup s velikim plamtećim očima, da bude silan strah i trepet ostalome roblju.

Dogodi se i jednoga dana dopremi crna kraljeva četa u grad dvanaestoro braće cigana, koji se kraljevstvom zaklinjali i prijetili, da će ubiti zlobnoga kralja i njegovu hajdučku četu. Kralj ih primi najvećim gnjevom i stade ih mučiti nečuvenim mukama. Cigani su trpjeli, ali noću, kad su morali čistiti ulice, približavali se jedan drugome i potajno se dogovarali, kako će se osvetiti zluradome kralju.

Na dan kraljeva rođenja, dok se kralj s malobrojnim prijateljima gostio u zlatnoj palači, obilazili su robovi grad vičući: »Da živi svijetla Kruna, naš premilostivi kralj!« Te večeri moralo se obići grad dvadeset i četiri puta, pa su ulice bile pune onesviještenih robova, koji su pod teškim bremenom novih zlatnih i srebrnih ploča popadali i ležali polumrtvi po gradskim ulicama. Jauk bijednih robova uznemirivao kralja, pa razgnjevljen zapovjedi, da se na velikome trgu usred grada spale na lomači svi oni, koji su po ulicama ležali. Sami robovi, koji su još mogli hodati, morali su nositi svoje nesrećne drugove na lomaču.

Oko pola noći, krene kralj sa svojom pratnjom k lomači i u najvećoj nasladi dade je upaliti. Jauk umirućih čuo se po cijelome kraljevstvu i svi su molili Boga, da kazni opakoga i krvoločnoga kralja.

U času kad je bila lomača u najvećem plamenu, došumaju se cigani do kraljeve palače. Desetoro njih postavi se na straži, a dvojica uđu u dvor, u kome nije bilo ni žive duše. Došavši u gornje katove kraljeve palače, opaze na stolu čudotvorni štapić u kome je bila sva moć kraljeva, uzmu ga i potrče veselo napolje. Sada se cigani poredaše u dvored, pa vičući u sav glas: »Smrt zlobnome kralju!«, upute k lomači, gdje

su bijednici umirali u najvećim mukama. Kad je kralj uvidio, što se oko njega zbiva, dosjeti se jadu, pa izvuče mač i nasrne sa svojom pratnjom i crnom četom da pobije pobunjene cigane. Bilo je prekasno. Najstariji između cigana zavrti štapićem i kraljevi se gosti i hajduci pretvore u mramorne stupove s velikim plamtećim očima. Samo kralj ostade na životu, a tako su cigani i htjeli. Sav preplašen i zaprepašćen baci se na koljena i stade moliti u cigana milost. Ali u cigana, koji su toliko pretrpjeli, milosti nema.

Kralj, svejednako plačući, klečaše pred njima, a kad su oni htjeli da izreknu osudu i nad njegovom glavom, nesreća htjede i štapić ispane iz ruke onome, koji je njime upravljao. Kralj brzo ustane, potrči, ulovi štapić i naglo reče: »Prokleti bili; potucali se svijetom od nemila do nedraga i nigdje ne našli mira . . . !« Htjede da nastavi, ali ga cigani uhvate, otmu mu štapić i u čas pretvore ga u malo kudravo psetance. Sad se približe lomači, dotaknu se štapićem kostiju poginulih robova i svi najednom iskrsnu uz zaglušnu viku: »Smrt zlobnome kralju!« Na to zaredaše cigani u pratnji oživjelih gradskim ulicama iskrsavajući čudotvornim štapićem sve one bijednike, koje je zlobni kralj pretvorio u nijeme mramorne stupove. Pseto stupaše za njima lajući i zavijajući turobnim lavežem.

Kad su cigani iskrsli i posljednjega, osim kraljevih gostiju i hajdučke čete, sakupilo se mnoštvo pred kraljevom palačom, da tu zahvali Bogu, što ih je spomoću dvanaestorice cigana spasao groznih muka i patnji. U razlijeganju veselih pjesama, kojima su bivši robovi navještavali cijelome kraljevstvu spas, slobodu i konac zlobnoga kralja čarovnjaka, dotakne se ciganin štapićem kudravoga psetanca i kralj ponovo primi ljudski lik. Čim ga mnoštvo spazi, preplaši se i nasta grobna tišina.

— Ne plašite se dobri ljudi!, prihvati ciganin. Nadošao je evo čas da izrečemo osudu ovome zlobniku, koji je cijelo kraljevstvo zavio u crno.

To rekavši, pristupi okamenjenim kraljevim prijateljima i hajdučkoj četi, dotakne ih čarovnim štapićem i pretvori u velike vrtne puževe. Zatim pristupi kralju, dotakne i njega i reče:

— Proklet bit ćeš, kralju, za punih dvadeset vijekova. Vrludat ćes gradom i nikad mu ne ćeš naći izlaza. Na ovoj ćeš lomači, koja će uvijek gorjeti, a nikada izgorjeti svršiti svoj opaki život, kad budeš, jašući na ovim vrtnim puževima, obišao grad onoliko puta, koliko puta je to učinilo ovo tvoje jadno roblje.

Završivši ciganin zapovjedi roblju, da izađe s njime iz grada. Kad je i posljednji izišao, zavrti ciganin štapićem, a nad gradom stvori se visoko brdo s otvorom na vršku. Kroza nj s goruće lomače suklja dim i bukti vatra. Ljudi vele, da je to vulkan, ali kad bi se komu prohtjelo, da se kroz onaj otvor spusti duboko u nutrinju brda, došao bi u ukleti grad, u kome po zlatnim i srebrnim pločnicima već više stotina godina vrluda opaki kralj.

Kad se osuda ispuni, raspast će se brdo, a kristalni grad bit će najljepši i najveći na svijetu. Napučit će ga sami cigani, koje će istom onda minuti grozna kraljeva kletva, zbog koje se moraju potucati svijetom.

Tog dana spalit će cigani na onoj lomači ukletoga kralja, a puževa će posvema nestati.

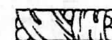
Blago tada našim vrtovima, ali blago i jadnim našim ciganima, koji već toliko vijekova uzalud traže mir i pokoj.



R. Katalinić-Jeretov:

TIHA NOĆ.

Tiha noć se sve polako
s brda pušta,
i svud pada
blagi mir i tama tušta.
A da svijet ne zaluta
posred puta,
neka sila ruke tajne
na nebesim tiho pali
zvijezde sjajne.



Ljudevit Krajačić:

DEDEK.

Za jedne šetnje pričao mi prijatelj ovo: Kad se u rana proljetna predvečerja prenosim mislima u daleku prošlost, uvijek iskrsava ispred mene »dedek«. Tako je Šimuna Bradicu zvalo čitavo naše selo. A kakav samo iskrsava! Malen, plećat, nešto pognut prema zemlji, dobro ishranjen i crveno modrikasta lica. Brk mu je bijel, prebijel, pa gust. Zelenkasto sivkaste oči usitnjene, pa uvijek prekrivene ljubičasto svijetlom sjenom debelih i zlaćano žućkastih obrva. Nosi mastan okrugli šešir ispod kojega se duboko po široku, ali čvrsto naboranu čelu legnuo tanak pramen sijede kose; kao da je tu davno uginula bezlika, izblijeđela životinjica.

Sjedi »dedek« na trulome trupcu stogodišnje lipe, što su je davno oborili gromovi. I »dedek« ne pamti kad je to bilo, tek zna, da trupac odavna polagano rastaču kiše i različna gamad. Okolo »dedeka« razišla se po pašnjaku pitoma goveda, što bezbrižno pasu nisku travu. Iza »dedeka« rijetka, svijetlim plohama modroga obzorja ispresijecana šuma i sunčanom prašinom ozlaćeni čitavi odjelci bujno zelenih krošnji. Uz »dedeka« i oko njega mi. Seoski pastirčići, što od rana jutra izlazimo s njim iz sela tjerajući ispred sebe blago i režući dugim bičevima svjež jutarnji uzduh. Polegli smo do



»dedeka« potrbuške, laktovima poduprli gološave brade, gotovo bez daha gledamo u nj i prisluškujemo njegovoj čudnoj, sumornoj i otegloj pjesmici. Dušući u stare, pocrnjele dvojnice, prebire iznad njenih rupica staračkim prstima, pa se čini, da su to nad dvojnicama zaplesali lagašan, poskočljiv ples čudni stvorovi, zapravo, neke sivo bjelkaste gusjenice. I ti brzoplesi stvorovi nabrekli su poput pomnjivo uhranjenih svilenih buba, jer iza njih iskaču masne, providnom kožom presvučene staračke žile.

Star je »dedek«, star! I sam ne zna, koliko mu život broji godina. Nikada nit je koga pitao, nit mu je ikada tko govorio kad se rodio i kolika mu je starost. Napokon, to mu i nije bilo

potrebno! Rodio se u bogatoj zadruzi, rastao je u njoj i odrastao do momka. Pozvali ga u vojsku. Ratovao je u Italiji, pa u Bosni. Međutim se u vrijeme između jednoga i drugoga rata oženio, dobio djece i živio. Preživio je sve zadrugare, preživio i ženu, četvoricu sinova poženio, razdijelio im pravedno zemlju, a sebi ostavio tek toliko, koliko mu trebalo, da se u starosti dohrani i ne prosjači u svojih milostinju. Lijepo se pazi sa sinovima i snahama, voli svoju unučad, pohađa ih nedjeljom i blagdanima, a inače je cijele dane s nama na pašnjaku i svira nam u pocrnjele dvojnice.

— »Dedek«, sviraj još malo!, molimo ga, kad mu se prsti smire na tamnim rupicama dvojnice, kao na dječjim ispaljenim očnim šupljinama.

— Eh, da odahnem! Star sam ja, pa ne mogu više dugo!, uzvraća, a malene oči još mu se jače usitne, jer u njima igra bezazleni starački smiješak.

— Pa koliko ti ima? Daj, reci »dedek«?!

— Hm! Šta ja pitam? Zdrav sam, a to je glavno! Godine, manje više!

— Hajde, da pogađamo!

— Je li ti stotina?

— Stotina!, ponavlja zamišljeno. — Ne će biti!

— Je li devedeset?

— Ne će ni toliko!

— Je li osamdeset?

— Pa što ja znam!, otresa se naše radoznalosti, zagleda preda se, jezikom navlaži usnice i prsti mu opet plešu po tamnim rupicama. Otegla, sumorna pjesmica ponovo se izvija iz dvojnice, dršće u uzduhu kao leptirić prokislih krila i gubi se u sunčanu daljinu ispred nas.

»Dedek«, čemu ti suza u očima? — On staje, prekida i uzdahne.

— To je bol.

— A gdje te boli, »dedek«?

— U duši? A kad u duši boli, onda oči plaču!

— A zašto te boli u duši?

— Sjećam se mamice, drage moje mamice, pa me eto zaboljelo u duši!, otro je pri tom krupne suze s očiju.

— A davno ti je mamica umrla?

— Davno! Još me nijesu bili ni u vojsku pozvali! O, kako je to bilo tužno! Ta njena smrt! Imali smo divlju kravu. Nitko, osim mene, nije smio k njoj. Ja sam je hranio, ja muzao i ja sam je pasao, ali sam i ja uvijek morao biti na oprezu, da me ne udari rogovima i da me podivljala na njima ne ponese po pašnjaku. Svi su se čuvali ispred nje! A mamica moja jedno predvečerje . . . . . Ah, užasno predvečerje! Vratio sam se

kao obično s paše i potjerao blago na vodu do velikoga i dubokog drvenoga korita, što je ležalo tik bunara u sredini dvorišta.

— Mujca! Mujca!, nazvala je mamica životinju i nutkala je šakom mirišljiva sijena. Mujca je zastala, podigla glavu, raširila nozdrve i zamukala. Oči joj se crne i velike zaiskrile kao da je u njima nešto planulo. Pri tome je naglo spustila glavu duboko prema zemlji, pa uzdigla nemirno rep.

— Mamice, mamice, bježite! Mujca je divlja!, viknuo sam očajno i skočio, da bičem ukrotim podivljalu životinju. Bilo je prekasno! Moj je udarac doduše Mujcu zahvatio po očima, ali ona je već nasrnula na nesrećnu moju mamicu i udarivši je rogovima odbacila je daleko od sebe.

— Sinek, dobri moj sinek!, samo je još mamica mogla da progovori i onda je dobre oči za uvijek zatvorila. Mujcu smo odmah ubili, ali mamice više nijesam imao! Žalo me duša boli, žalo mi oči plaču!, dršće, kao da zamire »dedekov« glas. A nama je teško, tako neobično teško kao da je i nas u taj čas duša zaboljela.

A onda, kad »dedek« dlanom ili rukavom gruba sukna, posve isuši oči, njegova se pjesma i opet gubi u svijetlu, čistu daljinu. I nitko u našem selu ne zna tako sumorno da svira u frulice.

— »Dedek«, ti opet plačeš»?

— Zar te opet počela boljeti duša?

— Opet boli!, klone mu ruka kao da ju je tkogod teško udario, a dvojnice se skotrljaju u travu.

— Za kim?

— Za Magdom!

— A je li ti i ona davno umrla?

— Odmah nekako poslije, kako sam se vratio iz Bosne! Donio sam kući zlatnu kolajnu i mislio samo o tome, kako ćemo se slavi mojoj zajednički radovati.

A Magda me dočekala skršena. Ubile je brige. I ja sam onda osjetio, kako je sva ta moja zlatnom kolajnom nagrađena hrabrost ništetna, kako je ona daleko od svake sreće i kako je moja nesreća golema!

Macice su po ivama srebrnasto bijele propupale između tanahna, svijetlo zelenkasta lišća i breskva se iza naše kuće osula ružičastim cvjetovima, kad nas je Magda ostavila.

Sunčano je svijetlo kroz prozor palo po njenome ispijenom i požućelom licu. Lagano podignute glave uprla je u nas izmučene poglede. U mene i u ono naše četvoro djece, što su zdrava zaplakanim očima gledala u nju.

— Šimun!, prošaptala je.

— Da-a!

— Otvori prozor! Nekako me guši.

Otvorio sam.

— Čuvaj naše dečke!

— Mamice, ti ne ćeš umrijeti!, kao jedan grcala su sva četvorica u plaču.

— Ne ću! Ne ću!, mršavim je rukama pritezala k sebi jednoga po jednoga i poljubila ih među oči. Onda je zamorena klonula na krevet. Glava joj se izgubila u velikome pahuljavu jastuku. Težak muk.

— Šimun! Zbogom!, još je prozborila posve tiho, stisnula mi ruku i onda se široko rastvorenih očiju zagledala u



strop. U njima je života sve više i više nestajalo. A meni se učinilo, da je iz njenih ustiju kroz rastvoren prozor izletjela čista, ptičica.

— Ptičica!?, čudimo se.

— Da! Vele, kad čovjek umire, duša mu odleti u daleki prostor kao ptičica!

— A onda više ne boli?

— Ne! Kad duša ode, čovjek umre, a mrtva ništa ne boli!, završuje »dedek«, pa nastavlja pjesmicu kao da se nije ništa ni dogodilo.

A mi sve mislimo, prisluškujući pjesmi i gledajući u njegove prste, o »dedekovoj« duši, koja je mekana kao površina vode; uzburka se odmah i zamuti, pa ga tako često i tako teško boli, da i plače.

Onda i mi tiho plačemo . . . . .

I jednoga dana, nastavlja nakon kratke šutnje moj prijatelj, kad sam već u gradu pohađao srednje škole, »dedeku« je duša kao ptičica izletjela za uvijek u svijetli, široki sunčani svemir.

— Gdje je »dedek«?, upitao sam ranije seoske drugove, kad sam se vratio u selo na velike školske praznike.

— »Dedek?« Zavukao se kao crv pod zemlju!

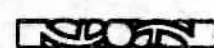
— A kada?

— Proljetos!, odgovoriše mi. — Svirao je u svoje drage dvojnice! Svirao i svirao neumorno, kao da će svu dušu uduhati u frulice. Onda je odjedared prekinuo i problijedio.

— »Dedek«, svirajte još! Danas tako lijepo svirate kao nikada!

— Dosta je! Moja je pjesma gotova! Odlazim! Pozdravite sve moje! I sinove, i snahe, i unučice i čitavo selo. Recite im: »dedek« je otputovao! A ove dvojnice metnite kraj mene! Kad se zaželim, da i tamo zasviram!, govorio je sporo. Mi smo ga začuđeno gledali. On se umorno pridigao s trupca, učinio nekoliko koračaja, u koljenima zadrhtao, zaljuljao se i ispružio u mladu travu. Nozdrve mu se raširile kao da upija sav miris zemlje. Dvojnice je pritisnuo na prsi, pa se zagledao u modro obzorje. Tako se »dedek« eto za uvijek zavukao kao crv pod zemlju!

I nikoga njegova smrt nije iznenadila. Pače, ni njega samoga. »Dedek« ju je osjećao i lijepo se oprostio s ovim svijetom. Meni je u onaj čas bilo teško, tako teško kao da me za »dedekom« počela boljeti duša . . . I bit će valjda, jer sam zaplakao!



Fran J. Jemrić:

Vivak podzviždač.

Zar i ti si došo?
E, pa zime nema,
jer kad vivak dođe,
zimi kraj se sprema.

Uzalud se ona
muči, kinji, nada,
čim je vivak došo,
mora da propada.

»Čujte, djeco draga«,
vivak podvikuje,
»proljeću se toplom
svatko živ raduje!«

Aleksije Jelačić:

PRIČE IZ RUSKE POVIJESTI.

U prošlogodišnjem »Smilju« ispričao sam Vam, draga djeco, nekoliko događaja iz stare, prastare ruske povjesnice onako, kako ih je sačuvao narod živo u svojim junačkim pjesmama. Učinio sam to, jer držim, da je potrebno, te se već zarana upoznate s najvažnijim događajima iz daleke prošlosti ruskoga, bratskoga Vam naroda. Želja mi je, da tim pričanjem događaja stare, prastare ruske povjesnice, koji su puni ljepota nastavim, a Vi me pažljivo u mome pričanju pratite.

I.

Kako je postala ruska država.

Starodrevni ruski ljetopisac, zvao se valjda Nestor, a zanimanjem je bio monah, znači, kaluđer, priča nam u svome ljetopisu o tome, kako je postala ruska država, ovo:

Po beskrajnim šumama i ravnicama velike i prostrane zemlje na sjeveru nastavala su mnoga i različna plemena. Ta su se plemena dijelila u »rodove«, znači, zadruge. Između pojedinih plemena i rodova dolazilo je često do kavge i trvenja, jer među njima nije bilo prave i bratske sloge. Veći dio ljudi, koji su činili jedno pleme ili jedan rod bijahu sami seljaci, a jedva je bilo nešto građana. U to doba važili su kao najveći gradovi: na sjeveru Novgorod, a na jugu Kijev, koji se smjestio na visokoj i strmoj obali široke i goleme rijeke Dnjepra. I danas zovu Kijev »majkom ruskih gradova«, jer broji među najstarije ruske gradove.

U Novgorodu dođe u neko vrijeme do većih buna i nemira, između rodova. Sazvalo se gradsko vijeće na vijećanje o tome, kako da se tim nemirima učini kraj. U vijeće su dolazili prema tadašnjem običaju svi odrasli ljudi, pa se tako i tu nađu svi ozbiljni i pametni stanovnici Novgoroda.

Vijećanje je otpočelo, a stari mudrac novgorodski, zvan Gostomisov, videći da u Novgorodu ne će tako dugo biti reda i pravoga mira, dok njime ne stane vladati mudar čovjek, predloži, da se u Švedsku pošalju izaslanici, kojima je dužnost, da u toj blagoslovljenoj zemlji potraže čovjeka, koji bi postao knez novgorodski.

Taj prijedlog vijeće prihvati, pa izabrani izaslinici uputiše odmah u Švedsku. Tu nađoše zaista tri brata iz plemena »Varjaških«, bit će Šveđana, pa ih zamole, da s njima upute u Rusiju.

— Naša je zemlja — rekoše im — velika i bogata svakojakim blagom, ali nema u njoj reda. Molimo Vas, pođite s nama i učinite u njoj red.

Digoše se braća po imenu Rjurik, Sirkus i Trusov, pa uputiše prema Novgorodu sa svojim vojskama, jer oni bijahu švedski knezovi. Osvojiše grad i okolinu, svladaše pobunjenike i udariše u Novgorodu svoje gospodstvo. Pleme se Rjurikovo, koji zagospodova zemljom, uskoro raširi i raseli po cijeloj zemlji. Tako je postala jedinstvena ruska država.

II.

Knez Oleg i njegova smrt.

Prema pričanju pominjanoga monaha Nestora, Rjurik je vladao dugo i srećno. Njega je po smrti naslijedio junački Oleg, zvan »Mudri«. Sa svojega junaštva pročuo se Oleg nadaleko, pa se o njemu i njegovu junaštvu pjevale pjesme još za života.

Oleg nije svoje prijestolje zadržao u Novgorodu, već se preselio u Kijev, koji bijaše neobično lijepo smješten na Dnjepru. Udarivši svoje prijestolje u Kijevu, dade se Oleg na osvajanje drugih gradova, a jednako je mnogo ratovao s opasnim neprijateljima nastanjenim oko Rusije.

Najviše se proslavio u ratovima s Grcima, koji su onda vladali velikom državom, smještenom uz obalu Crnoga i drugih mora, a prijestolnica te goleme grčke države bijaše Konstantinopel, ili danas zvan i Carigrad. Do rata je došlo radi nekih trgovačkih smetnji, a ratovanje je svršilo dosta povoljno u korist kneza Olega.

Oleg je banuo nenadano pred Carigrad s dvije hiljade lađa. Grci pristanište brodovlja zatvoriše lancem. No Olega to nije smelo. Od odvuče lađe na kopno, namjesti ih na točkove i spomoću povoljnoga vjetra dovuče ih upravo pred sama gradska vrata. Preplašeni Grci izađoše mu ususret različnim bogatim darovima i ponudiše ga jelom i pićem, koje je bilo otrovano. Međutim Oleg od svega ništa nit primi, nit okusi. Nasuprot, on ne popusti, zatraži golem novac, pa pribivši svoj štit na gradska vrata, bogatim se plijenom vrati u svoju domovinu. Grci mu put od Carigrada do morske obale prekriše najskupocjenijom svilom.

Međutim Olega pored sve njegove sreće i junaštva snađe kobna sudbina. Pripovijeda se ovo: Jednoga je dana Oleg jašio zajedno sa svojom sjajnom dvorskom svitom prema nekoj šumi. Bio je na svome omiljelom bijelcu, koji ga je nosio po svim poljanama krvi i slave. Ususret stiže im neki vrač, a ruska je zemlja onda obilovala prorocima i vračima. Sijed, star, slab i uronuo, pun tajanstvenoga znanja i gledanja u budućnost pristupi slavnome knezu i pokloni mu se.

— Starče, čestiti — nagovori ga knez Oleg — reci mi, što će još biti sa mnom i od kakve ću smrti ili čije ruke umrijeti! Hoću li uskoro na drugi svijet, kako bi susjedima, neprijateljima moje zemlje, odlanulo!

— Slavni kneže, — odgovori vrač — tvoje je čelo i tvoje ime ovjenčano besmrtnom slavom velikih djela i sjajnih pobjeda; tvoj štit pribijen je na vratima Carigrada; tvoj te vjerni konj dosad nosio hrabro po svim poljanama slave i pobjede, pa opet od njega će te stići i smrt!

Osmjehnuo se Oleg, ali čelo se njegovo ipak pomračilo. Snađoše ga teške misli i još teže brige. Smisli najposlije sve u jedno, oprosti se od svojega konja i otputi ga u neko od kraljevske prijestolnice udaljeno selo uz Dnjepar.

Prođoše mnoge godine. Zaboravio Oleg svoga konja, zaboravio i proricanja vračareva, pa i dalje iznosio slavu za slavom.

No jednoga dana za velike neke svečane gozbe, spomenuo se i nehotice svojega vjernog bojnoga druga, pa se stade u konjušara raspitkivati za sudbinu svojega konja.

— Gospodaru, odavna je tvoj vjerni konj poginuo!

Knez mahom odredi, da mu osedlaju konja, pa uputi s cijelim društvom u selo da pohodi i mrtvoga svog starog bojnoga druga. Na zelenome brijegu Dnjepra nađoše kosti hrabra konja, kojemu bijaše bojna truba najmilija pjesma.

— Laže vrač! Zar da od tih kostiju umrem!?, poviče knez Oleg ponešto ljut i ponešto dirnut poslije kako je sav događaj s vračem ispripovjedio svojoj sviti, pa stane nogom na konjsku lubanju. Ali gle! U taj čas iziđe iz lubanje grdna zmija, ljuta otrovnica, i ujede Olega za nogu. Knez Oleg uskoro od ljuta otrova umrije.

Tako se proročanstvo staroga i sijedoga vrača ipak ispunilo.



Isaije Mitrović:

RADOST DANA.

Bijeli dan je oživio,
  tiho usnu duga noć.
Tko se sjaja zaželio,
  tom će sunce opet doć.

Al tko tamom dušu grije,
  tog rastuži sunčev zrak!?
Krt pod zemljom vazda rije
  i vječiti traži mrak.



Rikard Katalinić-Jeretov:

PLAŠIVICA.

Ninko je prava kukavica. Plaši se i svoje sjene. Njegov mlađi brat Ivko pravi je junak. Njega ne plaše ni noć ni mrak.

Uto upravo je večer. Majka je zapalila svjetiljku. Ninko i Ivko sjedoše za stol.

— Ivko, reče majka, u bašči sam zaboravila knjigu na klupi. Hajde po nju.
— Drage volje, majko — odgovori Ivko — idem.
— Zar te nije strah?, upita ga potiho Ninko.
— Čega, brate?
— Ja ne znam, ali vani je mrak. Baš tamo oko klupe u mraku sve se crni i možeš vidjeti štogod grozna . . . .
— Da, naći ću knjigu, pa ću je donijeti majci.
Ivko iziđe mirno. Nije učinio ni tri koraka, a nad glavom mu zaleprša šišmiš. Ivko se sjeti Ninka, pa zamudrova:
— Teško meni, kad bih bio leptirica noćna, te bi me šišmiš progutao.
Malo podalje preleti sova na obližnje stablo, a Ivko se nasmije:
— Eto, kad bih bio vrabac golić, dabome da bih se preplašio te sove.
Kad je dohvatio klupu, a na njoj crn mačak. Oči mu u tami svijetle kao žeravice, ali Ivko pogladi macana, pa mu reče:
— Da sam miš, alaj bih drhtao pred tobom!
Ivko uze knjigu i povrati se u kuću.
— Majko, evo ti knjige!
Ninko priđe dršćući k bratu:
— Jesi li vidio štogod? Sigurno nijesi ništa, jer si miran!
— Da — odgovori spokojno Ivko — vidio sam šišmiša, koji me se dotakao krilima, pa sovu, koja mi se oglasila: Hu . . . hu!, i crnoga velikog mačka na klupi, te me pogledao velikim okruglim očima.



Bogumil Toni:

SUNČEV DVOR.

Gdje se Sunce rađa
stoji zlatan dvor,
još se nije čuo
ondje ljudski zbor.

Stijene zlatne gore
kao ognjen plam,
blještaju i sjaju
kao dragi kam.

U njem Sunce svijetlo
sniva noću san
i u zoru ranu
šalje ljudma D a n.



Alphonse Daudet:*

MALI UHODA.

Zvao se Stenn, da mali Stenn. Bio je pariško dijete, blijedahno i slabunjavo, a bilo mu otprilike deset godina; možda i petnaest. Ne može se odrediti na tim gradskim deranima koje su dobi. Majke nije imao, a otac, isluženi vojnik, čuvao je bašču u gradskome šetalištu. Svatko je znao, da se pod njegovim snažnim brkom krije nježan posmijeh, gotovo materiji, a tko je htio da ga nasmije, trebao je samo da spomene toj dobričini: »Kako je onaj tvoj mališ?«

Toliko je čiča Stenn ljubio svoga sinčića.

Po nesreći sve se to izmijenilo za vrijeme opsade Pariza. Bašču zatvoriše i odrediše je za skladište petroleja, a jadni starac morao je neprestano stajati na straži . . . Trebalo mu posmatrati brk, kad bi govorio o Prusima . . . Njegov sinčić nije se baš tužio na taj novi život. Njega nije smetala opsada. Za takve derane sad je tek bilo zabavno! Škola je prestala! Nastali beskonačni praznici, a ulice pune svijeta, kao da je sajam.

Mališ se sigrao na ulici sve do večeri. Pratio je čete, koje su izlazile iz vojarnica na gradske bedeme. Katkada je posmatrao kako se vojnici vježbaju, a onda išao za njima . . . Noseći torbu pod rukom, svako se zimsko jutro uvlačio među one duge povorke svijeta, što su se sabirale u polutami pred vratima mesnica ili pekarnica, jer grad nije bio tada rasvijetljen.

Kad mali Stenn nije bio na bedemu ni kod pekarnice jamačno je bio na trgu, gdje se igralo »čepovima« za novac. On nije igrao, to je razumljivo. Bijaše srećan, da je mogao posmatrati igrače.

Osobito ga zanimao neki momak u modrim hlačama, što je stavljao u igri samo komade od 100 sou-a.

Jednoga dana otkotrlja se jedan komad novca pod noge maloga Stenna, on ga podigne i pruži vlasniku, a ovaj mu potiho rekne:

— Ej, da je tebi takvih! Znam ja, da ti žudiš za njima! Zar ne? No želiš li, ja ću ti reći, kako ćeš do njih! . . .

Kad se svršila igra, odvede on mališa u zakutak i predloži mu da s njime prodaje novine Prusima, pa će najednom zaslužiti trideset franaka. Stenn tu ponudu nije isprva prihvatio, nego se uvrijedio. . . . Tri dana redom nije dolazio na igralište . . . Niti je jeo, niti je spavao . . . Noću je vidio rpe čepova kako uspravno stoje u dnu njegova kreveta, a jasni

* **Alphonse Daudet (Dode), francuski znameniti pripovjedač i pisac romana, rodio se 1840. u mjestu Nimes, a umro je 1897.**

komadi od 100 sou-a kližu se po tlu. Napokon nije mogao odoljeti želji . . . Četvrti dan se vrati na trg, nađe onoga igrača i pristane na njegovu zavodljivu ponudu.

Nekoga zimskog jutra krenu na put s vrećom o ramenu, a pod kapute sakriše novine. Jedva je svitalo, kad stigoše do gradskih vrata. Momčina uhvati mališa za ruku i približivši se stražaru zavapi tužnim glasom:

— Dragi gospodine, pustite nas! . . . Naša je majka bolesna, a otac nam je umro. Evo, idem sa svojim malim bratom da naberemo krompira u polju.

Upravo je naricao. Mali Stenn postiđeno obori glavu. Stražar ih je motrio jedan časak, a zatim pogleda na pustu i snježanu cestu.

— Hajde, samo brzo!, rekne i udalji se. Za čas nađu se oni na cesti. Stariji se samo smješkao. Dobro je on poznavao putove, pa krene preko polja, samo da izbjegne drugim stražarima. Ipak ih spazi velika dobrovoljačka straža. Njoj nijesu mogli izmaći . . . Zaludu je momčina tumačio svoje potrebe, ne htjedoše ih pustiti . . . . . Dok je on jadikovao iziđe iz stražarnice na cestu neki stari vojnik, već sasvim sijed i sličan starome Stennu.

— Ne plačite djeco! Pustit ćemo vas da berete krompire, ali prije dođite k nama u sobu, da se ogrijete malko. Čini se, mališ je ozebao.

Aoh! Nije mali Stenn drhtao od zime, nego od straha i stida . . . U sobi se stisnu i naprave mjesta za njih. Dadu im malo kave. Dok su pili kavu, dođe na vrata neki časnik, zovne vojnika i potiho mu nešto rekne, a zatim ga brzo nestane.

— Braćo!, rekne stari vojnik radosno . . . . ove noći bit će okršaja . . . Doznali smo prusku lozinku. Držim, da ćemo sada osvojiti onu đavolsku utvrdu Bourget . . . .

Na to udare u smijeh i klicanje.

Dobrovoljci stanu plesati, pjevati i čistiti oružje, a dječaci upotrijebe taj metež i umaknu.

Prešavši bedem, trebalo je da još prođu polje. Na kr polja bio je dugi bijeli zid izbušen puškarnicama. Prema tome zidu krenu oni, zastajkujući na svakome koraku, kao da beru krompire.

— Vratimo se! Ne ćemo tamo!, govorio je mali Stenn neprestano.

Ali stariji je samo slegnuo ramenima i išao naprijed. Najednom začuje se zveket, kao da se nabija puška.

— Lezi!, vikne stariji, pa se i sam baci na zemlju.

Jedva legoše, kad zazviždi tane, a oštar zvek puške odjekne na snijegu. I oni se stanu puzajući primicati. Pred zidom, upravo iz rova provire dva žuta brka pod prljavom kapom.

Momčina skoči u rov k Prusu i rekne pokazujući na svoga druga: — To je moj brat!

U jednom kutu bila je smještena vrtlarska kuća. U rovu je bilo mnoštvo vojnika, koji su igrali karte, a neki su kuhali čorbu na velikoj vatri. Osjećao se zadah kupusa i slanine. Koja razlika između toga tabora i onoga dobrovoljaca! Podalje su stajali časnici. Čulo se kako udaraju u klavir i očepljuju šampanjske boce. Kad uniđoše mali Parižlije, veselo ih dočekaše. Oni im predadu novine, a onda im Prusi dadu piti i stanu se s njima razgovarati. . . .

Mali Stenn bi bio rado također štogod pripovijedao i tako dokazao, da baš i on nije lud, ali ga je nešto gušilo. Spram njega je stajao postariji Prus, ozbiljniji nego ostali, koji čitao, ili se barem tako pričinjao, ne skidajući ni čas pogleda s mališa. U njegvu pogledu bilo je nježnosti i prijekora, kao da je i on imao u svome zavičaju sinčića istih godina i kao da je Stennu govorio:

— Radije bih umro, nego da mi sin učini takovu sramotu!

Od toga je čas osjećao Stenn, kao da neka ruka pritište njegovo srce i ne da mu kucati . . .

Njegov je stariji drug sve tiše razgovarao, a časnici se približiše k njemu i uozbiljiše. Nesrećnik je pripovijedao kako dobrovoljci spremaju navalu . . . Na to se mališ naglo podigne i vikne:

— Ja ne ću da govoriš o tome! . . . Ja ne ću!

Ali momčina se samo smijuckao, i nastavio svoje pripovijedanje.

Kad je svršio, svi časnici ustanu; jedan od njih pokaže dječacima vrata, a oni se stanu između sebe njemački razgovarati. Momčina iziđe oholo kao kakav grof zveckajući novcima. Mali je Stenn išao za njim pognute glave, a kad je prolazio pokraj onoga Prusa, čiji ga je pogled toliko uzrujavao, čuo je kako govori žalosnim glasom:

— To nije pošteno! To nije pošteno!

Mališu poteku suze. Kad su dječaci stigli u polje, stanu trčati i ubrzo se vrate svojima. Njihove su vreće bile napunjene krompirom, što su im ga dali Prusi i tako su bez zapreke prošli rovove dobrovoljačke, gdje su se upravo spremali za napadaj! Čete stizavahu polagano redajući se iza zida. Stari je vojnik bio dobre volje, pa zaposlen sa smještavanjem dobrovoljaca. Kad su dječaci prolazili on ih prepozna i namigne im smiješeći se.

Oh, kako je taj smiješak rastužio maloga Stenna.

Spopala ga želja da vikne:

— Nemojte tamo ići . . . Ta mi smo vas izdali!

Ali njegov drug rekne: »Ako o tom izustiš samo jednu riječ, strijeljat će nas«. I od straha zape Stennu riječ.

Napokon se namjere na jednu zapuštenu kuću i uniđu u nju da podijele novac . . . .

Kad su prešli gradska vrata, ostavi Stenna njegov stariji drug, a mališ ostane sam. Njegovi džepovi postanu mu teški. Tjeskoba, koja mu je stezala grudi, sad ga još jače pritisnula. Paris više nije imao za njega onaj pređašnji čar. Ljudi, koji su ga sretali, činilo mu se, posmatraju ga oštro, kao da znadu odakle je došao. I riječ uhoda doprla je do nj s uličnom bukom i udaranjem bubnjara, koji su vježbali u bubnjeve uzduž bedema. Napokon ode kući i bilo mu je vrlo drago, da se otac još nije vratio. Brzo pođe u svoju sobu pa sakrije novce, koji su mu toliko otežali.

Oko osam sati začuje se topovska tutnjava.

To grmi u Anhervilliersu . . . . Već se biju u Bourdetsu !, rekne mu otac, koji je poznavao sve utvrde oko Pariza. Mali Stenn problijedi, i pod izlikom, da je umoran, legne.

Sjetio se vojnika, koji mu se smješkao i vidio ga ispružena na snijegu i mnogo njegovih drugova s njime. Nagrada za tu prolivenu krv bila je sakrivena pod njegovim jastukom, a sve je to učinio on, sin Stenna, sin vojnika . . . . I suze mu navru na oči . . . U susjednoj sobi razabirao je korake svoga oca, koji je pošao da otvori prozor. Na trgu orila je bojna truba, a četa dobrovoljaca spremala se za odlazak . . . Jamačno se razvila prava bitka. Nesrećni dječak gušio se u suzama.

— Što ti je?, rekne otac unišavši u sobu.

Mališ se više nije mogao svladati, skoči s kreveta izvuče ispod jastuka hlače, odjene se i baci pred noge očeve. U to mu novci ispanu iz džepa.

— Odakle ti to? Je si li ukrao?, zapita starac dršćući . . .

Mali Stenn ispriča na dušak, kako je bio kod Prusa i što je učinio. Osjećao je, da mu je s priznanjem laglje na duši i tješilo ga, što se sam optužuje . . . . Otac je slušao, a lice mu se sve više mrštilo. Kad je dječak svršio, pokrije otac lice rukama i zaplače.

— Oče! Oče! htjede reći, no otac ga odgurne i pokupi novce.

— Je li to sve?, upita starac.

Mališ potvrdi da jest. Na to otac skine svoju pušku i torbu s fišecima, a novce turi u džep.

— Idem, da im vratim novce!, rekne otac. - Tako je pravo!«

I ne rekavši više ni riječi i ne obazrevši se, istrči iz kuće i stupi među dobrovoljce, koji su pošli u noć. Više se nije vratio.

Uređuje Ljudevit Krajačić. Štampa: C. Albrecht, Zagreb.

